

^HBİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNDE HACİZ UYGULAMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Tanımdan onur duyduğum, akademik kişiliğine hayranlık beslediğim ve her anlamda kendisine öykündüğüm değerli Hocam 'a...

*Yrd. Doç. Dr. Emel HANAĞASI**

GİRİŞ

Ülkemizde sosyal güvenlik sisteminde gerçekleştirilen reformun bir parçası olarak 28 Mart 2001 tarihinde 4632 sayılı “*Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu* (4632 s. K.)” kabul edilmiş, 7 Nisan 2001 tarih ve 24366 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yayımı tarihinden itibaren 6 ay sonra 7 Ekim 2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kamu sosyal güvenlik sistemimizi tamamlayıcı nitelikte emeklilik programlarının geliştirilmesine yönelik bu Kanun’un amacı, bireylerin emekliliğe yönelik tasarruflarının yatırıma yönlendirilmesi ile emeklilik döneminde ek bir gelir sağlanarak refah düzeylerinin yükseltilmesi, ekonomiye uzun vadeli kaynak yaratarak istihdamın artırılması ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunulmasını teminen, gönüllü katılıma dayalı ve belirlenmiş katkı esasına göre oluşturulan bireysel emeklilik sisteminin düzenlenmesi ve denetlenmesidir (4632 s. K. m. 1/I). Öngörülen düzenlemeler ile, herhangi bir işyerinde çalışma zorunluluğuna bağlı olmaksızın 18 yaşını dolduran herkesin katılabileceği, bireylerin emekliliğe yönelik gönüllü tasarruflarını düzenleyen, bireysel emeklilik hesaplarına dayalı fonlu bir sisteminin kurulması sağlanmıştır.

^H Hakem incelemesinden geçmiştir.

* Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi, ehanagasi@law.ankara.edu.tr

Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu'nun kabulünün hemen ardından, 28 Haziran 2001 tarihinde, bireysel emeklilik sistemine yönelik vergisel teşvikleri düzenlemek amacıyla 4697 sayılı "*Bazı Vergi Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*" kabul edilmiş ve 10 Temmuz 2001 tarih ve 24458 Sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Bu Kanun ile bireysel emeklilik sisteminde katılım aşamasında katılımcılara ve çalışanları adına katkıda bulunan işverenlere, fonların yatırıma yönlendirilmesi aşamasında ve birikimlerin toplu para veya maaş şeklinde geri alınması aşamasında vergi teşvikleri getirilmiştir.

Anılan bu düzenlemeler ile sistemin etkili bir biçimde uygulanabilmesine yönelik olan idarî ve hukukî çerçeve çizilmiş, 27 Ekim 2003 tarihinde bireysel emeklilik sisteminin başlamasıyla birlikte emeklilik şirketleri faaliyete geçmiştir. Sisteme ilişkin düzenlemeler, sistemin faaliyete geçmesinden sonra da devam etmiş ve 4632 sayılı Kanun'u tamamlayıcı nitelikte birçok yönetmelik ve tebliğ yayınlanmıştır¹. Ayrıca, 4632 sayılı Kanun'da da, sırasıyla 5684 sayılı Kanun, 5728 sayılı Kanun, 6327 sayılı Kanun ve 6456 sayılı Kanun ile değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerden 14 Haziran 2007 tarih ve 26552 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan ve birçok maddesi yayımı tarihinde yürürlüğe giren 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu ile öngörülen düzenlemeler konumuz bakımından özel bir önem arz etmektedir. Zira anılan Kanun'un 41. maddesi ile, 4632 sayılı Kanun'un 17. maddesine birinci fıkrasından sonra gelmek üzere bir fıkra eklenmiş ve bu düzenleme ile, bireysel emeklilik hesabındaki birikimlerin ve yıllık gelir sigortasından alınan aylıkların haczedilebilme sınırı belirlenmiştir. Böylelikle, Kanun'un bireysel emeklilik fonu malvarlığının üçüncü kişiler tarafından haczettirilemeyeceği yönündeki düzenlemesinin (m. 17/I) yanı sıra, uygulamadaki tereddütlerin giderilmesi amacıyla, bireysel emeklilik hesabındaki birikimlerin ve yıllık gelir sigortasından alınan aylıkların kısmen haczinin mümkün olduğu açıkça kabul edilmiştir. Bununla birlikte anılan bireysel emeklilik sisteminde haciz uygulanmasına ilişkin bu düzenleme uygulamadaki bazı soruları cevaplamış olmakla birlikte birçok sorunun cevabı, Kanun'un yürürlüğe girmesinden bu yana 13 yıl geçmiş olmasına rağmen halen belirsizliğini

¹ Bireysel emeklilik sistemine ilişkin mevzuata ulaşmak için bkz. <http://www.egm.org.tr/?sid=21> (erişim: 7.10.2014).

korumaktadır. İşte bu çalışmanın amacı da, bireysel emeklilik sisteminde haciz uygulamalarına ilişkin aklımıza gelen kimi soru ve sorunlara dikkat çekmek, bunları elimizden geldiğince cevaplamaya çalışmaktır. Çalışmanın kapsamı, sistemdeki haciz uygulamaları ile sınırlı olup, katılımcının ya da sigorta şirketinin iflâsı durumunda ortaya çıkabilecek sorunlara değinilmeyecektir. Bunun yanı sıra, söz konusu çalışma bakımından asıl konumuz bireysel emeklilik sistemindeki haciz uygulamaları olmakla birlikte, bu konuda karşılaşılabilecek sorunlara doğru çözümler önerebilmek kaçınılmaz olarak sistemin işleyişini anlamayı gerektirmektedir. Bu nedenle, çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, bireysel emeklilik sistemine katılma ve emeklilik sözleşmesi, asıl konumuzun gerektirdiği ölçüde ele alınacaktır (I). Bu başlık altında emeklilik sözleşmesinin kurulmasına değinilecek ve katılımcının temel hakları genel hatlarıyla açıklanmaya çalışılacaktır. İkinci bölümde ise, bireysel yatırım fonları hakkında genel bir bilgi verildikten sonra, fon malvarlığı üzerinde haciz uygulanması irdelenecektir (II). Son olarak, katılımcının bireysel emeklilik hesabındaki birikimleri ve getirileri üzerinde haciz uygulanması konusu ayrıntılı olarak incelenecektir (III).

I. GENEL OLARAK BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNE KATILMA VE EMEKLİLİK SÖZLEŞMESİ

Bireysel emeklilik sistemine katılabilmek için emeklilik şirketi² ile “*emeklilik sözleşmesi*” akdedilmesi zorunludur. Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu’na (4632 s. K.) ve Bireysel Emeklilik Sistemi Hakkında Yönetmelik’e (BESH Yön.) göre, emeklilik sözleşmesi, şirket nezdinde bireysel emeklilik hesabı açılması, hesaba katkı payı ödenmesi, ödenen katkı paylarının tercih edilen fonlarda yatırıma yönlendirilmesi ve hesapta biriken paraların hak sahiplerine ödenmesine ilişkin esas ve usuller ile tarafların bu kapsamdaki diğer hak ve yükümlülüklerini düzenleyen sözleşmedir (4632 s. K. m. 4/I; BESH Yön. m. 4/1). Emeklilik sözleşmesine

² “*Emeklilik şirketi*”, 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu’na göre kurulan ve bireysel emeklilik sisteminde faaliyet göstermek üzere bu Kanun ile ihdas edilen emeklilik branşında ruhsat almış şirketi ifade eder (4632 s. K. m. 2/1-f; BESH Yön. m. 2/1-k).

ve emeklilik sözleşmesinde bulunacak hususlara ilişkin esas ve usuller Sermaye Piyasası Kurulu'nun görüşü alınarak Hazine Müsteşarlığı tarafından belirlenir (4632 s. K. m. 4/I).

Emeklilik sözleşmesi, bireysel veya grup emeklilik sözleşmesi olarak yapılabilir. Grup emeklilik sözleşmesi ise, gruba bağlı bireysel veya işveren grup emeklilik sözleşmesi olarak düzenlenebilir (4632 s. K. m. 4/I; BESH Yön. m. 4/1).

Bireysel emeklilik sözleşmesi, bireysel emeklilik planına³ bağlı olarak düzenlenen ve emeklilik şirketi ile katılımcının⁴ taraf olarak yer aldığı emeklilik sözleşmesidir (BESH Yön. m. 4/2). Gruba bağlı bireysel emeklilik sözleşmesi ise, bir grup emeklilik planına bağlı olarak düzenlenen ve emeklilik şirketi ile katılımcının taraf olarak yer aldığı emeklilik sözleşmesidir (BESH Yön. m. 4/3). Bireysel emeklilik sözleşmesinde ve gruba bağlı bireysel emeklilik sözleşmesinde, sözleşmeden doğan haklar kural olarak katılımcı tarafından kullanılır (BESH Yön. m. 13/1). Bununla birlikte, bu sözleşmelerde, sistemden ayrılma ve emeklilik hakkı hariç diğer hakların

³ “Emeklilik planı”, plan kapsamında katılımcıya sunulan fonlara, giriş aidatına, yönetim gider kesintilerine ve fon toplam gider kesintilerine dair bilgileri, bunlara ilişkin hesaplamaları ve emeklilik sözleşmesinin uygulanmasına dair diğer teknik esasları içerir (BESH Yön. m. 3/1-d, m. 8/1). Emeklilik planı, bireysel emeklilik planı veya grup emeklilik planı olarak düzenlenebilir. Emeklilik planı bir yılda azami dört kez değiştirilebilir (BEHS Yön. m. 11).

⁴ 4632 sayılı Kanun'a ve Bireysel Emeklilik Sistemi Hakkında Yönetmelik'e göre, “katılımcı”, emeklilik sözleşmesine göre ad ve hesabına şirket nezdinde bireysel emeklilik hesabı açılan fiil ehliyetine sahip gerçek kişiyi ifade eder (4632 s. K. m. 2/I-d; m. 4/I; BESH Yön. m. 3/1-ğ). Bu tanım, bireysel emeklilik sözleşmesinin bir başkası tarafından kendi adına fakat katılımcı hesabına kurulması olasılığını göz ardı etmektedir (A. Samim Ünan/Ahmet Karayazgan, Bireysel Emeklilik Hukuku, İstanbul 2009, s. 24, s. 29, s. 152). Oysa, “işveren grup emeklilik sözleşmesinde” olduğu gibi emeklilik sözleşmesinin katılımcı lehine bir başkası tarafından imzalanması da mümkündür. Sponsor kuruluşun devrede bulunduğu ve kendisi tarafından ödenen katkı paylarına katılımcının belirli bir süre sonunda hak kazanacağı durumlarda, sponsor kuruluşun ödemelerinin toplandığı hesap katılımcı “hesabına” açılmış olmakla birlikte katılımcının “adına” açılmış olmayacaktır. Yine, henüz ergin olmayan kişinin lehine başkaları tarafından örneğin kanunî temsilcisi tarafından bireysel emeklilik sözleşmesi yapılmasına da hukuken bir engel yoktur.

katılımcı ad ve hesabına katkı payı ödeyen kişiler tarafından kullanılması kararlaştırılabilir.

İşveren grup emeklilik sözleşmesi ise, bir istihdam ilişkisine dayalı olarak veya katılımcı lehine bir sponsor kuruluş⁵ ile emeklilik şirketi arasında imzalanan ve katılımcı adına sponsor kuruluş tarafından katkı payı⁶ ödenen emeklilik sözleşmesidir. Bu sözleşme türünde, katkı payını ödeyen tüzel kişi, sözleşmede “taraf” olarak yer almakta olup, söz konusu sözleşme “katılımcı lehine” yapılmaktadır. Sponsor kuruluş tarafından ödenen katkı payları ile bunların getirilerinin tamamına veya bir kısmına katılımcı tarafından hak kazanılması için işveren grup emeklilik sözleşmesinde belirlenen hak kazanma süresinin geçmesi gerekir. İşveren grup emeklilik sözleşmesinde, fon dağılımı değişikliği, emeklilik planı değişikliği ve birikimin⁷ aktarımı hakları, hak kazanma süresi sonuna kadar kural olarak sponsor kuruluş tarafından kullanılır (BESH Yön. m. 13/2). Emeklilik sözleşmesinde belirtilmesi koşuluyla, sponsor kuruluş, fon dağılımı değişikliği hakkının kullanımını katılımcıya devredebilir. Katılımcının kabul etmesi durumunda, Yönetmelik’in 13. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen haklar, hak kazanma süresi tamamlandıktan sonra da sponsor kuruluş tarafından kullanılabilir.

A. Emeklilik Sözleşmesinin Kurulması

Şirket, kişinin emekliliğe yönelik beklentilerine, gelir düzeyine ve yaşına uygun bir emeklilik planı teklifi sunar (BESH Yön. m. 5/1). Emeklilik şirketi, bireysel emeklilik sistemine girmek isteyen kişiyi, sisteme girme kararını etkileyebilecek hususlar hakkında bilgilendirir⁸; dürüstlük ilkeleri

⁵ “Sponsor kuruluş”, bir işveren grup emeklilik sözleşmesine göre katılımcı adına katkı payı ödeyen tüzel kişiyi ifade eder (BESH Yön. m. 3/1-j).

⁶ “Katkı payı”na ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. aşa. I, B, 1.

⁷ “Birikim” devlet katkısı ve buna ilişkin getiriler hariç, katılımcının bireysel emeklilik hesabında bulunan katkılar ile bunların getirilerinin toplam tutarını ifade eder (4632 s. K. m. 2/1-k; BESH Yön. m. 3/1-a).

⁸ Emeklilik şirketi, mesafeli satış yoluyla düzenlediği sözleşmeler dahil tüm emeklilik sözleşmeleriyle ilgili olarak mevzuatta belirtilen bilgilendirmenin usulüne uygun olarak yapıldığını ispatla yükümlüdür (BESH Yön. m. 5/5).

çerçevesinde, emeklilik sözleşmesinin müzakeresi ve düzenlenmesi sırasında katılımcıya veya varsa sponsor kuruluşa sistemin işleyişine ilişkin teknik konularda yardımcı olur; tarafların hak ve yükümlülüklerine ilişkin gerekli her türlü bilgiyi sağlar, yanıltıcı her türlü hâl ve davranıştan kaçınır.

Katılımcı, giriş bilgi formunu⁹ ve teklif formunu¹⁰ usulüne uygun olarak doldurup imzalar. İmzalı formların birer örneği derhal katılımcıya verilir. Emeklilik şirketi, teklif formunu ve giriş bilgi formunu katılımcı bazında muhafaza eder. İşveren grup emeklilik sözleşmesinde ise, giriş bilgi formu ve teklif formu sponsor kuruluş tarafından doldurulup imzalanır; sponsor kuruluşça tüm katılımcılar için ortak bir fon veya fon dağılımı belirlenebilir.

Emeklilik sözleşmesinin, işveren grup emeklilik sözleşmesi hariç, karşı karşıya gelinmeksizin emeklilik şirketinin internet sitesi veya çağrı merkezi yahut şirketçe yetkilendirilen çağrı merkezi aracılığıyla düzenlenmesi mümkündür (BESH Yön. m. 6/1). Bu tür mesafeli satışlarda da, emeklilik şirketi, kişiyi, bilgilendirir ve uygun bir emeklilik planı teklifi sunar (BESH Yön. m. 6). Katılımcı, emeklilik sözleşmesine, emeklilik planına ve sisteme ilişkin gerekli bilgilerin kendisine verildiğini teyit ederek teklifi çağrı merkezi veya elektronik imza aracılığıyla onaylar ve bu şekilde emeklilik sözleşmesi akdedilmiş olur. Onay işlemi gerçekleşmemiş tekliflere dayanılarak düzenlenen sözleşmeler yürürlüğe girmez ve şirketçe bunlar için hiçbir tahsilat yapılmaz. Şirket, onay işlemi müteakip beş iş günü içinde giriş bilgi formunu ve teklif formunu katılımcının tercihi doğrultusunda tanımlı elektronik posta adresine veya faksına yahut posta adresine gönderir.

Emeklilik şirketi tarafından kabul edilen emeklilik sözleşmesi, varsa blokaj süresinin¹¹ tamamlanmasını müteakip, katkı payı olarak yapılan ilk

⁹ “Giriş bilgi formu”, bireysel emeklilik sisteminin işleyişine ilişkin önemli hususlar hakkında katılımcıya veya sponsor kuruluşa bilgi vermek için hazırlanan ve içeriği Hazine Müsteşarlığı tarafından belirlenen formu ifade eder (BESH Yön. m. 3/1-f).

¹⁰ “Teklif formu”, emeklilik planına, plan kapsamında sunulan fonlara, yapılan kesintilere, katkı payı tutarına, emeklilik sözleşmesinin taraflarına ve katılımcının yatırım tercihlerine ilişkin hususlar ile benzeri bilgileri içeren formu ifade eder (BESH Yön. m. 3/1-l).

¹¹ “Blokaj süresi”, katılımcının, katkı paylarını farklı ödeme araçları ile yapması nedeniyle oluşan şirket giderinin katılımcıya yansıtılmaması için, katılımcının ödeme yaptığı tarih ile ilgili tutarın şirket hesabına intikal ettiği tarih arasında geçen süredir (bkz. <http://www.egm.org.tr/?pid=496>).

ödemenin şirket hesaplarına nakden intikal ettiği tarihte yürürlüğe girer (BESH Yön. m. 7/1). Teklifin şirket tarafından reddedilmesi halinde ise, verilen ödeme talimatları iptal ettirilir ve varsa yapılan tüm ödemeler hiçbir kesinti yapılmadan beş iş günü içinde ödeyene iade edilir.

Katılımcının, bireysel emeklilik sistemine ilk defa katılması sırasında veya farklı bir şirkette ilk defa emeklilik sözleşmesi akdetmesi halinde, katılımcıdan veya sponsor kuruluştan, teklifin imzalandığı veya mesafeli satışta teklifin onaylandığı tarihte geçerli aylık brüt asgari ücret tutarı dikkate alınarak giriş aidatı alınabilir (4632 s. K. m. 7; BESHY Yön. m. 20). Söz konusu giriş aidatları bireysel emeklilik hesabına ödenen katkılardan ayrı olarak azamî bir yıl içerisinde taksitler halinde de ödenebilir¹².

Katılımcı, teklif formunun imzalanmasını veya teklifin onaylanmasını müteakip altmış gün içinde cayma hakkına sahiptir (BESH Yön. m. 7/2). Cayma halinde durum, katılımcı tarafından şirketin çağrı merkezine veya faksla yahut postayla şirkete bildirilir. Cayma bildiriminin şirkete ulaşmasını müteakip verilen ödeme talimatları iptal ettirilir ve yapılan tüm ödemeler, fon toplam gider kesintisi haricinde hiçbir kesinti yapılmadan, varsa yatırım gelirleriyle birlikte on iş günü içinde ödeyene iade edilir.

Katılımcının sisteme giriş tarihi, yürürlükte bulunan emeklilik sözleşmeleri arasında, sisteme giriş tarihi açısından en eski tarihli sözleşme dikkate alınarak belirlenir (BESH Yön. m. 7/3). İşveren grup emeklilik sözleşmesinde, gruba sonradan dâhil olan ve başka bir emeklilik sözleşmesi bulunmayan katılımcının sisteme giriş tarihi, ilgili grup emeklilik planına göre katılımcı ad ve hesabına katkı payı olarak yapılan ilk ödemenin şirket hesaplarına nakden intikal ettiği tarihtir.

Şirket, emeklilik sözleşmesini, sözleşmenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren on iş günü içinde katılımcının veya varsa sponsor kuruluşun tercihi doğrultusunda elektronik ortamda veya matbu halde katılımcıya yahut varsa sponsor kuruluşa gönderir (BESH Yön. m. 7/4). İşveren grup emeklilik sözleşmesinde şirket, işveren grup emeklilik sertifikasını, sertifikanın yürür-

¹² Emeklilik şirketi, katkı payı, fon varlıkları veya fon gelirleri üzerinden “yönetim gideri” ve “fon işletim masrafı” kesintisi yapabilir. Bireysel emeklilik hesaplarından yapılacak her türlü kesintilerin ve giriş aidatlarının emeklilik sözleşmesinde ve yapılacak ilan ve reklamlarda açık olarak belirtilmesi zorunludur (4632 s. K. m. 7; BESHY Yön. m. 20).

lûge girdiği tarihten itibaren on iş günü içinde sponsor kuruluşun tercihi doğrultusunda elektronik ortamda veya matbu halde katılımcıya gönderir. İşveren grup emeklilik sertifikası, grup emeklilik planının genel esasları ile sistemin işleyişine ilişkin temel bilgileri içerir. Şirket, emeklilik sözleşmesinin ve işveren grup emeklilik sertifikasının belirtilen süre içinde ve usulüne uygun olarak gönderildiğini ispatla yükümlüdür.

B. Katılımcının Temel Hakları

Katılımcı, emeklilik sözleşmesinde belirtilen esaslar dâhilinde emeklilik şirketi nezdinde açılacak bireysel emeklilik hesabına katkı yapar. Bunun yanı sıra, katılımcı, emeklilik sözleşmesi süresi içinde katkı payı tutarını ve ödeme dönemini değiştirebilir; katkı payı ödemeye ara verebilir ya da emekliliğe hak kazanmadan sistemden ayrılabilir. Katılımcının, katkı payını birden fazla fon arasında paylaşması, bireysel emeklilik hesaplarındaki birikimlerini başka bir emeklilik şirketine aktarması, emeklilik planını değiştirmesi mümkündür. Son olarak, katılımcının emekliliğe hak kazanmasıyla birlikte, birikimleri talebine uygun biçimde kendisine ödenir. Katılımcının bireysel emeklilik sözleşmesi bağlamında sahip olduğu bu haklar, katılımcının sistemdeki birikiminin nasıl haczedilebileceğinin anlaşılabilmesi açısından biraz daha yakından incelenmelidir.

1. Katkı Payı Ödenmesi, Katkı Payının Değiştirilmesi ve Ödemeye Ara Verme

Emeklilik sözleşmesinde belirtilen esaslar dâhilinde, emeklilik şirketi nezdinde katılımcı adına açılan bireysel emeklilik hesabına¹³ katkı yapılır (4632 s. K. m. 5/1). “*Katkı payı*” emeklilik sözleşmesine göre emeklilik şirketine ödenen, giriş aidatı hariç, tasarrufa yönelik tutar olarak tanımlanabilir (4632 s. K. m. 2/1-e; BESH Yön m. 3/1-h). Bunun yanı sıra, 1 Ocak 2013 tarihinden itibaren ödenen katkı payları için devlet katkısı hesaplaması yapılmaktadır. Bireysel emeklilik sisteminde, işverenler tarafından ödenenler hariç katılımcı adına bireysel emeklilik hesabına ödenen katkı paylarının

¹³ “*Bireysel emeklilik hesabı*” emeklilik sözleşmesi çerçevesinde katılımcı ad ve hesabına ödenen katkılar ve bu katılara ilişkin her türlü getirinin katılımcı bazında izlendiği hesabı ifade eder (4632 s. K. m. 2/1-j).

%25'ine karşılık gelen tutar katılımcının vergi mükellefi olup olmamasına bakılmaksızın devlet katkısı olarak katılımcının devlet katkısı hesabına¹⁴ ödenir¹⁵ (4632 s. K. Ek m. 1, DKH Yön. m. 6).

Emeklilik sözleşmesi süresi içinde katkı payı tutarı ve ödeme dönemi değiştirilebilir (BESHY Yön. m. 14/1).

Emeklilik sözleşmesine göre ödenmesi öngörülen katkı paylarının vadesinde ödenmesi esastır. Ancak, katılımcı emekliliğe hak kazanmadan önce, emeklilik sözleşmesi süresi içinde katkı payı ödenmesine ara verilebilir. Vadesinde ödenmeyen katkı payının ödeme tarihini müteakip üç ay içinde, ilgili hesaba herhangi bir ödeme yapılmaması durumunda, ilgili sözleşmede ödemeye ara verildiği kabul edilir (BESH Yön. m. 14/2).

Bu başlık altında, grup emeklilik sözleşmelerindeki durumu da ayrıca değinmek gereklidir. İşveren grup emeklilik sözleşmesi söz konusu olduğunda, katılımcı adına sponsor kuruluş tarafından katkı payı ödenir. Bu sözleşmeye dayanarak sponsor kuruluş tarafından çalışanlarının ad ve hesabına ödenen katkı payları ile bunların getirileri, işveren grup emeklilik sözleşmesine bağlı olarak açılan katılımcılara ait bireysel emeklilik hesaplarında takip edilir (BESH Yön. m. 17/1; 4632 s. K. m. 5/3). Dernek, vakıf, sandık veya tüzel kişiliği haiz bir meslek kuruluşu tarafından üyeleri hesabına ödenen katkı payları da işveren grup emeklilik sözleşmesi kapsamında değerlendirilir. Katılımcının ödediği katkı payları ile bunların getirileri, gruba bağlı bireysel emeklilik sözleşmesine göre açılan bireysel emeklilik hesabında takip edilir¹⁶.

¹⁴ “Devlet katkısı hesabı”, münhasıran devlet katkısı ve getirilerinin izlendiği, katılımcının bireysel emeklilik hesabı kapsamındaki alt hesabını ifade eder (BESH Yön. m. 3/1-c).

¹⁵ Devlet katkısı, katkı payı ödemelerinden ayrı olarak takip edilir ve Hazine Müsteşarlığınca belirlenen yatırım araçlarında yatırıma yönlendirilir. Bireysel emeklilik sisteminde katılımcıların katkı paylarına karşılık olarak ödenecek devlet katkısının hesaplanmasına, ödenmesine, yatırıma yönlendirilmesine, hak edilmeyen tutarlar ile haksız ödendiği tespit edilen tutarların iadesine veya mahsup edilmesine ve devlet katkısıyla ilgili diğer işlemlere ilişkin usul ve esaslara ilişkin olarak bkz. Bireysel Emeklilik Sisteminde Devlet Katkısı Hakkında Yönetmelik (DKH Yön.) (RG 29.01.2012, sa. 28512).

¹⁶ Sponsor kuruluşu olmayan bir grup emeklilik planına dahil olan katılımcı tarafından ödenen katkı payları ile bunların getirileri, gruba bağlı bireysel emeklilik sözleşmesine göre açılan bireysel emeklilik hesabında takip edilir (BESH Yön. m. 17/3).

Katılımcının, sponsor kuruluş tarafından ödenen katkı payları ile bunların getirilerinin tamamına veya bir kısmına hak kazanabilmesi için işveren grup emeklilik sözleşmesinde belirlenen hak kazanma süresinin¹⁷ geçmesi gerekir. Sponsor kuruluş tarafından bu kuruluştaki işine haklı nedenle fesih haricinde son verilmesi veya katılımcının 4857 sayılı İş Kanunu'na göre haklı nedenle işinden ayrılması veya sürekli iş göremezlik gibi zorunlu nedenlerle işinden ayrılması yahut sponsor kuruluşun aktarım durumu hariç işveren grup emeklilik sözleşmesini feshetmesi veya iflâs yahut konkordato ilan etmesi halinde katılımcı, sponsor kuruluş tarafından kendi ad ve hesabına ödenen katkı payları ile bunların getirilerinin tümüne, hak kazanma süresinin tamamlanmasını beklemeksizin hak kazanır (BESH Yön. m. 13/3). Bu sebepler haricinde herhangi bir sebeple işten ayrılma veya grup emeklilik planından çıkarılma durumunda, katılımcı tarafından hak kazanılmayan tutarlar, sponsor kuruluşa ödenir (BESH Yön. m. 19/4).

İşveren grup emeklilik sözleşmesinde, hak kazanma süresi tamamlandıktan sonra, sponsor kuruluş tarafından katılımcı adına katkı payı ödenmesine son verilmesi halinde, bu birikim katılımcının hesabında kalmaya devam eder veya yazılı talebi doğrultusunda katılımcının aynı veya başka bir şirkette yürürlükte olan veya yeni düzenlenen bireysel veya gruba bağlı bireysel emeklilik sözleşmesine transfer yoluyla aktarılabilir. Transfer yoluyla aktarım işlemlerinde, birikimle birlikte sistemde geçirilen süre bilgisi de ilgili şirkete iletilir. Katılımcının sistemden ayrılmak istemesi halinde bu şekildeki birikim kendisine ödenir.

Katılımcının hak kazanma süresi tamamlanmadan sponsor kuruluştaki işinden ayrılması durumunda ise, sponsor kuruluş tarafından katılımcı ad ve hesabına ödenen katkı payları ve bunların getirilerinden katılımcının hak ettiği tutar, katılımcının aynı veya başka bir emeklilik şirketinde mevcut bulunan veya yeni düzenlenen bireysel veya gruba bağlı bireysel emeklilik sözleşmesine transfer yoluyla aktarılabilir yahut doğrudan katılımcıya ödenir. Katılımcı istediği takdirde, ilgili grup emeklilik planı çerçevesinde katkı payı ödediği gruba bağlı bireysel emeklilik sözleşmesini devam ettirebilir (BESH Yön. m. 19/3).

¹⁷ Bu süre, katılımcının grup emeklilik sözleşmesine giriş tarihinden itibaren 1 yıldan az 7 yıldan fazla olamaz (4632 s. K. 5/III; BESH Yön. m. 18/1).

Son olarak, katılımcının vefatı halinde bu şekildeki birikim, hak kazanma süresinin tamamlanmasını beklemeksizin 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla varsa emeklilik sözleşmesinde belirtilen lehtarlara veya kanunî mirasçılara ödenir (BESH Yön. m. 13/3).

2. Katkı Payının Değerlendirilmesi

Emeklilik şirketi tarafından tahsil edilen katkı payları, varsa kesintiler yapıldıktan sonra emeklilik yatırım fonlarında değerlendirilir¹⁸. Emeklilik şirketi, ödenen katkı paylarını, en geç şirkete intikalini takip eden ikinci iş gününde yatırıma yönlendirmek zorundadır (4632 s. K. m. 5/I).

Emeklilik yatırım fonu dağılımı katılımcının tercihine göre belirlenir (BESH Yön. m. 5/2, c.2). Katılımcı, emeklilik sözleşmesinde yer alan şartlar çerçevesinde, katkı payını birden fazla emeklilik yatırım fonu arasında paylaşabilir (4632 s. K. m. 5/I). Herhangi bir tercihte bulunmayan kişilerin birikimleri, portföy sınırlamaları Sermaye Piyasası Kurulu'nun görüşü alınarak Hazine Müsteşarlığınca belirlenen standart emeklilik yatırım fonlarında yatırıma yönlendirilir.

Bireysel emeklilik hesabındaki birikimin ve ödenen katkı paylarının fonlar arasındaki dağılım oranları veya tutarları, bir yılda azami altı kez değiştirilebilir. Bu yöndeki değişiklik talebi, şirkete yazılı olarak veya şirketin çağrı merkezinden yahut şirketin internet sitesinde katılımcı adına oluşturulan güvenli sayfadan yapılır. Şirket değişiklik talebini, talebin ulaştığı tarihi müteakip iki iş günü içinde gerekli talimatları vermek suretiyle gerçekleştirir (BESH Yön. m. 10/1).

Şirket, fon dağılımı değişikliği işleminde, alışı yapılacak fonların alım talimatı tarihlerini, satışı yapılacak fonların nakde dönüştürülme sürelerini dikkate alarak belirler. Şirket, katkı paylarının fonlar arasında paylaşılması sırasında ortaya çıkan artık değeri en aza indirmek üzere gerekli tedbirleri alır (BESH Yön. m. 10/2).

¹⁸ Dernek, vakıf, sandık veya tüzel kişiliği haiz bir meslek kuruluşu tarafından üyeleri hesabına ödenen katkı payları, grup emeklilik sözleşmesi kapsamında değerlendirilir (BESH Yön. m. 17/1).

Katkı payı ödemelerinden ayrı olarak takip edilen devlet katkısı ise, Hazine Müsteşarlığı tarafından belirlenen yatırım araçlarında yatırıma yönlendirilir (4632 s. K. Ek madde 1/1, son c.; DKH Yön. m. 10).

3. Birikimin Aktarımı

Katılımcı, emeklilik sözleşmesinin yürürlük tarihinden itibaren en az iki yıl geçtikten sonra bireysel emeklilik hesabındaki birikimlerinin başka bir emeklilik şirketine aktarılmasını talep edebilir (4632 s. K. m. 5/I; BESH Yön. m. 12/1, 2)¹⁹. Başka şirketten aktarımla düzenlenmiş sözleşmenin tekrar aktarıma konu olabilmesi için ise, ilgili şirkette en az bir yıl kalması gerekir²⁰. Aktarım, birikimin ve devlet katkısı hesabına ilişkin tutarın tamamını kapsayacak şekilde yapılır.

Emeklilik şirketi, aktarım amacıyla kendisine başvuruda bulunan katılımcının veya sponsor kuruluşun tanımlı elektronik posta adresine veya faksına, bunlar yoksa posta adresine beş iş günü içinde hesap özetini, aktarım bilgi formunu ve aktarım talep formunu gönderir. Şirket, isteyen katılımcının veya sponsor kuruluşun hesap özetini, aktarım bilgi formunu ve aktarım talep formunu, şirketin internet sitesinde kendi adına oluşturulan güvenli sayfadan alabilmesi için gerekli düzenlemeyi yapar. Katılımcı veya sponsor kuruluş, hesap özetiyle birlikte aktarım yapılacak şirkete başvurur. Aktarım yapılacak şirket, talebi uygun bulması halinde bir plan önerir ve planda öngörülen kesintilere ilişkin bilgi verir. Katılımcı veya sponsor kuruluş, ilgili planı tercih etmesi durumunda, aktarım işlemi için düzenlenmiş teklif formunu doldurarak imzalar (BESH Yön. m. 12/3).

Katılımcı veya sponsor kuruluş imzaladığı aktarım talep formunu faks veya posta ile aktarım yapacak şirkete gönderir. Katılımcının hesabına henüz intikal etmemiş devlet katkısı bulunması halinde, bu tutarlara ilişkin olarak bireysel emeklilik sisteminde devlet katkısı hakkındaki mevzuat hükümleri uygulanır. Aktarım talep formunun şirkete ulaştığı tarihten itibaren on iş

¹⁹ Katılımcının emeklilik şirketinde bulunan bireysel emeklilik hesabındaki birikimlerinin başka bir emeklilik şirketine aktarılması durumunda devlet katkısı hesabındaki tutarların aktarımına ilişkin bkz. DKH Yön. m. 7.

²⁰ Hazine müsteşarlığı, bu süreyi üç yılı aşmamak üzere yeniden belirlemeye yetkilidir (4632 s. K. m. 5/I).

günü içinde birikim, devlet katkısı hesabına ilişkin tutarlarla birlikte aktarım yapılacak şirkete aktarılır²¹. Katılımcının bireysel emeklilik hesabına ilişkin bilgi ve belgeler eş zamanlı olarak elektronik ortamda aktarım yapılacak şirkete gönderilir. Katılımcıya ait gerekli bilgilerin eksiksiz olarak ve uygun şekilde aktarılmasından aktarım yapacak şirket sorumludur. Şirket, satışı yapılacak fonların nakde dönüştürülme sürelerini dikkate alarak aktarım işlemini süresi içinde tamamlamak üzere gerekli tedbirleri alır (4632 s. K. m. 6/I, c. 3; BESH Yön. m. 12/4).

Aktarım yapılan şirketteki emeklilik sözleşmesi, birikimin aktarıldığı tarihte yürürlüğe girer ve yürürlüğü müteakip on iş günü içinde yeni emeklilik sözleşmesi katılımcının veya varsa sponsor kuruluşun tercihi doğrultusunda tanımlı elektronik posta adresine, faksına veya posta adresine gönderilir. Yeni emeklilik sözleşmesi için giriş aidatı alınmaz. Katılımcının bireysel emeklilik sistemine giriş tarihinden kaynaklanan süreye ilişkin hakları ile varsa hak kazanma sürelerine ilişkin hakları aktarım yapılan şirkette aynen korunur (BESH Yön. m. 12/5).

Şirket, aktarım talep formunun kendisine ulaşmasını müteakip iki iş günü içinde hesap özeti bir örneğini elektronik veri olarak emeklilik gözetim merkezine gönderir. Katılımcıların aktarım sürecinde doğru bilgilendirildiğini ve katılımcıların bilinçli tercih yaptığını teyit etmek amacıyla emeklilik gözetim merkezi tarafından kontrol aramaları yapılabilir. Bu aramaların sonuçları emeklilik gözetim merkezi tarafından Hazine Müsteşarlığı'na raporlanır (BESH Yön. m. 12/6).

4. Emekliliğe Hak Kazanmadan Sistemden Ayrılma

Emeklilik sözleşmesi süresi içinde katılımcı herhangi bir anda veya sürekli iş göremezlik durumunun ortaya çıkması halinde bireysel emeklilik sisteminden birikimlerini alarak çıkabilir.

²¹ Aktarma yükümlülüğünü belirlenen süre içinde gereği gibi yerine getirmeyen şirket, fon birim pay fiyatı değişikliklerini dikkate alarak bu işlemde dolayı varsa katılımcının birikiminde oluşan parasal kaybı hesaplayarak katılımcının hesabına öder. Katılımcının hesabının bulunmadığı durumlarda ise ödeme katılımcının kendisine yapılır (4632 s. K. m. 6 /IV).

Emeklilik sözleşmesinin emekliliğe hak kazanmadan sona erdirilmesi halinde katılımcı, sona erdirilen sözleşme bakımından bireysel emeklilik sistemine giriş tarihinden kaynaklanan süreye ilişkin haklarını kaybeder (BESH Yön. m. 15/1). Bunun yanı sıra, katılımcının, ayrılma talep formunu imzalayarak faks veya posta ile şirkete göndermesi halinde, bireysel emeklilik hesabındaki birikim ve devlet katkısı hesabındaki varsa hak kazanılan tutarlar²², formun şirkete ulaştığı tarihten itibaren yirmi iş günü içinde katılımcının belirttiği hesaba ödenir (BESH Yön. m. 15/2)²³.

Emeklilik sözleşmesi süresi içinde katılımcının sürekli iş göremezlik durumunun ortaya çıkması halinde ise, katılımcı, bireysel emeklilik hesabındaki birikimlerin kendisine ödenmesini talep edebilir (4632 s. K. m. 6/III). Emeklilik sözleşmesinin katılımcının, ayrılma talep formunu imzalayarak faks veya posta ile şirkete göndermesi halinde, bireysel emeklilik hesabındaki birikim ve devlet katkısı hesabındaki varsa hak kazanılan tutarlar²⁴, formun şirkete ulaştığı tarihten itibaren yirmi iş günü içinde katılımcının belirttiği hesaba ödenir (BESH Yön. m. 15/2)²⁵.

²² Sistemden emekli olmadan ayrılan katılımcıların devlet katkısı hesabındaki varsa hak kazanılmayan tutarlar genel bütçeye gelir kaydedilir veya katılımcılara yapılacak Devlet katkısı ödemesine mahsup edilebilir (4632 s. K. Ek madde 1/IV; Yön. m. 8/2). Hak kazanılmayan tutarlarla ilgili mahsuplaşma işlemleri ile bu işlemlerin gerçekleştirilme sürelerine ilişkin esas ve usuller Maliye Bakanlığı'nın görüşü alınarak Hazine Müsteşarlığınca belirlenir.

²³ Ancak Hazine Müsteşarlığınca belirlenen hallerde katılımcıya sistemden ayrılmadan kısmen ödeme de yapılabilir. Kısmen ödemeye konu olabilecek birikim oranı ile emeklilik şirketlerince yapılacak ödemelere ilişkin diğer esas ve usuller Hazine Müsteşarlığı tarafından belirlenir (4632 s. K. m. 6/III).

²⁴ Sistemden emekli olmadan ayrılan katılımcıların devlet katkısı hesabındaki varsa hak kazanılmayan tutarlar genel bütçeye gelir kaydedilir veya katılımcılara yapılacak Devlet katkısı ödemesine mahsup edilebilir (4632 s. K. Ek madde 1/IV; Yön. m. 8/2). Hak kazanılmayan tutarlarla ilgili mahsuplaşma işlemleri ile bu işlemlerin gerçekleştirilme sürelerine ilişkin esas ve usuller Maliye Bakanlığı'nın görüşü alınarak Hazine Müsteşarlığınca belirlenir.

²⁵ Ancak Hazine Müsteşarlığınca belirlenen hallerde katılımcıya sistemden ayrılmadan kısmen ödeme de yapılabilir. Kısmen ödemeye konu olabilecek birikim oranı ile emeklilik şirketlerince yapılacak ödemelere ilişkin diğer esas ve usuller Hazine Müsteşarlığı tarafından belirlenir (4632 s. K. m. 6/III).

Katılımcının sürekli iş göremezlik hali nedeniyle sistemden ayrılma talebinde bulunabilmesi için sosyal güvenlik mevzuatına göre sürekli iş göremezlik gelirin hak kazandığına dair belgeyi veya sosyal güvenlik mevzuatında belirlenen koşullara göre sürekli iş göremezlik halinin oluştuğunu gösteren, resmî sağlık kuruluşlarından alınmış bir belgeyi şirkete vermesi gerekir (BESH Yön. m. 15/3). Sürekli iş göremezlik halinin her durumda emeklilik sözleşmesi yürürlüğe girdikten sonra oluşmuş olması şarttır.

Katılımcının vefat etmesi halinde birikimleri ve varsa hak kazanılan devlet katkısı ve getirileri, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla varsa emeklilik sözleşmesinde belirtilen lehtarlar veya kanunî mirasçılara ödenir (4632 s. K. m. 6/III; BESH Yön. m. 15/4).

Bireysel emeklilik sisteminden gerek vefat, gerekse sürekli iş göremezlik nedeniyle ayrılanlar. Devlet katkısı hesabındaki tutarın tamamına hak kazanırlar ve devlet katkısı hesabındaki tutarlardan hak kazanılan tutarlar katılımcıya ödenir. (4632 s. K. Ek m.1/III; DKH Yön. m. 8/1).

5. Emekliliğe Hak Kazanma ve Birikimin Ödenmesi

Katılımcı, bireysel emeklilik sistemine giriş tarihinden itibaren en az on yıl sistemde bulunmak koşuluyla elli altı yaşını tamamladıktan sonra emekliliğe hak kazanır (4632 s. K. m. 6/1, c. 1; BESH Yön. m. 16/1).

Emekliliğe hak kazanan ve bireysel emeklilik hesabındaki birikimini almak isteyen katılımcı, “*toplulu para*”, “*programlı geri ödeme*” ya da “*yıllık gelir sigortası*” seçeneklerinden birini seçebilir veya hesabındaki tutarı belirtilen seçenekler arasında paylaşabilir (4632 s. K. m. 6/1, c. 2; BESH Yön. m. 16/2)²⁶. Emeklilik şirketi, katılımcının faks veya posta aracılığıyla şirkete ilettiği yazılı tercihi doğrultusunda işlem yapar.

Emeklilik şirketi, emekliliğe hak kazanan ve birikimini almak için başvuran katılımcıyı emeklilik seçenekleri hakkında bilgilendirir ve emek-

²⁶ Hazine Müsteşarlığı, emekliliğe hak kazanan ve bu hakkını kullanmak isteyen katılımcıların emeklilik seçeneklerine, emeklilik işlemlerine ve bilgilendirilmelerine ilişkin bazı hususları açıklamak üzere bir genelge yayınlamıştır. 19.12.2008 günlü “Emeklilik İşlemleri Hakkında Genelge” isimli bu genelge için bkz. <http://www.egm.org.tr/?sid=21>: erişim 17.7.2014.

lilik bilgi formunu ve hesap özetini, katılımcının tanımlı elektronik posta adresine veya faksına, bunlar yoksa posta adresine beş iş günü içinde gönderir. Emeklilik bilgi formu, sistemde kalma ve emekli olma seçeneklerine ilişkin bilgiler ile örnek mali projeksiyonları içerir; formda katılımcının sistemden emeklilik hakkını kullanabilmesi için tüm sözleşmelerine ilişkin hesaplarını birleştirmesi gerektiği belirtilir (BESH Yön. m. 16/3).

Toplu para seçeneği birikimlerin tamamı veya bir kısmı için kullanılabilir. Ancak birikimlerin bir kısmının alınması durumunda bakiyenin programlı geri ödeme şeklinde veya yıllık gelir sigortası şeklinde alınması gerekir. Emeklilik şirketi, emeklilik seçenekleri konusunda bilgilendirdiği katılımcının, toplu para seçeneğini seçmesi ve birikimi ile devlet katkısı hesabındaki tutarların²⁷ tamamının kendisine ödenmesini talep etmesi halinde, bu talebi, talebin şirkete ulaşmasından itibaren on iş günü içinde yerine getirir (4632 s. K. m. 6/I, c. 3; BESH Yön. m. 16/4)^{28,29}.

Birikimini ve devlet katkısı hesabındaki tutarları bireysel emeklilik sistemi içinde kalarak programlı geri ödeme yoluyla almak isteyen katılımcı, hazırlanacak bir program çerçevesinde hesabından kendisine aylık, üç aylık, altı aylık veya yıllık dönemlerde düzenli ödeme yapılmasını talep edebilir³⁰.

²⁷ Bireysel emeklilik sisteminden emeklilik hakkı kazananlar, devlet katkısı hesabındaki tutarın tamamına da hak kazanırlar ve devlet katkısı hesabındaki tutarlardan hak kazanılan tutarlar katılımcıya ödenir. (4632 s. K. Ek m.1/III; DKH Yön. m. 8/1).

²⁸ Katılımcının hesabına henüz intikal etmemiş devlet katkısı bulunması halinde, bu tutarlara ilişkin olarak bireysel emeklilik sisteminde devlet katkısı hakkındaki mevzuat hükümleri uygulanır (BEHS Yön. m. 16/4).

²⁹ Ödeme yükümlülüğünü belirlenen süre içinde gereği gibi yerine getirmeyen şirket, fon birim pay fiyatı değişikliklerini dikkate alarak bu işlemde dolayı varsa katılımcının birikiminde oluşan parasal kaybı hesaplayarak katılımcının hesabına öder. Katılımcının hesabının bulunmadığı durumlarda ise ödeme katılımcının kendisine yapılır (4632 s. K. m. 6 /IV).

³⁰ Emeklilik şirketi tarafından sunulacak programlı geri ödeme teklifinde katılımcının yaşı, birikim tutarı, varsa diğer gelir ve giderleri ile ödeme dönemi, ödeme tutarı ve ödeme süresi konularındaki tercihleri dikkate alınır. Teklifte, ödeme dönemi boyunca gerçekleştirilecek ödeme tutarları başlangıçta belirlenebilir veya bu tutarların her yıl katılımcının hesabındaki birikime göre yeniden belirlenmesi öngörülebilir. Bunun yanı sıra, programlı geri ödeme kapsamında, katılımcıya ara ödeme yapılması öngörülebilir. Ara ödeme yapılabilecek durumlar ile ara ödemelerin azami tutarı veya oranı emeklilik gelir

Bu halde, katılımcı plan değişikliği yoluyla “*emeklilik gelir planı*” adı altında şirketçe oluşturulacak emeklilik planına dahil edilir. Programlı geri ödemede belirlenen ödeme dönemleri veya ödeme tutarları yılda en fazla iki kez değiştirilebilir. Katılımcının hesabında kalan tutarın tamamını istediği anda alma hakkı saklıdır. Birikimini bu şekilde almaya başlayan katılımcı, ilgili bireysel emeklilik hesabına katkı payı ödeyemez. Ancak katılımcı, hesabında kalan tutar için fon dağılımını değiştirebilir ve başka bir şirkete aktarım hakkını kullanabilir.

“*Yıllık gelir sigortası*”, toplu veya belirli süreler içinde yapılan katkılara göre sigortalının yaşaması halinde hemen veya belli bir süre sonra başlayan, sigortalıya veya lehtarlarına ömür boyu veya belirli süreler için yapılan düzenli ödemelerdir (4632 s. K. m. 6/II)³¹. Yıllık gelir sigortası sözleşmesine göre³² belirlenen emeklilik maaşı, aylık, üçer aylık, altı aylık veya yıllık olarak ödenebilir. Yıllık gelir sigortası sözleşmesi satın almak, kişinin bireysel emeklilik hesabındaki birikimlerinin vergi sonrası net tutarının tamamının veya bir kısmının ömür boyu ya da sigortalının belirlediği süre boyunca devam edecek gelir ödemelerine dönüştürülmesidir. Yıllık gelir sigortası, bireysel emeklilik hesabının bulunduğu emeklilik şirketten satın alınabileceği gibi, başka bir şirket veya sigorta şirketi ile yıllık gelir sigortası sözleşmesi yapılarak ve birikimlerin bu şirkete aktarılması talep edilebilir.

Katılımcının aynı veya farklı şirkette birden fazla emeklilik sözleşmesi bulunması halinde, katılımcının sisteme giriş tarihi, yürürlükte bulunan sözleşmeleri arasından sisteme giriş tarihi açısından en eski tarihli sözleşme dikkate alınarak belirlenir (BESH Yön. m. 16/6). Bu durumda katılımcının

planında belirtilir. Programlı geri ödeme kapsamında katılımcıya ödenecek tutarlar sabit, azalan veya artan şekilde yahut belli bir endekse veya fon pay adedine bağlı olarak belirlenebilir. Buna ilişkin uygulama esasları emeklilik gelir planında belirtilir.

³¹ Yıllık gelir sigortasının tanımına ilişkin değerlendirmeler için bkz. F. Dilek **Kabukçuoğlu Özer**, Mukaseyeli Hukukta ve Uygulamada Hayat Sigortası, Ankara 2014, s. 49-50.

³² Yıllık gelir sigortası sözleşmelerinde, “*yıllık gelir sigortası genel şartları* (bkz. <http://www.egm.org.tr/?sid=21>, erişim: 17.7.2014)” çerçevesinde ilgili şirketin üstlenmiş olduğu rizikonun, tazminat yükümlülüğünün türü ve kapsamının, tarafların hak ve yükümlülüklerinin, ödeme dönemlerinin, sözleşme süresi ve sözleşmeyi sona erdiren hallerin ve ilgili diğer hususların belirtilmesi zorunludur.

tüm sözleşmelerinden emekliliğe hak kazanması için en az birinden bu hakkı kazanması ve hesaplarını birleştirmesi gerekir.

Birden fazla emeklilik sözleşmesi bulunan katılımcı, emeklilik hakkını elde ettiği tarih itibarıyla yürürlükte bulunan sözleşmelerinin bulunduğu şirketlerden birine talepte bulunarak ve diğer sözleşmelerine ilişkin hesaplarını talepte bulunduğu şirketteki sözleşmesine ilişkin hesapları ile birleştirmek suretiyle emeklilik hakkını kullanır (BESH Yön. m. 16/7). Bu şekilde yapılan hesap birleştirme işlemlerinde şirkette kalma süresine ilişkin kısıtlamalar³³ uygulanmaz. Başvurunun yapıldığı şirket, katılımcının hesap birleştirme işlemlerini, katılımcının diğer şirketlerdeki hesaplarına ilişkin olarak emeklilik gözetim merkezinden alacağı bilgiye göre yürütür.

Emeklilik hakkını kullanan katılımcının, başka bir şirketten aktarımla düzenlenenler hariç, yeni bir emeklilik sözleşmesi akdetmesi durumunda, bu sözleşmeden emeklilik hakkını kullanabilmesi için yeni sözleşmenin en az on yıl sistemde bulunması gerekir (BESH Yön. m. 16/8).

II. BİREYSEL EMEKLİLİK YATIRIM FONLARI

A. Genel Olarak

Daha önce de ifade edildiği üzere³⁴, emeklilik şirketi tarafından tahsil edilen katkı payları, varsa kesintiler yapıldıktan sonra emeklilik yatırım fonlarında değerlendirilir³⁵. Bu fonlar bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı paylarının değerlendirilmesi için ve işletilmesi amacıyla özel olarak kurulur. Sadece bireysel emeklilik sistemine giren kişiler tarafından satın alınabilir.

³³ Bu kısıtlamalara ilişkin bkz. BEHS Yön. m. 12.

³⁴ Bkz. yuk. I, B, 2.

³⁵ Emeklilik yatırım fonlarının türleri, kuruluşları, örgüt yapısı, faaliyet ilke ve esasları, katkı payının bu fonlarda toplanması ve değerlendirilmesi, fon malvarlığı, fon portföyündeki varlıkların saklanması, portföyün yönetimi, fonların birleşme, devir ve dönüşüm esasları, iç ve dış denetimi ile kamunun aydınlatılmasına ilişkin esas ve usuller, Emeklilik Yatırım Fonlarının Kuruluş ve Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Hakkında Yönetmelik (Fon Yön.) (RG 13.03.2013, sa. 28586) ile belirlenmiştir. İşbu Yönetmelik'in 43. maddesi ile, 28.02.2002 tarihli ve 24681 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Emeklilik Yatırım Fonlarının Kuruluş ve Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Hakkında Yönetmelik" yürürlükten kaldırılmıştır.

Emeklilik yatırım fonu, emeklilik şirketi tarafından, emeklilik sözleşmesi çerçevesinde alınan ve katılımcılar adına bireysel emeklilik hesaplarında izlenen katkıların, riskin dağıtılması³⁶ ve inanlı mülkiyet esaslarına³⁷ göre işletilmesi amacıyla oluşturulan malvarlığıdır (4632 s. K. m. 15/1; Fon Yön. m. 5/1). Sermaye piyasası kurumu niteliğinde olan bireysel emeklilik yatırım fonu, 4632 sayılı Kanun'da yer alan amaçlar dışında kullanılamaz ve kurulamaz (4632 s. K. m. 15/1; Fon Yön. m. 5/2, m. 7/1).

Tüzel kişiliği bulunmayan ve emeklilik şirketi tarafından kurulan fon ile ilgili her türlü işlem fon kurucusu olan emeklilik şirketi tarafından yürütülür (4632 s. K. m. 15/1; Fon Yön. m. 5/2, m. 7/1). Zira, inanlı mülkiyet esasında, fona, inanlı olarak fon kurucusu olan emeklilik şirketi sahiptir. Tasarruf sahibi katılımcılar ise, yatırım fonundaki varlıklar/fonun malvarlığı üzerinde katılma pay adetleri kadar hak sahibi olup, fonla ilgili işlemleri yapma yetkilerini, fon iç tüzüğü³⁸ ile fon kurucusu emeklilik şirketine verirler. Bu çerçevede, emeklilik yatırım fonu ad ve hesabına ve fon iç tüzüğüne göre karar verme yetkisi, bu fonun kurucusu durumundaki emeklilik şirketine aittir³⁹. Kurucu emeklilik şirketi, fonu bu iç tüzük çerçevesinde ve tasarruf sahiplerinin haklarını koruyarak yönetmek/yönetmek zorundadır⁴⁰.

³⁶ Riskin dağıtılması ilkesi, bireysel emeklilik sisteminde yer alan katılımcıların bireysel emeklilik sistemine aktardıkları kaynaklarının riske karşı korunmasına ve menkul kıymet seçiminin bilimsel bir yöntemle yapılarak portföyün devamlı değişiminin gerçekleştirilmesine hizmet eder (Ahmet **Erol**/Ercan **Yıldırım**, Bireysel Emeklilik Sistemi, 2.B., Ankara 2004, s. 286).

³⁷ İnanlı mülkiyet esası, “*tasarruf sahiplerinin fonla ilgili işlemleri yapma yetkisini fon kurucusu olan emeklilik şirketine, fon iç tüzüğü vasıtasıyla devretmesi ve kurucunun ise, fonu bu sözleşme (iç tüzük) çerçevesinde ve tasarruf sahiplerinin haklarını koruyarak yönetmek/yönetmek zorunda olması*” biçiminde tanımlanabilir (<http://www.egm.org.tr/?pid=496>, erişim: 06.07.2014).

³⁸ “*Fon iç tüzüğü*”, katılımcı ile şirket, saklayıcı ve portföy yöneticisi arasında fon portföyünün inanlı mülkiyet esaslarına göre saklanması ve vekalet akdi hükümlerine göre yönetimini konu alan ve genel işlem şartlarını içeren iltihakî bir sözleşmedir (Fon Yön. m. 8).

³⁹ **Ünan/Karayazgan**, s. 8.

⁴⁰ **Erol/Yıldırım**, s. 286. İnanlı mülkiyet esasına göre kurulan yatırım fonlarında, fon kurucusu olan inanlı malik ile katılma belgesi sahipleri arasındaki ilişkilere vekalet sözleşmesine ilişkin hükümler uygulanacaktır (**Ünan/Karayazgan**, s. 89).

Fonda yer alan para ve sermaye piyasası araçları, kıymetli madenler ile Sermaye Piyasası Kurulunca belirlenen diğer yatırım araçlarından oluşan varlıkların tümü ise, “*fon portföyü*”nü meydana getirir (Fon Yön. m. 4/1-1)⁴¹. Fon portföyü, emeklilik şirketinin portföy yöneticisi⁴² ile yapacağı portföy yönetim sözleşmesine göre, vekâlet ilişkisi çerçevesinde, portföy yöneticisi/yöneticileri tarafından yönetilir (Fon Yön. m. 20)⁴³.

Fon portföyündeki varlıklar, saklayıcı nezdinde saklanır. Katılımcıların sahip oldukları ve fondaki katkılarını gösteren pay adedi de, saklayıcı nezdinde katılımcı bazında ve katılımcıların erişebileceği şekilde izlenir (4632 s. K. m. 17/V). Bu çerçevede, saklayıcı ve emeklilik şirketi arasında fon varlıklarının saklanması ve katılımcılar ile ilgili kayıtların tutulması amacıyla saklama sözleşmesi⁴⁴ yapılması zorunludur (Fon Yön. m. 29/1)⁴⁵.

⁴¹ Fon portföyü, vadeli mevduat ve katılma hesabı, borçlanma araçları, repo ve ters repo işlemleri ile ortaklık payları, kıymetli madenler, kıymetli madenlere ve gayrimenkule dayalı varlıklar, türev araç işlemleri ile varantlar, Takasbank para piyasası işlemleri, yatırım fonu katılma payları, borsalarda gerçekleştirilen türev araç işlemlerinin nakit teminatları ve primleri, kira sertifikaları ve Sermaye Piyasası Kurulunca Kurulca belirlenen diğer yatırım araçlarından oluşur (Fon Yön. m. 5/3).

⁴² “*Portföy yöneticisi*”, Sermaye Piyasası Kurulu’ndan portföy yöneticiliği yetki belgesi almış ve Kurulca uygun görülen portföy yönetim şirketini ifade eder (Fon Yön. m. 4/1-j).

⁴³ Bu konuda bkz. Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu Tasarısı’nın 18. maddesinin gerekçesi (Tasarı için bkz. T.B.M. M., Dönem 21, Yasama Yılı 3, S Sayısı: 580); **Ünan/Karayazgan**, s. 90.

⁴⁴ Bir saklama sözleşmesi örneği için bkz. <http://www.takasbank.com.tr/tr/Sozlesmeler/Saklama%20S%C3%B6zle%C5%9Fmesi.pdf> ve <http://www.takasbank.com.tr/tr/Sozlesmeler/Emeklilik%20%C5%9Firketleri%20Ek%20S%C3%B6zle%C5%9Fmesi.pdf> (erişim: 06.07.2014).

⁴⁵ Saklama sözleşmesi kapsamında saklayıcı; fon varlıklarının saklanması, fon adına yapılan varlık alım ve satım işlemlerinin takasının yapılabilmesi için gerekli ortamın sağlanması ve kontrolü, fon paylarının katılımcı bazında tutulması ve katılımcılara fon hesaplarında yatırıma yönlendirilecek katkı payı tutarı ile bunlara karşılık gelen pay sayılarını fon bazında izleme imkanı sağlanması, fon portföyünün Sermaye Piyasası Kurulunca belirlenen esaslar çerçevesinde yönetilmesinin kontrolü, portföy değerinin ve birim pay değerinin Yönetmelikte belirlenen değerlendirme esasları çerçevesinde hesaplandırılmasının kontrolü, fon hesaplarında yatırıma yönlendirilecek ve emeklilik şirketi tarafından bildirilen katılımcı katkı paylarının fona aktarımında pay sayısının doğru hesap-

Saklayıcı, Sermaye Piyasası Kurulunca uygun görülen saklama kuruluşu olup (Fon Yön. m. 4/1-k; m. 28), bu kuruluş bugün için kısaca Takasbank olarak anılan İstanbul Takas ve Saklama Bankası Anonim Şirketi'dir. Takasbank'ın saklama hizmeti verdiği para ve sermaye piyasası araçları, kıymetli madenler ile diğer varlıklar, fon adına Takasbank nezdinde saklanır (Fon Yön. m. 28)⁴⁶. Bu çerçevede, Takasbank nezdindeki hesaplarda, katılımcıların hesaplarında bulunan emeklilik yatırım fonlarına ait paylar ve fonlarının portföylerinde yer alan menkul kıymetler ve nakit değerler “*Emeklilik Fonu Hesapları*” adı altında saklanmaktadır.

Takasbank'ın saklama hizmeti vermediği varlıkların saklanması konusunda ise, Takasbank'a dışarıda saklanan varlıklar ve bunların değerleri konusunda gerekli bilgilerin aktarılması veya erişimine olanak tanınması ve fon içtüzüğünde saklayıcı kuruluşa yer verilmesi koşulu ile bir başka saklayıcıdan saklama hizmeti alınabilir.

B. Fon Malvarlığı Üzerinde Haciz Uygulanması

Emeklilik şirketi tarafından emeklilik sözleşmesi çerçevesinde alınan ve katılımcılar adına bireysel emeklilik hesaplarında izlenen katkıların, riskin dağıtılması ve inançlı mülkiyet esaslarına göre işletilmesi amacıyla oluşturulan fonun aktiflerinin toplamına “*fon varlıkları*” ya da “*fon malvarlığı*” denir. İlgili mevzuatta, fonun malvarlığının, emeklilik şirketinin 4632 sayılı Kanun'dan, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'ndan, emeklilik sözleşmesinden, fon içtüzüğünden ve ilgili mevzuattan doğan yükümlülüklerini yerine getirmesi ve sorumluluğunu karşılaması dışında hiçbir amaçla kullanılmayacağı öngörülmüştür (4632 s. K. m. 17; Fon Yön. m. 18). Bu çerçevede, bireylerin sahip oldukları pay adetlerini ikinci pazarda devret-

lanıp hesaplanmadığının kontrol edilmesi, fon hesabından yapılacak ödeme ve virman işlemlerinin kontrolü, fon portföyündeki menkul kıymetler üzerindeki hakların portföy yönetim şirketinin talimatı çerçevesinde kullanılmasına aracılık, emeklilik şirketine ve portföy yönetim şirketine, fon ile ilgili bilgileri izleme imkanının ve gerekli raporların elektronik ortamda sağlanması, Sermaye Piyasası Kurulunca ve Hazine Müsteşarlığınca istenecek fon işlemleri ve varlıkları ile ilgili bilgilerin elektronik ortamda sağlanması ile görevlidir.

⁴⁶ Bayram **Yüksel**, Katılım Bankalarında Bireysel Emeklilik Sistemi ve İşleyişi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2013, s. 46.

meleri ve katılma belgelerinin ticarete konu olması mümkün değildir⁴⁷. Bu düzenlemenin gerekçesi, emeklilik şirketi tarafından kurulan fonların ve bunlara dayalı malvarlığının, mevzuat ve sözleşmeden kaynaklanan borç ve sorumlulukların teminatını teşkil etmesidir⁴⁸. Anılan düzenlemeye paralel olarak, fon malvarlığının rehnedilemeyeceği, portföye ilişkin olarak yapılan işlemler haricinde teminat gösterilemeyeceği, üçüncü şahıslar tarafından haczettirilemeyeceği ve iflâs masasına dâhil edilemeyeceği de açıkça düzenlenmiştir. Böylelikle, bireysel emeklilik hesaplarında katılımcılara ait fonların korunması amaçlanmıştır⁴⁹.

Görüldüğü üzere, ilgili mevzuat uyarınca, fon malvarlığının, emeklilik şirketinin alacaklıları veya katılımcıların alacaklıları tarafından haczedilmesi mümkün değildir⁵⁰. Bununla birlikte, 4632 sayılı Kanun'un 17. maddesinin ikinci fıkrası ile Bireysel Emeklilik Sistemi Hakkında Yönetmelik'in "*Fon Paylarına İlişkin Tedbirler*" başlığını taşıyan 26. maddesinin birinci fıkrasında, bireysel emeklilik hesabındaki fon paylarından, katılımcının sistemde bulunduğu ay sayısı ile asgarî ücret tutarının çarpımına karşılık gelen birikim tutarının üzerinin haczedilebileceği öngörülmüştür. Bu çerçevede, uygulamada, henüz emekliliğe hak kazanmamış katılımcının alacaklılarının, "*katılımcının fon payını*" haczettirdikleri görülmektedir. Kanaatimizce bu uygulama fon malvarlığının haczedilmezliği ilkesi ile çelişmektedir. Şöyle ki; emeklilik şirketi, katılımcının ödediği katkı payı ile fon satın almakta ve bu fon payları katılımcı adına açılan bireysel emeklilik hesabına kaydedilmektedir. Daha önce de ifade edildiği gibi⁵¹, her ne kadar emeklilik yatırım fonunun malvarlığını oluşturan varlıklar katılma payları aracılığı ile dolaylı olarak katılımcılara ait olsa da, katılımcılar bu varlıklar üzerinde katılma pay adetleri kadar hak sahibi olup, emeklilik yatırım fonu içerisindeki varlıklara

⁴⁷ Bkz. Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu Tasarısı'nın 16. maddesinin gerekçesi (Tasarı için bkz. T.B.M. M., Dönem 21, Yasama Yılı 3, S Sayısı: 580).

⁴⁸ **Ünan/Karayazgan**, s. 94.

⁴⁹ Bkz. Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu Tasarısı'nın 20. maddesinin gerekçesi (Tasarı için bkz. T.B.M. M., Dönem 21, Yasama Yılı 3, S Sayısı: 580).

⁵⁰ Hakan **Pekcanitez/Oğuz Atalay/Meral Sungurtekin Özkan/Muhammet Özekes**, İcra ve İflâs Hukuku, 10. B., Ankara 2012, s. 286; Murat **Yavaş**, Borçlunun Üçüncü Şahıslardaki Mal, Hak ve Alacaklarının Haczi, İstanbul 2005, s. 101.

⁵¹ Bkz. yuk. II, A.

doğrudan sahip değildirler. Başka bir anlatımla, bu varlıklar, fon kurucusu emeklilik şirketinin inançlı olarak malik olduğu fon malvarlığına dâhildirler. Söz konusu fon malvarlığının haczi ise, Kanun'un 17. maddesi uyarınca mümkün değildir⁵². Bu nedenle, katılımcının fon payının haczinin mümkün olmadığı *de lege ferenda* kabul edilmeli ve bu durumda, haciz ihbarnamesini veya haciz müzekkeresini tebellüğ eden emeklilik şirketi, katılımcının katkı payının yatırıma yönlendirilmiş olup olmamasına göre iki farklı biçimde hareket etmelidir. Eğer 1. haciz ihbarnamesi (İİK m. 89) veya haciz müzekkeresi (m. 78), katılımcıya ait katkı payı yatırıma yönlendirilmeden (4632 s. K. m. 5/I, c. 2) önce şirkete tebliğ edilirse, şirket bu haczi uygulamalıdır⁵³.

⁵² Y. Bora **Alanya**, Bireysel Emeklilik Hukuku, İstanbul 2007, s. 63; **Yavaş**, s. 187; Murat **Yavaş**, Maaş ve Ücret Haczi, (TBB 2009/84, s.-93-120), s. 101; Nur **Bolayır**, Bireysel Emeklilik Sisteminde Cebri İcra Sınırlamaları, (Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 2009/11, s. 867-892), s. 875-876. Gelir İdaresi Başkanlığı'nın 24.3.2007 günlü, 207/2 seri nolu Tahsilat İç Genelgesi'ne göre de; "4632 sayılı Kanun uyarınca katılımcıların sisteme yapacakları katkı payı ödemeleri, emeklilik yatırım fonlarında değerlendirilerek, bireysel emeklilik hesaplarında saklanmakta, bu şekilde emeklilik yatırım fonlarının büyümesiyle katılımcıya geleceğini garanti altına alma güvencesi verilmektedir. -Anılan Kanunun 2 nci maddesinde "yatırım fonu" ve "bireysel emeklilik" hesabı tanımları farklı yapılmış ise de yatırım fon hesapları emeklilik sözleşmesi gereğince ayrılan katkı payları ile oluşturulduğundan ve Kanunun 15 inci maddesi uyarınca fon, katkılarının işletilmesi amacıyla oluşturulan malvarlığı olduğundan, katılımcılar tarafından ödenen katkılarının ve dolayısıyla bu katkılarının izlendiği bireysel emeklilik hesaplarının fonu/fon malvarlığını oluşturduğunda kuşku bulunmamaktadır. -Söz konusu Kanunun 17 nci maddesinde Fonun malvarlığının haczedilemeyeceği hüküm altına alındığından ve bireysel emeklilik hesaplarının fonun malvarlığı içerisinde yer aldığı hususu açık bulunduğundan bireysel emeklilik hesaplarının haczedilememesi icap etmektedir.-Bununla birlikte, 4632 sayılı Kanunun 6 ncı maddesinde belirtildiği üzere, katılımcıların emeklilik sisteminden ayrılması veya emekli olmaya hak kazanması halinde söz konusu alacağı talep hakları doğacaktır. -Bu şekilde katılımcıların bireysel emeklilik hesabındaki birikimlerinin bir kısmının veya tamamının defaten ödenmesini talep ederek emeklilik sisteminden ayrılması durumunda alacağının amme alacağına yetecek kadar kısmının, emekli olmaya hak kazanması durumunda ise emekli aylığının 6183 sayılı Kanunun 71 inci maddesi hükmü de dikkate alınmak suretiyle anılan Kanunun 79 uncu maddesi uyarınca tebliğ edilecek haciz bildirisi ile haczi gerekmektedir." (bkz. <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1079&uid=90q1sm4Ajcc9us0X&type=icgenelge>).

⁵³ **Alanya**, s. 63; **Bolayır**, s. 875-876; ayrıca bkz. aşa. III, B, 2.

Bununla birlikte, 1. haciz ihbarnamesi katılımcının katkı payının yatırıma yönlendirilmesinden sonra emeklilik şirketine tebliğ edilirse, şirket, katılımcıya borcu olmadığını, katılımcının katkı payını emrettiği fona yönlendirdiğini ve fon malvarlığının ise haczedilemeyeceğini icra dairesine bildirilmelidir. Bununla birlikte, 4632 sayılı Kanun'un 17. maddesinin ikinci fıkrası ile Bireysel Emeklilik Sistemi Hakkında Yönetmelik'in 26. maddesinin birinci fıkrasındaki açık düzenleme karşısında, *de lege ferenda* yaptığımız bu sonucu kabul etmek mümkün olmayıp, bireysel emeklilik sistemi içindeki katılımcıların birikimlerinin haczini, sistemin gereği olarak katılımcıya ait fon paylarının haczi biçiminde uygulamak gerekmektedir. Bu konu aşağıda ayrıntılı olarak açıklanacaktır.

III. KATILIMCININ BİREYSEL EMEKLİLİK HESABINDAKİ BİRİKİMLERİ VE GETİRİLERİ ÜZERİNDE HACİZ UYGULANMASI

A. Haczin Tatbiki Usulü

Bireysel Emeklilik Sistemi Hakkında Yönetmelik'in 26. maddesinin altıncı fıkrasında, haciz uygulamasında, *alacaklar ve üçüncü şahıslar elinde haczedilen mallara dair* 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu ve ilgili mevzuat hükümlerine göre işlem yapılacağı öngörülmüştür (BESH Yön. m. 26/6). Görüldüğü üzere, katılımcının bireysel emeklilik hesabı ve getirileri üzerinde haciz uygulanmasında İcra ve İflâs Kanunu'ndaki "*alacak haczi*" ile "*taşınır hazine*" ilişkin usul ve esasların bir arada yer aldığı karma bir sistem öngörülmüştür⁵⁴.

Katılımcı aleyhine haciz yolu ile takip başlatılması durumunda,

- Henüz emekliliğe hak kazanmamış bulunan katılımcının bireysel emeklilik hesabındaki fon paylarında değerlendirilen birikimi üzerinde,
- Emekliliğe hak kazanmış katılımcıya yaptırdığı yıllık gelir sigortası çerçevesinde bağlanmış maaş veya hazırlanan bir program çerçevesinde yapılan düzenli ödeme üzerinde,

⁵⁴ Ünân/Karayazgan, s. 290.

- Emekliliğe hak kazanmış olan ve “*toplu para*” seçeneğini kullanmış bulunan katılımcıya ödenecek birikimi üzerinde ve
- Herhangi bir nedenle bireysel emeklilik sisteminden emekli olmadan ayrılan katılımcıya ödenecek birikimi üzerinde

haciz uygulanabilir. Bu çerçevede, bireysel emeklilik sistemi bakımından haczin konusunu, her zaman takip borçlusu katılımcının üçüncü kişideki (emeklilik şirketindeki) bir alacağı oluşturmaktadır.

Bilindiği üzere, takip borçlusunun üçüncü kişideki alacağı, hâmiline ait bir senet veya poliçe ve sair cirosu kabil bir kıymetli evraka dayanmakta ise, bu kıymetli evrak ve bununla kıymetli evrakta tecessüm eden alacak taşınır mallar gibi haczedilir (İİK m.85, m.86, m. 87, m.88). Buna karşılık, borçlunun, emeklilik şirketi nezdinde açılmış bulunan bireysel emeklilik hesabından kaynaklanan alacakları gibi kıymetli evraka bağlı olmayan alacaklarının haczi için özel hükümler öngörülmüştür. Bu alacaklardan, maaş ve ücretler İİK’nun 355 ilâ 356. maddelerine göre; bunlar dışında kalanlar ise, 89. maddeye göre haczedilir. Bireysel emeklilik sistemindeki birikimlerin ve getirilerinin haczi meselesinin de, bu iki çerçeveden ayrı ayrı değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

1. Yıllık Gelir Sigortası Çerçevesinde Bağlanan Maaşın Haczi

Öğretide ve uygulamada, borçlunun 3. kişi nezdinde aldığı maaş veya ücretinin İİK’nun 355. maddesi çerçevesinde haczinin mümkün olduğu gibi, 89. maddesi çerçevesinde haciz ihbarnamesi tebliğ suretiyle de her ay aldığı ve alacağı maaşı üzerine haciz uygulanabileceği kabul edilmektedir⁵⁵.

⁵⁵ Yargıtay’ın borçlunun maaşının ve ücretinin 89. madde hükümlerine göre haczedilebileceğine ilişkin görüşü için bkz. 12. HD. 17.06.2003, 11029/14490; 12. HD’nin konuya ilişkin daha sonra görüş değiştirdiği görülmektedir: “... *icra müdürlüğünce, borçlunun çalıştığı işyerine maaş ve ücretin haczedildiğine dair bir haciz yazısı yazılmalıdır.- Somut olayda; icra müdürlüğünce borçlunun işverenine İ.İ.K.nun 89. maddesi uyarınca haciz ihbarnamesi gönderilmek suretiyle maaş haczi uygulanmış; bu işlem borçlu tarafından şikayete konu edilmiştir. Mahkemece, İ.İ.K.nun 89. maddesi uyarınca haciz ihbarnamesi gönderilmek suretiyle maaş haczi yapılamayacağı gözardı edilerek şikayetin kabulü yerine reddi yönünde hüküm tesisi isabetsizdir.*” (12. HD. 10.07.2012, 7201/24154): **Legalbank**.

Bilindiği üzere, maaş ve ücretlerin haczi, niteliği ve infazı yönünden genel haciz uygulamalarından farklılık göstermektedir. Bu farklılığın temelinde, genel haciz kararlarının tek bir işlemle infaz edilebilmesine karşın maaş ve ücret hacizlerinde icra işlemlerinin belirli süreler içinde tekrarlanması yatmaktadır⁵⁶. Kanaatimizce, aynı özellik İİK'nun 83. maddesi çerçevesinde “*tekaüd maaşı*” niteliği taşıdığı söylenebilecek⁵⁷ olan “*yıllık gelir sigortası çerçevesinde bağlanan maaş*” bakımından da aynen geçerlidir. Bu maaşın, ancak İİK'nun 89. maddesi hükümlerince haciz ihbarnamesi ile ya da 78. madde kapsamında haciz müzekkeresi ile haczedilebileceği söylenecek olursa, takip ekonomisine de tamamen aykırı bir biçimde haczin her ay tekrarlanması gerekecektir. Bu çerçevede, kanaatimizce, yıllık gelir sigortası çerçevesinde bağlanan maaşın İİK'nun 355 ve devamı maddelerinde öngörülmuş usule uygun bir şekilde haczedilmesi daha uygun olacaktır. Bu halde ise, icra müdürlüğü, 355. madde çerçevesinde, kural olarak bireysel emek-

⁵⁶ Levent Akın, Maaş ve Ücret Haczi, (AÜHFD 1995/44/4 s.335-364), s. 361; aynı yönde bkz. 12. HD 25.3.2002, 4914/6070: **Legalbank**.

⁵⁷ **Bolayır**, s. 879. Bireysel emeklilik sisteminde, emekliliğe hak kazanan katılımcı, bireysel emeklilik hesabındaki birikimlerinin defaten ödenmesini talep edebileceği gibi, kendisine maaş bağlanmasını da isteyebilir. Bu son ihtimalde, katılımcının yıllık gelir sigortası sözleşmesi yapması gerekmektedir. Bu çerçevede, katılımcının elde edeceği emeklilik maaşının İİK'nun 83. maddesi anlamında “*sigortalar ... tarafından tahsis edilen iradlar*” kapsamında değerlendirilmesinin mümkün olduğu da düşünülebilir. Hayat Grubu Sigortaları Yönetmeliği'nin “*İrat ödemeli hayat grubu sigorta ürünleri (yıllık gelir sigortaları)*” başlığını taşıyan 16. maddesinde de, yıllık gelir sigortaları, “*Tek ya da taksitli prim ödemeleri karşılığında, hemen veya belirli bir süre sonra başlayan, sigortalıya/sigortalılara veya sigortalının ölümü halinde hak sahiplerine belirli tutarlarda veya bir varlığa ya da varlık grubuna endeksli olarak ömür boyu veya belirli bir süre için düzenli irat ödemesi yapmayı öngören sigorta ürünleri.*” olarak tanımlanmıştır. Bununla birlikte, kanaatimizce, bu şekilde elde edilen gelirin “emeklilik maaşı” niteliği ağır basmaktadır. Zira “Genel Gerekeç”de de, 4632 sayılı Kanun'un amacı, “*toplumumuzun orta ve üst gelir katmanındaki bireylere kamu sosyal güvenlik sistemine ek olarak, emeklilik döneminde ek gelir sağlamak üzere, gönüllü katılıma dayalı ve belirlenmiş katkı esasına göre bireysel emeklilik sistemi oluşturmak*” olarak açıklanmış ve katılımcıların, emeklilik döneminde, “*o tarihe kadar bireysel katkılar ile varsa işverenlerin katkılarını nemaları ile birlikte bir kısmı veya tamamı, toplu olarak alınabileceği gibi ömür boyu emeklilik aylığı şeklinde de*” alınabileceği vurgulanmıştır.

lilik hesabının bulunduğu emeklilik şirketine⁵⁸, bir haciz yazısı göndermeli ve bununla borçlu katılımcının maaşının haczedildiği, hak kazanılan maaşın en geç bir hafta içinde icra dairesine bildirilmesi gerektiği ve borç bitinceye kadar mahcuz maaş miktarının borçlunun maaşından kesilip icra dairesine gönderilmesinin gerektiğine ilişkin hususlar ihtar edilmelidir. Borçlunun maaşına haciz konulduğunu icra dairesi tarafından kendisine gönderilecek olan ihbarname sayesinde öğrenen emeklilik şirketi ise, derhal maaşın haczedilebilir kısmı⁵⁹ üzerinde ihbarnamede belirtildiği oranda bir kesinti yapmalı ve bu miktar takip dosyasındaki borcu karşılamaya yönelik olmak üzere icra dairesine ödenmelidir. Emeklilik şirketinin, borçlu katılımcının maaşından kesmediği veya kesip de ilk vasıta ile icra dairesine göndermediği para, ayrıca mahkemeden hüküm alınmasına gerek kalmaksızın, icra dairesince emeklilik şirketinde bu iş ile ilgili personelin ücretinden veya diğer mallarından alınır (İİK m. 356, I).

Bu noktada, programlı geri ödeme çerçevesinde yapılan düzenli ödemelerin de İİK'nun 355. maddesi uyarınca haczinin mümkün olup olmadığını tartışmak gerekirse, programlı geri ödeme, gerekli şartları yerine getirip emekliliğe hak kazanan katılımcının bireysel emeklilik sistemi içinde kalarak, devlet katkısı hesabındaki tutarlar da dâhil olmak üzere toplam birikiminin, belirli aralıklarla ve belirli miktarlarda geri ödenmesini talep etmesidir⁶⁰. Bu çerçevede, kanaatimizce, yapılan ödemelerin, İİK'nun 83. maddesinin birinci fıkrasındaki anlamında “*tekaüd maaşı*” olarak ya da 355. maddesindeki anlamda “*maaş ve ücret*” olarak nitelendirilmesi mümkün görünmemektedir. Buna bağlı olarak da, katılımcıya programlı geri ödeme çerçevesinde yapılacak ödemelerin, ancak İİK'nun 89. maddesi çerçevesinde haciz ihbarnamesi veya 78. maddesi uyarınca haciz müzekkeresi gönderilmek suretiyle haczedilmesi gerekir. Bu konu aşağıda ayrıntılı olarak açıklanacaktır.

⁵⁸ Yıllık gelir sigortası sözleşmesi başka bir şirket veya sigorta şirketi ile yapılmış ve birikimler bu şirkete aktarılmış ise, 355. madde çerçevesinde çıkarılacak haciz müzekkeresinin bu şirkete tebliğ edilmesi gerekir.

⁵⁹ Bkz. ayrıntılı bilgi için aşa I. II, B.

⁶⁰ Bu konuda geniş bilgi için bkz. yuk. I, B, 5.

2. Katılımcının Mevcut Birikiminin Haczi

İİK'nun 89. maddesinde “*Hamiline ait olmayan veya cirosu kabil bir senede müstenit bulunmayan alacak veya sair bir talep hakkı....haczedilirse...*” denilmektedir. Kanaatimizce, katılımcının birikimi ve dolayısı ile fon payları üzerinde haciz uygulanması da, İİK'nun 89. maddesinin kapsamına dahildir.

Takip borçlusu katılımcının, derdest takip bakımından üçüncü kişi durumunda bulunan emeklilik şirketi nezdinde mevcut alacağının (birikiminin) haczi için şirkete, mutlaka İİK'nun 89. maddesine göre haciz ihbarnamesi gönderilmesi gerekmez. Zira, katılımcının emeklilik şirketindeki mevcut alacağı taşınır hükmünde olup (İİK m. 106, II), bu alacağın haczi taşınır haczine ilişkin usullere göre de yapılabilir. Bu çerçevede, katılımcının emeklilik şirketindeki mevcut alacağı, icra müdürlüğünce şirkete doğrudan haciz müzekkeresi gönderilmek suretiyle de haczedilebilir (İİK m. 78)⁶¹. Bu

⁶¹ Timuçin Muşul, İcra ve İflâs Hukuku, 3. B., Ankara 2008, s. 483-484; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s. 300; Baki Kuru, Bankalardaki Mevduatın ve Diğer Alacakların Haczi, Genişletilmiş 2. B., İstanbul 2002, s. 14; Ahmet Cahit İyilikli, Haciz İhbarnameleri (İİK m. 89), Ankara 2012, s. 17, 299; M. Kâmil Yıldırım/Nevhis Deren-Yıldırım, İcra Hukuku, Genişletilmiş Gözden Geçirilmiş 5. B., İstanbul 2012, s. 165. “*Borçlunun 3. kişi Bankadaki alacağı- mevduatı İ.İ.K.'nun 106/2.maddesi gereğince menkul hükmündedir. Bu nedenle bankadaki mevduatın haczi menkul haczi gibi icra müdürlüğünce Bankaya yazılacak yazı ile de haczedilebilir (H.G.K. 1.12.1999 tarih 1999/12-1003/1017 sayılı kararı). İ.İ.K.'nun 88.maddesinin üst başlığında da açıkça belirtildiği gibi bankaya haciz ihbarnamesi gönderilmesi bankadaki mevduatın borçluya ödenmesini önleyen muhafaza tedbiridir. Bu nedenle mevduatın haczi için haciz yazısı dışında bankaya ayrıca İ.İ.K.'nun 89.maddesi gereğince haciz ihbarnamesi tebliği şart değilse de mevduatın 3.kişi nezdinde alacak niteliğini de arz etmesi sebebi ile sözü edilen madde doğrultusunda haciz ihbarnamesi gönderilmesi sureti ile haczedilmesine de yasal bir engel bulunmamaktadır. Bu işlem yapıldığı takdirde İ.İ.K.'nun 89 ve bunu izleyen maddelerindeki hukukî sonuçlar doğar. İ.İ.K.'nun 89.maddesindeki koşulları taşımayan haciz yazısı gönderilmesi halinde ise anılan maddedeki sonuçlar doğmaz ve borç bankanın zimmetinde sayılmaz” (12. HD 5.12.2011, 8308 /26324: Legalbank); “*Borçlunun bankada mevduatı varsa, bankaya gönderilen haciz yazısı birinci haciz ihbarnamesindeki şartları ihtiva etmese bile geçerli ve yeterli olup, borçlunun mevduatı haczedilmiş sayılır. Haciz tebliğ yazısını alan banka, artık borçluya ödeme yapamaz. Sadece İcra Dairesi'ne ödemede bulunabilir. Borçlunun, bankada mevduatı yok ya da borca yeterli değil ise, işte o zaman haciz yazısı ile 89/1 haciz ihbarnamesi**

durumda, icra müdürünün haciz iradesini alenileştirmesi ve icra dairesinde haciz tutanağı düzenlenmesi⁶² ile katılımcının emeklilik şirketindeki alacağı haczedilmiş (haciz tekemmül etmiş) olur^{63,64}. Bunun için, emeklilik şirketine

*arasındaki özellik ortaya çıkar.-Bir başka deyişle bankada mevduatın bulunmaması halinde İİK'nun 89. maddesindeki koşulları taşımayan haciz yazısı ile anılan maddedeki sonuçlar doğmaz ve borç bankanın zimmetinde sayılamaz.” (HGK 1.2.1999, 12-1003/1017: **Legalbank**); aynı yönde bkz. 12. HD 3.03.2011, E. 2010/21646, K. 2011/2512; 12. HD 16.2.2001, 1313/2890; 12. HD 3.3.2008, 1413/3939; 12. HD 3.3.2011, E. 2010/21646, K. 2011/2512; 12. HD 15.6.2010,2831/15252; 12. HD 15.6.2010, 2831/15252: **Legalbank**.*

⁶² Bu durumda, haciz tutanağı düzenlenmesi için mahalline gidilmesine gerek yoktur. Haciz tutanağı icra dairesinde düzenlenir. Bu haciz tutanağının haczi yapan memur, alacaklı ve borçlu tarafından imza edilmesi gerekir (İİK Yön. m. 38, I). Eğer borçlu söz konusu haciz tutanağının düzenlendiği sırada icra dairesinde hazır değilse, üçüncü kişideki alacağının haczedildiğinin borçluya bildirilmesi gerekir (bkz. İİK m. 103; İİK Yön. m. 41). Bununla, aynı zamanda borçluya, alacaklının muvafakati ve icra müdürünün izni olmaksızın haczedilen alacak üzerinde tasarruf edemeyeceği, aksine hareketin cezai sorumluluğu gerektireceği ihtar edilmelidir (İİK m. 86, I) (**Kuru**, Mevduat Haczi, s. 14-16; Baki **Kuru**, İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı, Tamamen Yeniden Yazılmış ve Genişletilmiş 2.B., İstanbul 2013, s. 462).

⁶³ Haczin ne zaman tekemmül ettiğine ilişkin öğretide görüş ayrılığı vardır. Bir görüşe göre, haczin tekemmülü için icra memurunun haciz iradesini açıklaması yeterlidir (İlhan E. **Postacıoğlu**, İcra Hukuku Esasları, İstanbul 1982, s. 294; Timuçin **Muşul**, İcra ve İflâs Hukuku, C.I., Güncellenmiş Genişletilmiş 6. B., Ankara 2013, s.506 Ramazan **Arslan**, Borçlunun Üçüncü Kişilerde Bulunan Mal ve Alacaklarının Haczi, (Recaî Seçkin'e Armağan, Ankara 1974, s. 81-114), s. 86; **Kuru**, Mevduat Haczi, s. 16; **Kuru**, El Kitabı, s.463; **Yavaş**, s. 19; ayrıca bkz. Saim **Üstündağ**, İcra Hukukunun Esasları, İstanbul 2004, s. 147'deki yazarlar). Ancak bu irade açıklamasının, haciz sırasında mevcut bulunan borçlu veya onun temsilcisi karşısında yapılmış olması gerekir. Konuya ilişkin bir diğer görüşe göre ise, haciz, icra müdürünün mallarının haczine ilişkin iradesinin haciz tutanağına geçirilmesi ile tamamlanır (bkz. **Üstündağ**, s. 147'de anılan yazarlar). Her iki görüş bakımından da, kıymet takdiri (İİK m. 87), haczin üçüncü kişilere ihbarı (İİK m. 89), taşınmaz haczinde tapu dairesine haber verilmesi (İİK m. 91) haczin geçerliliği için gerekli şartlardan değildir.

⁶⁴ “Alacaklının haciz talebi üzerine, icra müdürlüğünce haciz talebinin kabul edildiğinin tutanağa yazılmasıyla haciz gerçekleşmiş olur. Bir diğer anlatımla **haciz talebinin kabulünün tutanağa yazıldığı tarih haciz tarihidir**. Haciz müzekkeresinin gönderilip gönderilmemesi veya gereğinin yerine getirilip getirilmemesi geçerliliğini etkilemez. Zira, bu işlemler muhafaza tedbiridir.” (12. HD 27.06.2012, 5505/22696: **Legalbank**);

birinci haciz ihbarnamesinin de gönderilmiş olması şart değildir. Zira, İİK'nun 89. maddesinin de altında yer aldığı üst başlıkta açıkça belirtildiği üzere, üçüncü kişiye haciz ihbarnamesi gönderilmesi, üçüncü kişideki alacağın borçluya ödenmesini önleyen bir muhafaza tedbiridir⁶⁵. Aynı tespit, haciz müzekkeresi için de tekrarlanabilir. Sonuç olarak, katılımcı aleyhine yapılan haczin geçerliliği söz konusu haczin emeklilik şirketine bildirilmesine bağlı değildir. Haczin emeklilik şirketine bildirilmesi, katılımcının emeklilik şirketinden olan mahcuz alacağının korunmasına yöneliktir. Zira, emeklilik şirketi bakımından haczin etkileri ancak haciz müzekkeresinin/haciz ihbarnamesinin şirkete tebliği ile doğar⁶⁶.

Emeklilik şirketi, kendisine ister haciz müzekkeresi (İİK m. 78), ister haciz ihbarnamesi (İİK m. 89) gönderilsin, katılımcının bireysel emeklilik hesabı üzerine derhal haciz kaydı düşmelidir⁶⁷. Bunun yanı sıra, şirket artık

*“Somut olayda, icra dairesinin borçlunun bankadaki mevduatının haczi için doğrudan haciz yazısı gönderdiği tespit edilmiştir. İcra dairesinde haciz kararı verildiği tarihte haciz tamamlanmış olacağından üçüncü kişi durumundaki bankanın haciz yazısına karşı “mevduat üzerinde borçlunun çek riskinden dolayı blokeye alınan bedel olup mevduatın takip dosyasına gönderilmesi mümkün değildir” şeklindeki cevabı (istihkak iddiası) niteliğindedir. Bu durumda icra müdürünün İ.İ.K.nun 99. maddesindeki kural-lara göre işlem yapması gerekeceğinden....” (12. HD 3.3.2011, E. 2010/21646, K. 2011/2512: **Legalbank**); aynı yönde bkz. 12. HD 15.6.2010, 2831/15252; 12. HD 15.6.2010, 2831/15252: **Legalbank**.*

⁶⁵ **Kuru**, Mevduat Haczi, s. 16; **Kuru**, El Kitabı, s. 463; **İyilikli**, s. 17, s. 301; **Muşul**, C. I s. 600; **Yıldırım/Deren-Yıldırım**, s. 166; **Arslan**, s. 522; “*Borçlunun üçüncü kişilerdeki (bankadaki) alacağı-mevduatı İİK'nun 106/2. maddesi gereğince menkul hükmündedir. Bu nedenle, bankadaki mevduatın haczi menkul haczi gibi yapılır. Ancak, bankadaki mevduat hakkında haciz tutanağı düzenlenmesi için mahalline, yani bankaya gidilmesine gerek yoktur. Haciz tutanağı İcra Dairesi'nde düzenlenir ve haczi yapan memur, alacaklı ve borçlu tarafından imza edilir. Bu işlemlerin tamamlanması ile borçlunun bankadaki mevduatı haczedilmiş olur. Haczin tekemmülü için bankaya İİK'nun 89. maddesi gereğince haciz ihbarnamesinin de ayrıca tebliğ edilmiş olması şart değildir. İİK'nun 88. maddesinin üst başlığında da açıkça belirtildiği gibi, bankaya haciz ihbarnamesi gönderilmesi, bankadaki mevduatın borçluya ödenmesini önleyen bir muhafaza tedbiridir.*” (HGK 1.2.1999, 12-1003/1017: **Legalbank**).

⁶⁶ **Yavaş**, s. 41; Ali Nevzat **Açıkgöz**, Borçlunun Üçüncü Kişilerde Bulunan Menkul Mal ve Alacaklarının Haczi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1989, s. 19.

⁶⁷ **Ünan/Karayazgan**, s. 290, 291.

takip borçlusu katılımcıya ödeme yapamaz; borcunu icra dairesine ödemek zorundadır. Aksi takdirde, emeklilik şirketi, icra dairesine yeniden ödeme yapma riski ile karşı karşıya kalır⁶⁸. Bununla birlikte, katılımcının, emeklilik şirketinde herhangi bir alacağı yok ise veya var olan alacağı takip konusu borca yeterli değil ise, işte o zaman haciz müzekkeresi ile haciz ihbarnamesi arasındaki fark ortaya çıkar. Yargıtay'ın da yerleşik içtihatlarıyla kabul etmiş bulunduğu gibi⁶⁹, bu hallerde emeklilik şirketine, İİK'nun 89. maddesindeki

⁶⁸ **Postacıoğlu**, Alacakların Haczi, s.520; **Arslan**, s. 86; **Yavaş**, s. 43.

⁶⁹ “Borçlu hakkında takibin kesinleşmesinden sonra, alacaklı, İİK.nun 78 ve müteakip maddeleri gereğince borçlunun hak, alacak ve malları üzerine doğrudan haciz konulmasını isteyebileceği gibi, İİK.nun 89. maddesi gereğince borçlunun 3. şahıs nezdindeki hak ve alacağının haczi için anılan madde koşullarında üçüncü şahsa 89/l ve 2. haciz ihbarı tebliği suretiyle de üçüncü şahıs nezdindeki hak ve alacağın haczini de talep edebilir. Her iki hal İİK.nun da farklı maddelerde ve farklı düzenlemeye tabi tutulmuş, sebep ve sonuçları ayrı ayrı belirlenmiştir. Somut olayda, şikayetçi bankaya gönderilen 2.1.2003 tarihli yazı **İİK.nun 78. maddesi kapsamında ve haciz müzekkeresi niteliğinde olup, İİK.nun 89/l. maddesine uygun 1. haciz ihbarı vasfında değildir. Bankanın borçluya ait hesap var ise haciz gereği işlem yapması yeterli olup 89. maddeye göre olumsuz koşulların meydana gelmesi söz konusu değildir. Bu durumda İİK.nun 89. maddesinden farklı olarak bankanın doğrudan doğruya İİK.nun 78. maddesine göre istenen haciz nedeniyle herhangi bir sorumluluğu bulunmamaktadır. Başka bir anlatımla banka nezdinde kesinleşen haciz konusu bir alacak yoktur. O halde şikayetçi bankaya İİK.nun 89/l. maddesine uygun olarak 1. haciz ihbarnamesi tebliğ edilmeden İİK.nun 78. maddesi uyarınca doğrudan doğruya haciz konulmasına ilişkin işleme sürecinde itiraz edilmediğinden bahisle İİK.nun 89/2. maddesine göre 2. haciz ihbarnamesi gönderilmesi yasaya aykırı olup mercice bu nedenle şikayetin kabulüne karar verilmesi gerekirken yazılı nedenlerle istemin reddi isabetsizdir” (12. HD 1.7.2003, 12790/15680); “Borçlu hakkında takibin kesinleşmesinden sonra alacaklının İİK.nun 78 ve müteakip maddeleri gereğince borçlunun hak, alacak ve malları üzerine doğrudan haciz konulmasını isteme hakkı vardır. Öte yandan, İİK.nun 89. maddesi gereğince borçlunun 3. şahıs nezdindeki hak ve alacağının haczi içinde anılan koşullarında üçüncü şahsa 89/l. ve 2. haciz ihbarı tebliğ sureti ile üçüncü şahıs nezdindeki borçluya ait hak ve alacağın haczi de mümkündür. Her iki halde İİK.nun da farklı madde ve düzenlemeye bağlanmış sebep ve sonuçları değişiklik arzeder. Alacaklının **İİK.nun 78. maddesi gereğince borçlunun şikayetçideki alacaklarına doğrudan doğruya haciz müzekkeresi gönderilmesini istemesinde yasaya uymayan bir cihet yoktur. Şikayetçinin borçluya ait hak ve alacak var ise haciz gereği işlem yapması yok ise haczedilecek mal ve hak bulunmadığından herhangi bir şey yapmasına gerek yoktur. Bu durumda İİK.nun 89. maddesinden farklı olarak şikayetçi 3. kişinin İİK.nun 78. maddesine göre doğrudan doğruya iste-****

koşulları taşımayan “*haciz müzekkeresi*” gönderilmiş ise, anılan maddedeki sonuçlar doğmaz ve borç emeklilik şirketinin zimmetinde sayılmaz.

Bu noktada dikkat çekilmesi gereken önemli husus, gerek genel hükümlere göre haciz müzekkeresi gönderilmesine (İİK m.78), gerekse haciz ihbarnamesi (İİK m. 89) gönderilmesine karar verilmesi durumunda, muhatap üçüncü kişinin “*emeklilik şirketi*” olduğudur. Ancak uygulamada katılımcı aleyhindeki icra takibine dayalı haciz uygulaması, icra dairelerince doğrudan Takasbank nezdinde yapılmakta ve bireysel emeklilik şirketi ise bu durumu çok sonra Takasbank’tan öğrenmektedir. Oysa takip borçlusu katılımcı, Takasbank’tan değil, emeklilik şirketinden alacaktır. Zira, katılımcının hacze konu alacağı, şirket ile gerçekleştirdiği bireysel emeklilik sözleşmesi ve bu sözleşme dolayısı ile şirket nezdinde açılan bireysel emeklilik hesabından kaynaklanmaktadır. Takasbank’ın görevi, Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu, ilgili yönetmelik ve tebliğ hükümleri çerçevesinde, emeklilik şirketinin kurucusu bulunduğu emeklilik yatırım fonlarının portföyündeki varlıkların fon adına açılan hesapta saklanması, emeklilik şirketinin alt hesabı olarak katılımcılar adına açılan hesaplarda, katılımcıların sahip oldukları ve fondaki katkılarına gösteren pay adetleri ve fon pay birim değerlerinin kayıtlarının Takasbank nezdinde tutulmasından ibarettir. Bu anlamda Takasbank’ın fon kayıtlarının tutulduğu ve fon malvarlığının saklandığı bir “kasa” olmak dışında başkaca bir işlevi yoktur⁷⁰. Bu çerçevede, Takasbank’ın fonlara kendiliğinden blokaj uygulaması da, satması da hukuka aykırıdır. Zira, Takasbank nezdinde bulunan fonlara inançlı mülkiyet esasları uyarınca fon kurucusu emeklilik şirketi sahiptir. Bunların bloke edilmesi ve katılımcıya ait sayılarak satılması hukuken mümkün görülmez. Bu çerçevede, borçlu olmadığı bir para için kendisine İİK’nun 89. maddesi kapsamında haciz ihbarnamesi gönderilen Takasbank’ın yapması gereken işlem, katılımcı borçlunun kendisinden bir alacağı olmadığını ve

nen haciz nedeniyle herhangi bir sorumluluğu bulunmamaktadır. Başka bir anlatımla üçüncü kişi nezdinde kesinleşen haciz konusu bir alacak yoktur.- Ancak, haciz konusu paranın varlığı halinde üçüncü kişi para üzerine haciz koymakla yetinmelidir. Bu hacze ilişkin şikayet hakkı da (haczedilmezlik şikayeti) borçluya aittir.” (12. HD 20.4.2004/5486/9785): **Legalbank**.

⁷⁰ **Ünan/Karayazgan**, s. 97, s. 291; **Alanya**, s. 63; **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s. 286 dn. 257.

kendi nezdinde saklanan fonların emeklilik şirketine ait bulunduğunu belirterek süresi içinde itiraz etmektir⁷¹. Bununla birlikte, Takasbank tebellüğ ettiği haciz ihbarnamesine itiraz etmezse aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkacaktır:

- Haciz ihbarnamesinin Takasbank'a tebliğ edilmesi ile İİK'nun 89. maddesinde öngörülen sonuçlar asıl muhatap olan emeklilik şirketi bakımından doğmaz⁷². Zira, bu halde, emeklilik şirketine tebliğ edilmiş bir haciz ihbarnamesi mevcut değildir. Bu nedenle, anılan maddede öngörülen prosedür tamamlanmadan, emeklilik şirketinden haczedilen tutarların icra müdürlüğüne gönderilmesi istenemez; aksi, süresiz şikâyete tâbi olur⁷³.
- İcra dairesinde düzenlenecek haciz tutanağı ile katılımcının emeklilik şirketindeki alacağı haczedilmiş olur. Bunun için, üçüncü kişiye haciz ihbarnamesinin de gönderilmiş olması şart değildir. Bu nedenle, haciz ihbarnamesinin Takasbank'a gönderilmiş olması haczi geçersiz kılmaz.
- Takasbank haciz ihbarnamesine itiraz etmeyerek, haczin emeklilik şirketinin inancılı olarak malik olduğu fon malvarlığı üzerinde tatbik edilmesine yol açmış olur⁷⁴. Bu halde ise, Yargıtay uygulamasına göre, şikâyet yoluyla haczin kaldırılmasının talep edilmesi mümkün değildir. Zira, Yargıtay haczin kaldırılmasını borçlunun değil de malvarlığı üzerinde haciz uygulanan üçüncü kişinin talep etmesi durumunda, uyuşmazlığın istihkak davası prosedürü ile giderilmesi gerektiği görüşündedir. Bu çerçevede, emeklilik şirketi, Takasbank nezdinde fonlar üzerinde haciz uygulandığını öğrendiği tarihten itibaren 7 gün içinde mülkiyet hakkına dayalı istihkak iddiasında bulunup, iddiasını haciz tutanağına geçirtmelidir. Zira, tüzel kişiliği bulunmayan ve emeklilik şirketi tarafından kurulan fon ile ilgili her türlü işlem fon kurucusu olan emeklilik şirketi tarafından yürütülür

⁷¹ Ünan/Karayazgan, s. 97, s. 291; Alanya, s. 63.

⁷² İyilikli, s. 20; aynı yönde bkz. 12. HD 30.3.2009, E. 2008/26443, K. 2009/6631: İyilikli, s. 20 dn.25.

⁷³ İyilikli, s. 20 ve aynı yer dn. 25 ve 26'daki kararlar.

⁷⁴ Karş. Bolayır, s. 883-884.

(4632 s. K. m. 15/1; Fon Yön. m. 5/2, m. 7/1). Zira, inançlı mülkiyet esasında, fona, inançlı olarak fon kurucusu olan emeklilik şirketi sahiptir. Tasarruf sahibi katılımcılar ise, yatırım fonundaki varlıklar/fonun malvarlığı üzerinde katılma pay adetleri kadar hak sahibi olup, fonla ilgili işlemleri yapma yetkilerini, fon iç tüzüğü ile fon kurucusu emeklilik şirketine verirler.

- Katılımcının emeklilik şirketi nezdinde olan birikimi üzerinde iki farklı alacak için haciz uygulanabilir. Bu halde, İİK'nun 89. maddesi uyarınca gönderilen haciz ihbarnamelerinden biri emeklilik şirketine, diğeri Takasbank'a gönderilmişse, emeklilik şirketinin sadece kendisine tebliğ edilen haciz ihbarnamesi çerçevesinde işlem yapma zorunluluğu vardır. Emeklilik şirketinden, Takasbank'a gönderilen haciz ihbarnamesi çerçevesinde haczedilen tutarların icra müdürlüğüne gönderilmesi istenemez; aksi, süresiz şikâyete tâbi olur.

3. Katılımcının Müstakbel (Beklenen/Doğacak) Alacaklarının Haczi

İki kişi (takip borçlusunu ile onun borçlusunu üçüncü kişi) arasında mevcut olan bir hukukî ilişkiye dayanan, henüz doğmamış olmakla beraber, ilerde doğması muhtemel bulunan *alacaklara "müstakbel (beklenen veya doğacak) alacaklar"* denir. Kural olarak müstakbel hak ve alacakların haczi caiz olmayıp, İİK'nun 89. maddesine göre haciz ihbarnamesi gönderilebilmesi için takip borçlusunun üçüncü kişi nezdinde *mevcut* bir alacağının bulunması gereklidir. Bununla birlikte, Türk hukuk öğretisinde, takip borçlusunu ile üçüncü kişi arasında İİK'nun 89. maddesi uyarınca haciz ihbarnamesinin tebliğ edildiği anda bir hukukî ilişkinin (temelin) mevcut olması, bu hukukî ilişkiden doğacak alacağın cinsinin ve borçlusunun (takip borçlusunun borçlusunun) belli olması durumunda müstakbel alacak haczinin de mümkün olduğu kabul edilmektedir^{75,76}. Bu halde, alacağın miktarının belli olmaması

⁷⁵ **Kuru**, Mevduat Haczi, s. 127; Baki **Kuru**, İcra ve İflâs Kanunu'nun 89. Maddesinde Yapılan Değişiklikler, (Bankacılar Dergisi 2003/47, s. 59-82), s. 76; **Üstündağ**, s. 239; **Arslan**, s. 97; **Yavaş**, s. 169. Bununla birlikte, Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü de, 26.4.1960 gün ve 284 seri nolu tahsilât genel tebliği ile, 6183 sayılı Kanun'un uygulaması bakımından "*bankalara tebliğ edilecek ihtiyatî haciz ve hacizler*

veya böyle bir alacağın doğmama ihtimalinin bulunması önemli değildir. Müstakbel alacakların haczinin söz konusu olduğu durumlarda, icra dairesince, İİK'nun 89. maddesi uyarınca üçüncü kişiye haciz ihbarnamesinin gönderilmesinden sonra, üçüncü kişi, haciz ihbarnamesinin tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde, takip borçlusu ile aralarında bir hukukî ilişki bulunduğunu, ancak bu ilişkiden henüz takip borçlusu lehine doğmuş ve ödenebilir bir alacağın bulunmadığını, ilerde takip borçlusu lehine bir alacak doğarsa bunu icra dairesine ödeyeceğini bildirmelidir⁷⁷. Daha sonra, takip borçlusu ile üçüncü kişi arasındaki hukukî ilişkiden bir alacak doğarsa, üçüncü kişi, bu alacağı, takip borçlusuna değil, icra dairesine ödemelidir.

Buna karşılık, birinci haciz ihbarnamesinin tebliğ edildiği anda takip borçlusu ile üçüncü kişi arasında mevcut olan bir hukukî ilişkiye dayanmayan, sırf ümit ve ihtimale dayanan alacakların ise, teknik anlamda müstakbel alacak olmadığı kabul edilmektedir⁷⁸. Böyle durumlarda, üçüncü kişiye, İİK'nun 89. maddesi uyarınca haciz ihbarnamesi gönderilirse, üçüncü kişi, ihbarnameyi tebellüğ ettiği tarihten itibaren yedi gün içinde, icra

âmmе borçlularının haczin tebliği tarihinde mevcut olan varlıklarına inhisar ettirilerek, geleceğe muzaf olarak ileride doğacak alacakları için ihtiyatî haciz veya haciz tebliğ edilmemesi" gerektiğini ifade etmiştir (Kemal Aykaç, Açıklamalı Âmmе Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ve Genel Tebliğleri, Ankara 1976, s. 523-524).

⁷⁶ İşçiler ve memurların işveren nezdindeki işleyecek ücret alacakları, kiralayanın kiracıdan olan işleyecek kira alacağı, müstakbel alacaklara örnek olarak gösterilebilir. Bunun gibi, takip borçlusu bankaya tahsil için kambiyo senedi vermiş ise, takip borçlusunun bankada müstakbel bir alacağı var demektir ve alacaklı, borçlusunun bankadaki bu müstakbel alacağına haciz koydurabilir. Yine, takip borçlusunun bankada mevcut olan bir hesabına, bundan sonra yatırılacak paralara da haciz konulabilir.

⁷⁷ Bkz. **Kuru**, Mevduat Haczi, s. 130-131.

⁷⁸ Örneğin gelecekte akdedilecek olan bir satış sözleşmesinden doğacak olan talebin haczi caiz değildir. Bunun gibi henüz kiralanmamış bir evin kira bedelleri; henüz yapılmamış olan bir işe ilişkin komisyon bedeli haczedilemeyecektir. Ayrıca, bankada hiçbir hesabı olmayan bir kişi adına bundan sonra bankaya gelmesi muhtemel havaleler takip borçlusu bakımından müstakbel bir alacak sayılamaz ve alacaklı böyle bir özelliğe sahip bulunan muhtemel havale için bankaya haciz ihbarnamesi göndertemez. İsviçre mahkemeleri de, bir futbolcunun gelecekteki belirsiz vakıalara bağlı olan transfer alacağının, sadece beklentiden ibaret olduğundan haczedilemeyeceğine karar vermiştir. Yine, spor kulübünün gelecekteki bir maç geliri, maç yeri ve tarihi belli olsa bile, sadece beklentiden ibaret olduğundan haczedilemez (**Kuru**, Mevduat Haczi, s. 127-128).

dairesine, takip borçlusunun kendi nezdinde hiçbir alacağının bulunmadığını bildirmelidir. Üçüncü kişinin, daha sonra nezdinde takip borçlusu adına para alacağı doğup doğmadığını devamlı olarak takip etmesi gerekli değildir. Zira bu halde, üçüncü kişi, kendisine gönderilen haciz ihbarnamesi “*doğmuş veya doğacak alacakların haczi*” ibaresini içerse bile, söz konusu ihbarnameyi tebellüğ ettiği tarihteki mevcut durumla sınırlı olarak sorumlu olacaktır.

Müstakbel alacakların İİK'nun 89. maddesi uyarınca haczedilebileceğine ilişkin bu görüş, öğretilerde bazı eleştirilere de uğramıştır. Örneğin, **İYİLİKLİ**'ye göre, üçüncü kişinin İİK'nun 89. maddesi uyarınca ortaya çıkacak sorumluluğu, haciz ihbarnamesini tebellüğ ettiği tarihte nezdindeki alacağın likit, ihtilafsız ve ödenebilir (muaccel) olmasına bağlıdır⁷⁹. Dolayısıyla, bu şekilde bir belirlilik taşımayan müstakbel bir alacak için gönderilen haciz ihbarnamesi, üçüncü kişi bakımından yasal neticeleri doğurmaz. Bu hareket tarzı, üçüncü kişiyi katlanılması güç bir mükellefiyetten kurtaracağı gibi, takip borçlusunun diğer alacaklıları açısından da oluşabilecek bir haksız öncelik haline meydan verilmesini engeller ve sıra cetvelinin takip hukukuna uygun olarak düzenlenmesini mümkün kılar.

YAVAŞ ise, söz konusu görüşü, takip borçlusu ile aralarında bir hukukî ilişki olmakla birlikte henüz bu ilişkiden kaynaklanan bir borcu bulunmayan üçüncü kişinin haciz ihbarnamesi karşındaki sorumluluğunun süresini belirsiz kıldığı gerekçesiyle eleştirmiştir⁸⁰. Yazar, üçüncü kişinin sorumluluğunun süresinin farklı ihtimallere göre belirlenmesi gerektiğini savunmaktadır. Buna göre, üçüncü kişi tarafından birinci haciz ihbarnamesinin tebellüğü anında takip borçlusu lehine doğmuş bulunan bir alacak mevcut değilse, üçüncü kişi bu ihbarnameye itiraz edebilir ve bu ihtimalde takip alacaklısı, üçüncü kişiye karşı İİK'nun 89. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca dava açabilir. Davanın süresinde açılmasıyla üçüncü kişinin sorumluluğu davanın sonuçlanmasına kadar devam edecektir. Davanın devamı sırasında üçüncü kişi nezdinde bir alacak doğarsa, bunun üçüncü kişi tarafından icra müdürlüğüne ödenmesi ile, icra mahkemesinde dava konusuz kalacaktır. Üçüncü kişi, birinci haciz ihbarnamesine itiraz etmiş olmakla birlikte, takip alacaklısı tarafından icra mahkemesinde söz konusu dava açılmazsa, üçüncü kişinin

⁷⁹ **İyilikli**, s. 246-247; s. 122 dn. 75, 76, 77.

⁸⁰ **Yavaş**, s. 170-171.

sorumluluğu da sona erecektir. Zira birinci haciz ihbarnamesine itiraz eden üçüncü kişiye ikinci haciz ihbarnamesinin gönderilmesi söz konusu olmayacaktır. Üçüncü kişi, birinci haciz ihbarnamesini tebellüğ ettiği anda, nezdinde takip borçlusu lehine doğmuş bir alacak mevcut olmamasına rağmen ihbarnameye süresinde cevap vermemişse, sorumluluğunun süresi ikinci haciz ihbarnamesinin tebliğinden itibaren yedi gün daha uzayacaktır. Bu halde, 89. maddenin dördüncü fıkrasında öngörülen usulün uygulanması durumunda az önce söylenenler aynen geçerlidir. Üçüncü kişinin ikinci haciz ihbarnamesine de itiraz etmemesi durumunda ise, kendisine son bildirim gönderilebilecektir. Bu halde son bildirim tebliğinden itibaren on beş gün içinde menfi tespit davası açılması durumunda ise, sorumluluğun süresi, açılan bu davanın sonuna kadar uzayacak; dava süresi içinde açılmazsa sorumluluk ortadan kalkacaktır.

Yargıtay'ın konuya ilişkin yaklaşımına gelince, Yüksek Mahkeme'ye göre de, "...*Takip borçlusunun üçüncü kişideki müstakbel alacağının haczi mümkündür. Haciz sırasında alacağın doğmuş olması gerekmez, alacağın doğumunun ihtimal dahilinde bulunması yeterlidir*"⁸¹. Ancak, "...*(m)evcut bir ilişkiye dayanmayan sırf ümit ve ihtimale dayanan alacaklar haczedilebilir, alacaklar olarak kabul edilemez. Bunun kabulü halinde ...(üçüncü kişiler) büyük bir külfet altına sokulmuş olacaktır*"⁸². Bunun yanı sıra, Yargıtay'ın bazı kararlarına göre, müstakbel alacaklar için İİK'nun 89. maddesine göre haciz ihbarnamesi gönderilebilmesi için "...*üçüncü kişi nezdinde bir alacağın mevcut olması gerekir. Ancak, müstakbel (beklenen) alacaklar için haciz ihbarnamesi gönderilebilmesi üçüncü kişiyle borçlu arasında süregelen bir hukuki ilişkinin varlığına bağlıdır. Böyle bir hukuki ilişki nedeniyle borçluya ödenecek ve devamlılık arz eden bir alacağın bulunması hallerinde üçüncü kişiye haciz ihbarnamesi gönderilebilir*"⁸³.

⁸¹ 19. HD 23.9.1999, 4545/5107: **Kuru**, Mevduat Haczi, s.127.

⁸² 11. HD 3.7.2009, E. 2008/1799, K. 2009/8239: **İyilikli**, s. 180-181 dn. 91'den naklen

⁸³ 19. HD 10.9.2008, 1086/11612: **İyilikli**, s. 242 dn. 323'den naklen; "*İİK'nun 88. maddesinde üçüncü kişide mevcut olanın haczi mümkün iken, 89. maddede düzenlenen haciz ihbarnameleri ile borçlunun borçlusu konumundaki üçüncü kişinin elinde o anda bulunan mal, alacak ve diğer hakların haczedilmesi mümkün olduğu gibi, borcun tamamen ödenmesine kadar geçecek sürede (işçi ve memurların işveren nezdindeki ücret alacakları, aylık kira bedeli, yüklenici lehine tahakkuk eden hak edişler vb. gibi) üçüncü*

Bununla birlikte, Yüksek Mahkeme'nin çoğunlukta bulunan diğer bazı kararlarına göre ise, "Kural olarak, ileride doğacak bir hak için haciz ihbarnamesi gönderilmesi mümkün değildir. İİK'nun 89. maddesi gereğince üçüncü şahsa, borçlunun, nezdinde doğmuş ve doğacak hak ve alacaklarının haczi şeklinde haciz ihbarnamesi çıkarılması halinde, üçüncü şahsın sorumluluğu, haciz müzekkeresinin kendisine ulaştığı tarihteki mevcut (fili) durumla sınırlıdır. Rutin ödemeler (kira alacakları vs.) dışında ileride doğacak, doğması muhtemel bir hakkın bu aşamada üçüncü şahıslarca net olarak bilinmesi mümkün olmadığından, haciz ihbarnamesi muhtemel alacaklar açısından sonuç doğurmaz. -Borçlunun, üçüncü kişi nezdinde ileride doğması muhtemel alacaklarının haczi ise ancak İİK'nun 78. maddesine göre

kişi nezdinde oluşacak, müstakbel alacakların da haczi mümkün kılınmıştır. -Takip borçlusu ile onun borçlusu olan banka arasında mevcut olan bir hukuki ilişkiye dayanan, henüz doğmamış olmakla beraber, ileride doğması muhtemel bulunan alacaklara müstakbel alacaklar denir.-Müstakbel (beklenen) bir alaktan bahsedebilmek için, bir hukuki ilişkinin mevcut olması, bu hukuki ilişkiden doğacak alacağın eisinin ve borçlusunun belli olması yeterlidir (Kuru, Baki; a.g.e. s.428). -Ancak, borçlu ile banka arasında mevcut bir hukuki ilişkiye dayanmayan, sırf ümit ve ihtimale dayanan alacaklar, devamlılık arz eden bir alacak olmadığından, müstakbel alacak olarak haczi mümkün olmayacak, bu halde haciz ihbarnamesinin bankaya tebliği anında bankada borçlu adına mevcut olan alacaklar haczedilebilecektir. Zira bu halde, borçlu ile banka arasında devri edimler doğuran temel bir hukuki münasebet yoktur. -Üçüncü kişi bankaya gönderilen haciz ihbarnamesi, doğmuş ya da doğacak alacakların haczi ibaresini içerse bile, üçüncü kişi banka haciz ihbarnamesini tebellüğ ettiği tarihteki mevcut durumla sınırlı olarak sorumlu olacaktır... -Yukarıda yapılan açıklamaların ışığında somut uyuşmazlığın incelenmesinde, haciz ihbarnamesinin tebliğ tarihinde borçlunun davalı/üçüncü kişi banka nezdindeki mevduat hesabında bulunan miktar üzerine haciz uygulandığı, haciz ihbarnamesinde doğacak alacaklar üzerine de haciz konulmuş olduğu bildirilmiş olmasına rağmen takip borçlusu ile davalı/üçüncü kişi banka arasında, banka nezdinde müstakbel alacak doğuracak (kira, istihkak, maaş vb) bir hukuki ilişkinin olmadığı, borçlunun banka nezdinde mevduat hesabı bulunmakla birlikte anılan mevduat hesabına düzenli (periyodik) olarak para yatırılmasının da söz konusu olmadığı açıktır.-Bu durumda, davalı/üçüncü kişi banka tarafından sadece haciz ihbarnamesinin tebliğ tarihinde mevcut hesap bakiyesine haciz uygulanmasına ilişkin işlem hukuka uygun olup" (HGK 26.09.2012, 12-139/624); aynı yönde bkz. 19. HD 20.4.2000, 964/2997; 12. HD 28.11.2013, 29598/37835: Legalbank; 12. HD 8.3.2002, 3683/4795: Kuru, Mevduat Haczi, s. 127.

gönderilecek haciz yazısı ile mümkündür⁸⁴.” Bu çerçevede, “(b)orçluların üçüncü kişi nezdinde doğmuş ve doğacak alacaklarının haczi için İİK'nun 89. maddesine göre haciz ihbarnamesi gönderilmesi, üçüncü kişinin hukukunu ilgilendiren bir durum olup, (ü)çüncü kişiye, doğacak alacakların haczi yönünden gönderilen haciz ihbarnamesi, haciz müzekkeresinin sonuçlarını doğurur. Bu nedenle üçüncü kişinin, haciz müzekkeresinin gereğini yerine getirerek, daha sonra doğacak paraların icra dosyasına gönderilmesinde yasal bir engel yoktur⁸⁵.” Görüldüğü üzere, Yüksek Mahkeme de

⁸⁴ 12. HD 07.11.2013, 23684/35019: **Legalbank**; “Kural olarak ilerde doğacak muhtemel bir hakkın haczi mümkün değildir. İİK'nun 89. maddesi gereğince üçüncü şahsa, borçlunun, nezdinde doğmuş ve doğacak hak ve alacaklarının haczi şeklinde haciz ihbarnamesi çıkarılması halinde, üçüncü şahsın sorumluluğu, haciz müzekkeresinin kendisine ulaştığı tarihteki mevcut (fiili) durumla sınırlıdır. Rutin ödemeler (kira alacakları vs.) dışında ileride doğacak, doğması muhtemel bir hakkın bu aşamada üçüncü şahıslarca net olarak bilinmesi mümkün olmadığından, haciz ihbarnamesi muhtemel alacaklar açısından sonuç doğurmaz. -Borçlunun, üçüncü kişi nezdinde ileride doğması muhtemel alacaklarının haczi ancak İİK. nun 78. maddesi kapsamında gönderilecek haciz yazısı ile mümkündür.” (19. HD 6.7.1995, 9723/6226); “İİK'nun 89. maddesine göre üçüncü şahıs bankaya, borçlunun nezdinde doğmuş ve doğacak alacaklarının haczi şeklinde haciz ihbarnamesinin gönderilmesi halinde, üçüncü şahıs bankanın sorumluluğu, haciz müzekkeresinin kendisine ulaştığı tarihteki mevcut durumla sınırlı olup, daha sonra hesaba gönderilecek olan paraların bankaca bilinmesi mümkün olmadığından bu paralarla ilgili olarak üçüncü şahıs bankanın sorumluluğu doğmaz.” (12. HD 21.9.2010, 76/20453): **İyilikli**, s. 182 dn. 93'den naklen; “Davalı banka tarafından hacze ilişkin icra müdürlüğünün yazısı üzerine borçlunun o anda hesabında bulunan paraya bloke işlemi uygulanmıştır. Ancak, bu yazıya dayalı olarak borçlunun hesabına gelecekte girip girmeyeceği önceden bilinmeyen paraların haczedilmesi ve üçüncü kişi olan bankadan buna göre işlem yapması istenemez.” (11. HD 29.6.2006, 6929/7662: **İyilikli** s. 180-181 dn. 91'den naklen); aynı yönde bkz. 12. HD 04.07.2013, 16393/25103; 12. HD 27.06.2013, E. 2013/16438, K. 2013/24322; 12. HD 07.11.2013, 23684/35019; 12. HD 04.07.2013, 16393/25103; 12. HD. 28.11.2013, 29598/37835; 12. HD 27.06.2012, 5507/22694; 27.6.2012, 5507/22694; 12. HD. 22.10.2004, 47928/22583; 12. HD 12. HD 15.6.2007, 9066/12284; 12. HD 4.11.2008, 15537/19243: **Legalbank. Muşul**'a göre, müstakbel alacakların taşınır hükümlerine göre haczi mümkün olmadığından, bu tür alacaklar Kanun'un 78. maddesi kapsamında haciz müzekkeresi gönderilmek suretiyle haczedilemezler (**Muşul**, C.I s. 595 ve ayrıca bkz. aynı yer dn. 10'da yer alan kararlar.

⁸⁵ 12. HD 17.12.2013, 33937/40514; aynı yönde bkz. 12. HD 28.11.2013, 29598/37835; 12. HD 04.07.2013, 16393/25103; 12. HD 17.12.2013, 33936/40503; 12. HD

belirli şartların varlığı halinde müstakbel alacakların haczini kabul etmiş, bununla birlikte, bu tür alacakların haczi bakımından Kanun'un 89. maddesinin uygulama alanı bulup bulmayacağı hususunda farklı kararlar vermiştir. Bu kararlarda, müstakbel alacaklar bakımından üçüncü kişiye haciz ihbarnamesi (İİK m. 89) çıkarılması halinde, üçüncü kişinin sorumluluğunun ihbarnamenin kendisine ulaştığı tarihteki mevcut (fili) durumla sınırlı olduğu; rutin ödemeler dışında müstakbel alacakların haczinin ancak İİK'nun 78. maddesi uyarınca gönderilecek haciz yazısı ile mümkün olduğu görüşü egemendir.

Kanaatimizce, henüz doğmamış olmakla birlikte, doğması muhtemel olan alacakların, alacağın vasfının tayin edilmesini kolaylaştıran bir hukukî temel mevcut olduğu takdirde, İİK'nun 89. maddesi uyarınca gönderilecek haciz ihbarnamesi ile önceden haczedilebilmesi mümkündür. Başka bir anlatımla, müstakbel alacak haczinin gerçekleştirilebilmesi için, takip borçlusu ile takip borçlusunun borçlusu (üçüncü kişi) arasında bir hukukî ilişkinin bulunması ve bu hukukî ilişkiden doğacak alacağın cinsi ve borçlusunun belli olması gerekli ve yeterlidir. Bu çerçevede, henüz emekliliğe hak kazanmamış bulunan katılımcının, emekliliğe hak kazandığında tercihinine göre kendisine yapılacak ödemeler (yıllık gelir sigortası çerçevesinde bağlanacak maaş/hazırlanacak bir program çerçevesinde yapılacak düzenli ödeme/toplu ödeme) ile katılımcının herhangi bir nedenle bireysel emeklilik sisteminden emekli olmadan ayrılması ihtimalinde katılımcıya ödenecek birikiminin müstakbel alacak olarak nitelendirilmesine ve haczine engel görünmemektedir⁸⁶. Zira, takip borçlusu ile emeklilik şirketi arasında bireysel emeklilik sözleşmesinden kaynaklanan bir hukukî ilişkinin mevcut olduğu açıktır. Bunun yanı sıra, işbu hukukî ilişkiden ileride doğma ihtimali bulunan alacağın cinsi ve borçlusu (*emeklilik şirketi*) da bellidir.

Bununla birlikte, katılımcının emeklilik şirketindeki müstakbel alacaklarının haczedilebileceğinin kabulü, kaçınılmaz olarak katılımcı tarafından

17.12.2013, 33935/40504; 12. HD 17.12.2013, 33933/40505; 12. HD 18.06.2013. 13785/22857: **Legalbank**.

⁸⁶ **İyilikli**'ye göre, "olması gereken bakımından; borçlu katılımcı, sistemde emeklilik yaşına kadar ayrılmadığı takdirde, buradaki hakkı, müstakbel hak niteliğinde olduğu gözetilerek, genel kural uyarınca haczi kabil olmamalı" dır (**İyilikli**, s. 287).

şirkete yatırılacak katılım paylarının da, müstakbel alacak haczinin konusunu oluşturacağı anlamına gelmektedir⁸⁷. Bu halde, “doğmuş ve/veya doğacak” alacakların haczine ilişkin bulunan haciz ihbarnamesini tebellüğ eden emeklilik şirketi, haciz ihbarnamesinde belirtilen miktar tamamlanana kadar, katılımcı tarafından yatırılacak her bir katılım payını, yatırıma yönlendirmeden icra dairesine ödemek zorunda kalacaktır. Öte yandan, takip borçlusu katılımcının bireysel emeklilik hesabındaki birikimi mevzuata göre haczedilebilir tutarı karşılamadığından icra dairesine herhangi bir ödeme yapamayan (ya da kısmen ödeme yapabilen) emeklilik şirketi de, üzerinde haciz uygulanan birikimi sürekli bir biçimde takip etmek ve söz konusu birikimin haczedilebilir miktara ulaştığı her durumda bu miktarı, haciz ihbarnamesinde belirtilen miktar tamamlanana kadar icra dairesine ödemek zorunda kalacaktır. Bu noktada, emeklilik şirketlerinin binlerce müşterisinin hesaplarını bu şekilde sürekli takip etmelerinin şirketler bakımından katlanılması güç bir külfet teşkil edeceği ileri sürülebilir. Öte yandan, emeklilik şirketine yatıracağı katılım payının ya da birikiminin haczedilebileceğini bilen takip borçlusu katılımcının bu parayı yatırmaya devam etmesinin hayatın olağan akışına aykırı olduğu; bireysel emeklilik sistemi bakımından müstakbel alacak haczine imkân tanımının bu sistemin işleyişini zedeleyeceği ve bu sistemin zedelenmesinin ise, dolaylı olarak kamu yararının zedelenmesi sonucunu doğuracağı ileri sürülebilir. Zira, bireysel emeklilik sistemi, ikinci emeklilik geliri ile bireylerin emeklilikte refah seviyelerinin artmasına, alt yapı yatırımları ve uzun vadeli yatırımlara kaynak yaratılarak sistemin yeni iş ve istihdam olanakları yaratmasına, sosyal güvenliğin kapsamının artmasına ve kamunun sosyal güvenlik kaynaklı yükünün azaltılmasına, mali sektörde uzun vadeli fonların artmasına böylece mali sektörün daha sağlıklı işlemesine, enflasyonla mücadele ve istikrarlı büyümeye olumlu katkı sağlamasına, kurumsal yatırım stratejileri piyasalardaki dalgalanmaları ve spekülasyonları azalmasına, sermaye piyasası derinleşmesine olanak sağlayacak bir sistemdir⁸⁸.

⁸⁷ Haciz müzekkeresi/ihbarnamesinin katılımcının katkı payı yatırıma yönlendirilmeden tebellüğ edilmesi durumunda hacze ilişkin bkz. III, B, 2.

⁸⁸ Bu konuda bkz. <http://www.bireyselemeklilik.gov.tr/tarihce.htm> (ulaşım tarihi: 3.9.2014).

Bununla birlikte, bu iddialara, takip borçlusu katılımcının bireysel emeklilik hesabına “*hacizlidir*” şerhinin işlenmesinin ve birikimin haczedilebilir miktarının takibinin, teknolojinin ulaştığı nokta dikkate alındığında bilgisayar ortamında çalışan emeklilik şirketleri için külfet teşkil etmeyeceği; aksine, müstakbel alacak haczinin mümkün olmadığının kabulünün ilgililerce devamlı olarak borçlunun hesabını takip külfeti yaratacağı savunulabilir. Öte yandan, sistemde müstakbel alacak haczinin kabul edilmesinin kamu yararını zedelemeye varacak sonuçlarının olacağına ilişkin iddia da, pozitif düzenlemeler dikkate alındığında savunulabilir görünmemektedir. Zira, izleyen bölümde ayrıntılı olarak ele alınacağı üzere⁸⁹, katılımcı aleyhine haciz yolu ile takip başlatılması durumunda, henüz emekliliğe hak kazanmamış bulunan katılımcının bireysel emeklilik hesabındaki fon paylarında değerlendirilen birikimi üzerinde, emekliliğe hak kazanmış katılımcıya yaptırdığı yıllık gelir sigortası çerçevesinde bağlanmış maaş veya hazırlanan bir program çerçevesinde yapılan düzenli ödeme üzerinde, emekliliğe hak kazanmış olan ve “*toplu para*” seçeneğini kullanmış bulunan katılımcıya ödenecek birikimi üzerinde ve herhangi bir nedenle bireysel emeklilik sisteminden emekli olmadan ayrılan katılımcıya ödenecek birikimi üzerinde haciz uygulanabilir. Her ne kadar, kimi alacaklar bakımından ancak kısmî haczin mümkün olduğu öngörülmüş olsa da, kanun koyucunun tercihi, bu alacakların haczinin tamamen yasaklanmasından yana olmamıştır. O halde, alacaklılarının aleyhine takip başlattığı katılımcı, her durum ve şart altında sistemde mevcut olan alacaklarının haczi tehlikesi ile karşı karşıyadır. Bireysel emeklilik sisteminde müstakbel alacak haczine imkân tanımak, sisteme zarar verecek özel bir zarar doğurmamaktadır. Başka bir anlatımla, söz konusu zarar tehlikesi, hem sistemdeki mevcut alacakların haczi söz konusu olduğunda, hem de müstakbel alacakların haczine imkân tanındığında mevcuttur.

Sonuç olarak, kanaatimizce, “*doğmuş ve doğacak*” ya da “*doğacak*” alacaklar için doğrudan doğruya emeklilik şirketine gönderilen bir haciz ihbarnamesini tebellüğ eden emeklilik şirketi, takip borçlusu ile arasında bir hukukî ilişki mevcut olup da bundan ilerde bir alacak doğması muhtemel ise,

⁸⁹ Bkz. aşa. III, B.

yedi gün içinde icra dairesine vereceği cevapta, takip borçlusu ile aralarında bir hukukî ilişki bulunduğunu, ancak bu ilişkiden henüz takip borçlusu lehine doğmuş ve ödenebilir bir alacağın bulunmadığını, ileride takip borçlusu lehine bir alacak doğarsa bunu icra dairesine ödeyeceğini bildirmelidir. Başka bir anlatımla bu halde, emeklilik şirketi “*ihbarnamenin tebellüğ edildiği tarihte emeklilik koşulları gerçekleşmemiş olduğundan ve sistemden ayrılma talebinde de bulunulmadığından katılımcının emeklilik şirketi nezdinde doğmuş bir alacağının bulunmadığını; ancak bu koşulların gerçekleşmesi halinde geçerli olmak üzere haczin onun bireysel emeklilik hesabına işlendiğini*” icra dairesine bildirmelidir. Daha sonra, takip borçlusu ile emeklilik şirketi arasındaki hukukî ilişkiden bir alacak doğarsa, şirket, bu alacağı, takip borçlusuna değil, icra dairesine ödemelidir.

Bununla birlikte, eğer Yargıtay’ın egemen görünen görüşü benimsecek olursa, emeklilik şirketine, borçlunun, şirket nezdinde doğmuş ve doğacak hak ve alacaklarının haczi şeklinde haciz ihbarnamesi (İİK m. 89) tebliğ edilmesi durumunda, emeklilik şirketinin sorumluluğu, haciz ihbarnamesinin kendisine ulaştığı tarihteki mevcut (fili) durumla sınırlı olacak ve müstakbel alacaklar bakımından sonuç doğurmayacaktır. Bu halde, şirket, haczi kabil mevcut alacak varsa, buna uygun haciz işlemini gerçekleştirip, söz konusu miktarı icra dairesine ödemekle yetinecektir. Bunun dışında, bireysel emeklilik hesabı üzerine haczin işlenmesi ve ileride doğacak alacakların takip edilerek icra dairesine ödenmesi gerekmeyecektir. Bu noktada, kanaatimce, işbu hareket tarzını benimseyecek olan emeklilik şirketinin, eğer takip borçlusu katılımcının şirket nezdinde bir alacağı bulunmuyorsa, durumu icra dairesine bildirerek haciz ihbarnamesine itiraz etmesi ve/veya haciz ihbarnamesi (m. 89) ile müstakbel alacak haczinin gerçekleştirilemeyeceği iddiası ile şikâyet yoluna başvurarak ihbarnamenin iptalini sağlamanın da uygun olacağı söylenebilir.

Yine Yargıtay’a göre, borçlunun, emeklilik şirketi nezdinde ileride doğması muhtemel alacaklarının haczi, İİK’nun 78. maddesi kapsamında gönderilecek haciz yazısıyla mümkün olduğundan, emeklilik şirketine, gönderilen haciz müzekkeresi ile borçlu katılımcıya ait doğmuş ve doğacak hak ve alacaklar üzerine haciz konulması halinde ise, kanaatimizce emeklilik şirketi tarafından yapılması gereken, takip borçlusu katılımcıya ait mevcut

hak ve alacak var ise haciz gereği işlem yapmak ve haczi kabil miktarı icra dairesine ödemek, yok ise haczedilecek mal ve hak bulunmadığını icra dairesine bildirmek ve daha sonra doğacak paraları ise icra dosyasına göndermektir.

B. Haczedilecek Miktarın Tayini

4632 sayılı Kanun ve ilgili yönetmelik hükümleri uyarınca, emekliliğe henüz hak kazanmamış katılımcının, bireysel emeklilik fon paylarından, sistemde bulunduğu ay sayısı ile haciz tarihinde geçerli brüt asgari ücret tutarının çarpımına karşılık gelen birikim tutarının üzerindeki tutar, nafaka borcu alacaklılarının hakkı saklı kalmak kaydıyla haczedilebilir⁹⁰ (4632 s. K. m. 17/II; BESH Yön. m. 26/1).

Emekliliğe hak kazanan katılımcı bakımından ise, bireysel emeklilik hesabındaki birikimi ile yaptırdığı yıllık gelir sigortası çerçevesinde katılımcıya maaş bağlanmış veya programlı geri ödeme çerçevesinde düzenli ödeme yapılması kararlaştırılmışsa, bu şekildeki ödemelerin aylık ödemeye isabet eden miktarının aylık brüt asgari ücret tutarının üzerinde kalan kısmı nafaka borcu alacaklılarının hakkı saklı kalmak kaydıyla haczedilebilir (4632 s. K. m. 17/II; BESH Yön. m. 26/1)⁹¹. Görüldüğü üzere katılımcıya aylık olarak ödenecek maaşın ya da düzenli ödemenin kısmen haczedilebileceği kabul edilmiş olmakla birlikte, haciz yasağı, İİK'nun 83. maddesinin ikinci fıkrasındaki gibi, maaşın ya da ödemenin 1/4'ü ile sınırlandırılmamış, asgari ücret kıstasına bağlanmıştır⁹².

⁹⁰ Örneğin, sistemde 36 aydır bulunmakta olan bir katılımcının 40.000 TL'lik birikime ulaştığı, haciz tarihinde aylık brüt asgari ücretin 1.071 TL olduğu varsayıldığında, bu katılımcının birikimlerinin 38.556 TL'lik (36 × 1.071 TL) bölümü haczedilemeyecek; 1.444 TL'lik kısmı haczedilebilecektir (<http://www.egm.org.tr/?pid=486>, erişim: 13.7.2014).

⁹¹ Örneğin, bireysel emeklilik sisteminden emekli olan bir kişinin yıllık gelir sigortasından aylık 1.500 TL almakta olduğu, haciz tarihinde aylık brüt asgari ücretin 1.071 TL olduğu varsayıldığında, aylık olarak ödenen 1.500 TL'nin 1.071 TL'si hacze konu edilemeyecek; 429 TL'si haczedilebilecektir (<http://www.egm.org.tr/?pid=486>, erişim: 13.7.2014).

⁹² Pekcantez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Atalay, s. 287; Bolayır, s. 882.

Bu iki temel düzenleme, katılımcının hacedilebilecek birikim miktarının belirlenmesi bakımından önemli hükümler olmakla birlikte yeterli değildir. Zira, bu düzenlemelerin kapsamadığı birçok olasılıkla karşılaşmak mümkündür. Aşağıda bu olasılıklardan tespit edebildiklerimize değinilmeye çalışılacaktır.

1. Katılımcının Birden Fazla Bireysel Emeklilik Hesabı Olması Durumunda

Bireysel Emeklilik Sistemi Hakkında Yönetmelik'in 26. maddesinin ikinci fıkrasına göre, katılımcının aynı emeklilik şirketinde veya farklı emeklilik şirketlerinde birden çok bireysel emeklilik hesabı olması halinde, bireysel emeklilik hesabındaki birikim bakımından hacedilemeyecek tutar, tüm hesaplardaki tutar üzerinden hesaplanır.

Bu noktada, bireysel emeklilik hesaplarından birinin kapatılması talebinde bulunmuş ve buna ilişkin işlemler sürerken haciz ihbarnamesi/ ihtarnamesi tebliğ edilecek olursa haczi caiz miktarın nasıl hesaplanacağı sorusuyla karşılaşılmaktadır. Öncelikle, hemen belirtelim ki, katılımcının birden fazla bireysel emeklilik sözleşmesinin bulunması durumunda, bunlardan birini emekliliğe hak kazanmadan kapatması, sistemden ayrılma anlamına gelmez⁹³. Ancak gerek 4632 sayılı Kanun'da, gerek Yönetmelik'de, "sistemden ayrılma" olasılığına ilişkin düzenleme öngörülmüş olmakla birlikte (4632 s. K. m. 6/III; BESH Yön. m. 15), katılımcının sistemden ayrılmasızın mevcut bireysel emeklilik hesaplarından birini kapatması haline ilişkin herhangi bir kural öngörülmemiştir. Kanaatimizce bu olasılık söz konusu olduğunda da, ilgili mevzuatın "sistemden ayrılma"ya ilişkin düzenlemelerinde öngörülen usulün kıyasen uygulanması gerekir. Bu tespitimizin doğru kabul edilmesi şartıyla da, yukarıda ortaya konulan sorunun doğru olarak cevaplanabilmesi, ayrılma talebinin hüküm ve sonuçlarını hangi anda doğurduğunun belirlenmesine bağlıdır.

Kanaatimizce, katılımcının bireysel emeklilik sisteminden ayrılma hakkı, yenilik doğuran haklardandır. Bilindiği üzere, yenilik doğuran hak, hak sahibine tek taraflı irade beyanıyla yeni bir hukukî ilişki kurma, var olan

⁹³ Ünán/Karayazgan, s. 235.

hukukî ilişkiyi değiştirme veya sona erdirmeye yollarından biriyle bir başka şahsın hukuk alanında değişiklik meydana getirme yetkisi veren hak olarak tanımlanmaktadır⁹⁴. Katılımcının sistemden ayrılma hakkı da, bireysel emeklilik şirketi ile var olan hukukî ilişkisini tek taraflı irade beyanıyla sona erdirmeye yetkisi veren bir haktır. Bununla birlikte, Bireysel Emeklilik Sistemi Hakkında Yönetmelik, katılımcının sistemden ayrılma kararını bireysel emeklilik şirketine ulaştırmasını, ayrılma sonucunu doğurma bakımından yeterli saymamış ve bu hususta özel bir usul öngörmüştür (m. 15/6). Buna göre, katılımcının ayrılma amacı ile yaptığı başvuru kendisine ulaşan emeklilik şirketi, bu tarihten itibaren beş iş günü içinde, ayrılma bilgi ve talep formu ile hesap özeti katılımcının tanımlı elektronik posta adresine veya faksına, bunlar yoksa posta adresine gönderir⁹⁵. Katılımcının, ayrılma talep formunu imzalayarak faks veya posta ile şirkete göndermesi halinde, bireysel emeklilik hesabındaki birikim ve devlet katkısı hesabındaki varsa hak kazanılan tutarlar, formun şirkete ulaştığı tarihten itibaren yirmi iş günü içinde katılımcının belirttiği hesaba ödenir. Görüldüğü üzere, bireysel emeklilik sisteminden ayrılma sonucunun ortaya çıkabilmesi için ayrılmayı isteyen katılımcının, ayrılma talep formunu imzalayarak bireysel emeklilik şirketine ulaştırması gerekmektedir. Bu nedenle, kanaatimizce ayrılma talebinde bulunmuş ve ancak henüz ayrılma talep formu imzalanarak şirkete ulaştırılmamış ise, haczedilebilir tutarın hesaplanmasında Yönetmelik'in 26. maddesinin ikinci fıkrası hükmünün aynen uygulanması gerekir. Bununla birlikte, anılan form şirkete ulaştıktan sonra, söz konusu hesap, bireysel emeklilik hesabındaki birikim bakımından haczedilemeyecek tutarın hesabında dikkate alınmamalıdır.

⁹⁴ Yenilik doğuran haklara ilişkin geniş bilgi için bkz. Vedat **Buz**, Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar, Ankara 2005; Harun **Demirbaş**, Yenilik Doğuran Haklar, İstanbul 2007). Yenilik doğuran haklara ilişkin olarak genel kabul gören tasnife göre, yenilik doğuran hakkın kullanılmasıyla hukukî ilişki meydana geliyorsa kurucu, hukukî ilişki değişiyorsa değiştirici, hukukî ilişki sona eriyorsa bozucu yenilik doğuran hak söz konusu olur. Bireysel emeklilik sisteminden ayrılma hakkının ise, bozucu yenilik doğuran bir hak olduğu açıktır.

⁹⁵ Şirket, isteyen katılımcının ayrılma bilgi ve talep formu ile hesap özeti şirketin internet sitesinde kendi adına oluşturulan güvenli sayfadan alabilmesi için gerekli düzenlemeyi yapar (BESH Yön. m. 15/2).

2. Haciz Müzekkeresi/İhbarnamesinin Katılımcının Katkı Payı Yatırıma Yönlendirilmeden Tebellüğ Edilmesi Durumunda

Daha önce de ifade edildiği üzere⁹⁶, emeklilik şirketi, ödenen katkı paylarını, “*en geç şirkete intikalini takip eden ikinci iş gününde*” yatırıma yönlendirmek zorundadır (4632 s. K. m. 5/1). Bu çerçevede, haciz müzekkeresinin/ihbarnamesinin şirkete, katılımcının katkı payı yatırıma yönlendirilmeden tebliğ edilmesi mümkündür. Bu durumda, kanaatimizce katkı payı tutarının tamamı üzerinde haciz uygulanmalıdır. Zira, bir mal veya hakka haczedilmezlik vasfını ancak kanun verebilir⁹⁷. İlgili mevzuatta ise, anılan dönemde şirkete yatırılan katkı payının haczedilemeyeceğine veya ancak kısmen haczedilebileceğine ilişkin herhangi bir düzenleme mevcut değildir. Sonuç olarak bu ihtimalde, emeklilik şirketi, katılımcının yatırmış olduğu katkı payının tamamı üzerinde haciz işlemini uygulayarak, mahcuz miktarı, haciz müzekkeresi/ihbarnamesi uyarınca derhal icra dairesine ödemelidir (BESH Yön. m. 26, 3).

3. Emekliliğe Hak Kazanan Katılımcının “Toplu Para” Seçeneğini Kullanması Durumunda

İlgili mevzuatta, emekliliğe hak kazanan kişinin bireysel emeklilik hesabındaki birikimlerinin tamamının defaten ödenmesini istemesi halinde haczin kapsamının ne olacağı düzenlenmemiştir. Öğretide, emekliliğe hak kazanan katılımcının birikimlerini toplu olarak alıp, ayrıca emeklilik maaşı almaması durumunda, toplu paraya çevrilmiş bir emeklilik maaşının mevcut olduğu ileri sürülmüş ve toplu ödeme halinde kısmî haczedilmezlik niteliğinin ortadan kalktığı benimsenmesi durumunda, İİK’nun 83. maddesinin ikinci fıkrası hükmünün anlamını yitireceği savunulmuştur⁹⁸.

Bununla birlikte, kanaatimizce, katılımcıya ödenmesi gereken tutarın tamamı üzerinde haciz uygulanmalıdır. Zira, bir mal veya hakka haczedilmezlik vasfını ancak kanun verebilir. İlgili mevzuatta ise, katılımcıya toptan ve bir defada ödenecek olan tutarın haczedilemeyeceği hakkında bir açıklık

⁹⁶ Bkz. yuk. I, B, 2.

⁹⁷ **Muşul**, İcra ve İflâs Hukuku, s. 503.

⁹⁸ **Bolayır**, s. 880.

bulunmadığı gibi, bu alacak çeşidi İİK'nun 83. maddesi anlamında “*tekaüd maası*” niteliğini de taşımamaktadır⁹⁹. Bilindiği üzere, Yargıtay'ın da içtihatları, “*emekli sandığı mensubu veya mirasçularına, şartları oluştuğunda toptan ve bir defada ödenmekte olan emekli ikramiyesinin, Emekli Sandığı Kanunu ve İcra İflas Kanunu'nun 83. maddesinde gösterilen kayıt ve sınırlamalara tabi tutulmaksızın haczi kabil*” olduğu yönündedir¹⁰⁰. Kanaatimizce, bu ilkenin emekliliğe hak kazanan katılımcının birikimlerini toplu para olarak almayı talep etmesi durumunda da uygulanması ve bu paranın tamamının haczinin mümkün olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir.

Toplu ödeme seçeneği kullanıldığında, devlet katkısı hesabındaki tutarların ve getirisinin durumunun ne olacağı üzerinde de durulmalıdır. Bireysel emeklilik sisteminden emeklilik hakkı kazananlar devlet katkısı hesabındaki tutarın tamamına hak kazanırlar ve emeklilik durumunda hak kazanılan bu tutarlar katılımcıya ödenir. Dolayısı ile, kanaatimizce devlet katkısına hak kazanılmasından önceki tarihte devlet katkısı hesabındaki tutarların ve getirilerinin haczi mümkün değilken, daha sonraki aşamada haczinin mümkün kabul edilmesi gerekir (4632 s. K. Ek m. 1/VII; BESH Yön. m. 26/7)¹⁰¹.

Bu başlık altında değinilmesi gereken son bir nokta da, emeklilik şirketinin haciz ihbarnamesini/müzekkeresini, emekliliğe hak kazanan katılımcı tarafından “*toplu para*” seçeneğinin talep edilmesinden sonra ve ancak talebi henüz yerine getirilmeden önce tebellüğ etmesi durumunda ne yapması gerektiğidir. Zira bu halde, emeklilik şirketi, söz konusu talebi, “*talebin şirkete ulaştığı tarihten itibaren on iş günü içinde*” yerine getirebilir (4632 s. K. m. 6/I; BESH Yön. m. 16/4). Kanaatimizce katılımcının toplu ödeme talebinin şirkete ulaşmasından sonra haczi ihbarnamesi/müzekkeresi tebellüğ edilecek olursa, fonların satılıp satılmadığı önemsenmeden katılımcıya ödenecek birikiminin ve devlet katkısı hesabındaki tutarların tamamı üzerinde haciz uygulamak gerekir. Zira, söz konusu tebliği tarihi itibarıyla katılımcının şirketteki mevcut alacağı “*bireysel emeklilik hesabındaki birikimi ile*

⁹⁹ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. 12. HD 15.5.2000, 7304/7974: **Legalbank**.

¹⁰⁰ Bkz. örn. 12. HD 15.05.2000 7304/7974: **Legalbank**.

¹⁰¹ Aynı yönde bkz. Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından çıkarılan “*Tahsilat Genel Tebliği (Seri: A Sıra No:1)'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: A Sıra No:5)*”, RG 11.9.2013, sa. 28762.

devlet katkı hesabındaki tutarların tamamı” yani, “toplulu ödeme” olup, hesaptaki fon payları çerçevesinde hesaplanacak birikim değildir.

4. Katılımcının Emeklilik Hakkını Elde Etmeden Sistemden Ayrılması Durumunda

Emeklilik sözleşmesi süresi içinde katılımcı herhangi bir anda veya sürekli iş göremezlik durumunun ortaya çıkması halinde bireysel emeklilik sisteminden birikimlerini alarak çıkabilir.

Daha önce ifade edildiği gibi¹⁰², emeklilik sözleşmesinin katılımcının, ayrılma talep formunu imzalayarak faks veya posta ile şirkete göndermesi halinde, *bireysel emeklilik hesabındaki birikim ve devlet katkısı hesabındaki varsa hak kazanılan tutarlar*¹⁰³, formun şirkete ulaştığı tarihten itibaren yirmi iş günü içinde katılımcının belirttiği hesaba ödenir (BESH Yön. m. 15/2)¹⁰⁴.

Emeklilik sözleşmesi süresi içinde katılımcının sürekli iş göremezlik durumunun ortaya çıkması halinde ise, katılımcı, bireysel emeklilik hesabındaki birikimlerin kendisine ödenmesini talep edebilir (4632 s. K. m. 6/III). Katılımcının sürekli iş göremezlik hali nedeniyle sistemden ayrılma talebinde bulunabilmesi için sosyal güvenlik mevzuatına göre sürekli iş göremezlik gelirine hak kazandığına dair belgeyi veya sosyal güvenlik mevzuatında belirlenen koşullara göre sürekli iş göremezlik halinin oluştuğunu gösteren, resmî sağlık kuruluşlarından alınmış bir belgeyi şirkete vermesi gerekir (BESH Yön. m. 15/3). Sürekli iş göremezlik halinin her durumda emeklilik sözleşmesi yürürlüğe girdikten sonra oluşmuş olması şarttır.

¹⁰² Bu konuda geniş bilgi için bkz. yuk. I, B, 4.

¹⁰³ Sistemden emekli olmadan ayrılan katılımcıların devlet katkısı hesabındaki varsa hak kazanılmayan tutarlar genel bütçeye gelir kaydedilir veya katılımcılara yapılacak Devlet katkısı ödemesine mahsup edilebilir (4632 s. K. Ek madde 1/IV; Yön. m. 8/2). Hak kazanılmayan tutarlarla ilgili mahsuplaşma işlemleri ile bu işlemlerin gerçekleştirilme sürelerine ilişkin esas ve usuller Maliye Bakanlığı'nın görüşü alınarak Hazine Müsteşarlığınca belirlenir.

¹⁰⁴ Ancak Hazine Müsteşarlığınca belirlenen hallerde katılımcıya sistemden ayrılmadan kısmen ödeme de yapılabilir. Kısmen ödemeye konu olabilecek birikim oranı ile emeklilik şirketlerince yapılacak ödemelere ilişkin diğer esas ve usuller Hazine Müsteşarlığı tarafından belirlenir (4632 s. K. m. 6/III).

Katılımcının vefat etmesi halinde birikimleri ve varsa hak kazanılan devlet katkısı ve getirileri, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla varsa emeklilik sözleşmesinde belirtilen lehtarlar veya kanunî mirasçılara ödenir (4632 s. K. m. 6/III; BESH Yön. m. 15/4).

İşte değinilen bu durumların hiçbirinde, katılımcının bireysel emeklilik hesabındaki birikiminin ve devlet katkısı hesabındaki hak kazanılan tutarların haczini engelleyen herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır¹⁰⁵. Bir mal veya hakka haczedilmezlik vasfını ancak kanun verebileceğinden, emeklilik şirketi tarafından katılımcıya ödenmesi gereken tutarın tamamı üzerinde haciz uygulanabilir¹⁰⁶. Kaldı ki, yine aksi savunulacak olsa dahi, kendisine birinci haciz ihbarnamesi gönderilen emeklilik şirketi, konuya ilişkin açık bir hüküm bulunmaması nedeniyle, kendilerinde bulunan borçluya ait katkı payının haczedilemeyeceğini belirterek, bu para üzerine haciz koymaktan kaçınmaz. Zira kural, bir malın haczedilip edilemeyeceğine karar verme yetkisinin, haczi yapan müdürüne ait olmasıdır (İİK m. 82, IV). İcra müdürü borçlunun bir malının haczedilemeyeceğine karar verirse, alacaklı, borçlunun haczedilemeyeceğini iddia ettiği bir malını haczederse, borçlu icra müdürünün kararına karşı şikâyet yoluna başvurabilir.

Hemen altını çizelim ki, bireysel emeklilik sisteminden vefat veya sürekli iş göremezlik nedeniyle ayrılanlar devlet katkısı hesabındaki hesabın tamamına hak kazanır. Devlet katkısı hesabındaki tutarlardan hak kazanılan tutarlar sistemden ayrılma durumunda katılımcıya ödenir (4632 s. K. Ek m. 1/VII; BESH Yön. m. 26/7). Bu durumda, kanaatimizce, devlet katkısına hak kazanılmasından önceki tarihte devlet katkısı hesabındaki tutarların ve getirilerinin haczi mümkün değildir; bununla birlikte, daha sonraki aşamada haczi engelleyen bir hüküm bulunmamaktadır¹⁰⁷.

5. İşveren Grup Emeklilik Sözleşmesine Bağlı Hesaplarda Haciz Uygulanması Durumunda

İşveren grup emeklilik sözleşmesinin söz konusu olduğu durumlarda, sözleşmede hak kazanma süresi öngörülmemiş ise, sponsor kuruluşun yapa-

¹⁰⁵ Aynı yönde bkz. yuk. dn. 101'deki tebliğ; **Bolayır**, s. 882.

¹⁰⁶ Aynı yönde bkz. **Bolayır**, s. 881.

¹⁰⁷ Aynı yönde bkz. yuk. dn. 101'de yer alan Tebliğ.

cağı ödemeler, ödeme anında katılımcının malvarlığına geçmiş olur. Bu nedenle, grup emeklilik sözleşmesinde hak kazanma süresinin öngörülmediği durumlarda, bireysel emeklilik hesaplarına uygulanacak hacizlerde, sponsor kuruluşun ödediği birikim miktarı, katılımcının haczedilebilecek birikim tutarının hesaplanmasına dâhil edilmelidir.

Buna karşılık, işveren grup emeklilik sözleşmesine bağlı olarak açılan bireysel emeklilik hesaplarına uygulanacak hacizlerde, emeklilik sözleşmesine hak kazanma süresi koşulunun konulmuş olması halinde, ancak hak kazanma süresi sonunda katılımcının hak kazandığı birikim tutarı, haczedilebilecek birikim tutarının hesaplanmasına dâhil edilir (BESH Yön. m. 26/5). Başka bir anlatımla, bu halde, katılımcının hak kazandığı birikim tutarı dikkate alınarak haciz uygulanır. Bununla birlikte, kural olarak hak kazanma süresi dolmadan önce, bu tutarlar katılımcının malvarlığına geçmemiş bulunacakları için, haczedilecek miktarın hesabında hesap dışı tutulmaları gerekir¹⁰⁸. Zira, sponsor kuruluşun devrede bulunduğu ve kendisi tarafından ödenen katkı paylarına katılımcının belirli bir süre sonunda hak kazanacağı durumlarda, sponsor kuruluşun ödediği katkı payları ödeme anında katılımcıya ait olmamakta, bu sonucun gerçekleşmesi için önceden saptanan “*hak kazanma koşullarının*” tamamlanmış olması aranmaktadır¹⁰⁹. Şu halde, katılımcı, işveren grup emeklilik sözleşmesinde “beklenen hak” sahibidir¹¹⁰. Bu noktada, hemen belirtelim ki, kanaatimizce, haczedilecek miktarın hesabında dikkate alınmayan kısımlara ilişkin olarak, İİK’nun 89. maddesi uyarınca “*müstakbel alacak haczi*” yapılmadığı müddetçe, emeklilik şirketinin herhangi bir işlem yapması gerekli değildir. Zira, emeklilik şirketinin sorumluluğu haciz ihbarnamesinin/müzekkeresinin kendisine ulaştığı tarihteki mevcut durumla sınırlıdır¹¹¹. Bununla birlikte, İİK’nun 89. maddesi uyarınca gönderilen haciz ihbarnamesinde, borçlu hesabında doğmuş ve doğacak alacakların haciz edildiği belirtilmişse, haciz şerhi hesap kaydına işlenmelidir¹¹².

¹⁰⁸ Ünan/Karayazgan, s. 290.

¹⁰⁹ Ünan/Karayazgan, s. 152.

¹¹⁰ Ünan/Karayazgan, s. 159.

¹¹¹ Yıldırım/Deren Yıldırım, s. 171; Muşul, İcra ve İflâs Hukuku, s. 605.

¹¹² Muşul, İcra ve İflâs Hukuku, s. 605.

Bunların yanı sıra, katılımcının hak kazanma süresinin sona ermesi beklenmeden işveren grup emeklilik sözleşmesine bağlı olan hesabında işveren tarafından ödenmiş katkı paylarıyla bunların getirilerinden oluşan birikimlere hak kazandığı durumlarda da (BESH Yön. m. 13/3; 18/3), işveren grup emeklilik sözleşmesine bağlı olarak açılan bireysel emeklilik hesaplarına uygulanacak hacizlerde, katılımcının hak kazandığı birikim tutarının hesaba dahil edilmesi gerekir.

Son olarak, işveren grup emeklilik sözleşmesindeki hak kazanma süresi tamamlandıktan sonra, sponsor kuruluş tarafından katılımcı adına katkı payı ödenmesine devam edilmesi durumunda haczin mümkün olup olmadığı, mümkünse kapsamının ne olacağı üzerinde durulmalıdır. Bireysel Emeklilik Sistemi Hakkında Yönetmelik'in 19. maddesinin birinci fıkrası uyarınca, emeklilik sözleşmesinde belirtilen hak kazanma süresi tamamlandıktan sonra, işveren grup emeklilik sözleşmesi kapsamında sponsor kuruluş tarafından katılımcı adına katkı payı ödemesi yapılmaya devam edildiği sürece, hesabında bulunan birikim, katılımcının, işveren grup emeklilik sözleşmesine bağlı hesabında kalır (BESH Yön. m. 19/1). Kanaatimizce, her ne kadar bu birikim işveren grup emeklilik sözleşmesine bağlı hesapta bulunuyor olsa da, katılımcının malvarlığına dâhildir. Bu nedenle de, bu birikimin katılımcının alacaklıları tarafından yasal sınırlamalar içinde haczi caiz olduğu gibi, katılımcı sponsor kuruluşu ek olarak katılım payı ödemekte ise, katılımcının haczedilebilecek birikim tutarının hesaplanmasında bu miktarın da göz önüne alınması gerekir.

6. Dernek, Vakıf, Sandık ve Diğer Kuruluşlardan Bireysel Emeklilik Sistemine Aktarım Durumunda

Üyelerine veya çalışanlarına emekliliğe yönelik taahhütte bulunan dernek, vakıf, sandık, tüzel kişiliği haiz meslek kuruluşu veya sair ticaret şirketindeki emekliliğe yönelik birikimler veya taahhütlere ilişkin tutarlar, 21.12.2015 tarihine kadar kısmen veya tamamen bireysel emeklilik sistemine aktarılabilir (4632 s. K. Geçici m. 1/V). Aktarıma ilişkin tutarlar, gelir vergisi, kurumlar vergisi, damga vergisi, banka ve sigorta muameleleri vergisinden gelir vergisinden müstesna tutulmuştur. Ayrıca bu şekilde bireysel emeklilik sistemine giren katılımcılardan giriş aidatı alınmayacak, aktarılan

tutar üzerinden herhangi bir kesinti yapılmayacaktır. (4632 s. K. Geçici m. 1/VI-X)

Dernek, Vakıf, Sandık ve Diğer Kuruluşlardan Bireysel Emeklilik Sistemine Aktarım Hakkında Yönetmelik'in (Aktarım Yön.)¹¹³ 7. maddesinin birinci fıkrasında, açıkça, aktarım halinde, üye ve çalışanın hizmet sunucusunun emeklilik taahhüt planına dâhil olduğu tarihin, kazanılmış süreye ilişkin şartlar saklı kalmak kaydıyla, bireysel emeklilik sistemine giriş tarihi olarak kabul edileceği öngörülmüştür. Bu durumda, kanaatimizce, emekliliğe henüz hak kazanmamış katılımcının birikim tutarı haczinde haczedilemeyecek miktar hesabında dikkate alınacak katılımcının sistemde bulunduğu ay sayısı belirlemede “*üye ve çalışanın hizmet sunucusunun emeklilik taahhüt planına dâhil olduğu tarih*” dikkate alınmalıdır. Zira, ilgili mevzuat hükümleri incelendiğinde, (fili aktarım tarihinin dikkate alınması gibi) başka türlü bir çözümün öngörüldüğü herhangi bir düzenleme tespit edilememektedir.

Üye veya çalışanın birden fazla hizmet sunucusundan aktarım yapması halinde ise, emeklilik taahhüt planına dâhil olunan en eski tarihin, bireysel emeklilik sistemine giriş tarihi olarak alınacağı kabul edildiğinden (Aktarım Yön. m. 7/II), katılımcının sistemde bulunduğu ay sayısı belirlemede bu tarih göz önünde bulundurulmalıdır.

7. Özel Bazı Sorunlar

Bilindiği üzere, üçüncü kişiye gönderilen haciz ihbarnamesinde, haczin neye ilişkin olduğu ve haczin hangi miktar için yapıldığının yazılması gerekir (İİK Yön. m. 42, 43, 44)¹¹⁴. Bu çerçevede, kendisine haciz ihbarnamesi gönderilen üçüncü kişinin sorumluluğu da, kendisine gönderilen haciz ihbarnamesinde haczedildiği bildirilen alacak miktarı ile sınırlıdır. Zira, şartları oluştuğu takdirde icra dairesine ödenmesi gereken miktar, bu miktardır. Bu tespitlerimiz, henüz emekliliğe hak kazanmamış katılımcının

¹¹³ Bu Yönetmelik için bkz. RG 19.7.2008, sa. 26941. 29.12.2012 tarihli ve 28512 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Yönetmelik değişikliği ile Yönetmelik’in adında yer alan “ve Yıllık Gelir Sigortasına” ibaresi yürürlükten kaldırılmıştır.

¹¹⁴ Bu unsurun haciz ihbarnamesinin zorunlu bir unsur olup olmadığına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. **Yavaş**, s. 23-25; **Kuru**, Mevduat Haczi, s. 19-23; **Kuru**, El Kitabı, s. 465.

bireysel emeklilik hesabındaki birikiminin haczi amacıyla kendisine haciz ihbarnamesi gönderilen emeklilik şirketi bakımından da aynen geçerlidir. Bu noktada üzerinde durulması gereken ilk husus, bireysel emeklilik hesabındaki birikimin haczi söz konusu olduğunda, haczedilebilir miktarın, haciz ihbarnamesi ile talep edilen birikim miktarından yüksek olması durumunda haczin nasıl uygulanacağıdır. Bu halde, emeklilik şirketinin sorumluluğu ihbarname ile kendisinden talep edilen miktarla sınırlı olduğundan, şirketin sadece kendisinden talep edilen birikim tutarını karşılayacak miktarda fon üzerinde haciz uygulayarak fon bozması gerekli ve yeterlidir. Ancak buradaki sorun, şirket tarafından hangi fonların öncelikli olarak bozdurulması gerektiğidir. Bir an için, bu konuda İİK'nun hacizde tertibe ilişkin 85. maddesi hükümlerinin uygulanabileceği ve bu bağlamda, *“yokluğu borçluya en az yük teşkil edecek ve haczi ve satılması en kolay olan mallardan”* işe başlanabileceği düşünülecek olsa dahi, anılan düzenlemenin muhatabı, üçüncü kişi olmayıp haczi uygulayacak olan icra dairesidir. Bu nedenle, kanaatimizce hangi fonların öncelikli olarak bozdurulması gerektiği sorusu, 4632 sayılı Kanun ve ilgili mevzuat hükümleri uyarınca, emeklilik şirketinin katılımcıya karşı sorumlulukları dikkate alınarak cevaplanmalıdır. Ancak bu cevap, bireysel emeklilik sistemine ilişkin maddî hukuk boyutunda saklı olup, uzmanlık alanımız dışında kalmaktadır. Bununla birlikte, kanaatimizce, konuya ilişkin kilit düzenleme, 4632 sayılı Kanun'un bireysel emeklilik şirketlerinin sorumluluklarının düzenlendiği 11. maddesi, özellikle de maddenin (h) ve (ı) bendlerinde yer alan düzenlemelerdir. Bunlara göre, emeklilik şirketleri, *“bireysel emeklilik hesaplarının ve emeklilik faaliyetlerinin sürekliliğini ve fon varlıklarının korunmasını sağlamak üzere, kayıtların ve varlıkların saklanması konusunda gerekli tedbirleri almakla”* ve *“katılımcıların hak ve menfaatleri(ni) ...tehlikeye sokabilecek hareketlerden kaçınmakla”* sorumludurlar. İşte kendisine haciz ihbarnamesi/müzekkeresi tebliğ edilen emeklilik şirketi, söz konusu ihbarname/müzekkerenin gereğini yerine getirirken de takip borçlusu katılımcının hak ve menfaatlerine en uygun olan fonların bozdurulmasından başlamalı ve bunu yaparken katılımcının hakları ile fon varlıklarının korunmasına ilişkin sorumluluğunu da göz ardı etmemelidir. Şüphesiz fon bozma işlemi fonların eşit oranda bozdurulması katılımcının hak ve menfaatlerinin korunması bakımından daha uygun görü-

nüyorsa, şirket tarafından bu yöntemin tercih edilmesinde de herhangi bir engel görünmemektedir.

Yine emekliliğe henüz hak kazanmamış katılımcının bireysel emeklilik hesabındaki birikiminin haczi söz konusu olduğunda, söz konusu birikim, haciz ihbarnamesinin emeklilik şirketine tebliğ edildiği tarih itibariyle haczedilebilir miktarın altında ise, şirket, haciz ihbarnamesine karşı usulüne uygun bir biçimde itirazda bulunarak, katılımcının haczi kabil birikiminin bulunmadığını bildirmelidir. Bu noktada, emeklilik şirketinin başkaca bir işlem yapması gerekli değildir. Zira, emeklilik şirketinin sorumluluğu haciz ihbarnamesinin kendisine ulaştığı tarihteki mevcut durumla sınırlıdır¹¹⁵. Bununla birlikte, İİK'nun 89. maddesi uyarınca gönderilen haciz ihbarnamesinde, borçlu hesabında doğmuş ve doğacak alacakların haciz edildiği belirtilmişse, haciz şerhi hesap kaydına işlenmeli¹¹⁶ ve söz konusu birikimin, toplam değerinin haczedilebilirlik sınırının üzerine çıkması halinde ise haczin uygulanarak, haczedilen miktarın icra dairesine ödenmesi gerekir.

C. Haczin Takip Borçlusu Bakımından Etkisi

Haciz, borçlunun mahcuz mal üzerindeki tasarruf yetkisini kısıtlar¹¹⁷. Haczin tekemmülü ile birlikte¹¹⁸, borçlu, alacaklının onayı ve icra dairesinin izni olmaksızın hacizli mal üzerinde tasarrufta bulunamaz (İİK m. 86, I). Hacizle birlikte, temin edilmek istenilen alacak miktarı oranında mal borçlunun tasarruf alanından çıkmaktadır¹¹⁹. Bunun ile amaçlanan, haciz uygulandıktan sonra borçlu tarafından haczin konusu olan mal ya da hak üzerinde haciz koyduran alacaklıların zararına olarak olası tasarruf işlemlerinin önlenmesidir¹²⁰. Bu amaçla, borçlu, mal ve hakları üzerinde haciz işlemi uygulan-

¹¹⁵ Yıldırım/Deren Yıldırım, s. 171.

¹¹⁶ Muşul, İcra ve İflâs Hukuku, s. 605.

¹¹⁷ Burada kısıtlanan sadece mahcuz mal üzerindeki tasarruf yetkisi olup, borçlunun o mal üzerindeki mülkiyet hakkı devam etmektedir (Yavaş, s. 53; Ahmet Başözen, Müflisin Tasarruf Yetkisi, Ankara 2005, s. 103). Hacizli mal ya da hakkın fayda ve hasarlarının da kural olarak borçluya ait olması da bu durumu göstermektedir.

¹¹⁸ Bu konuda geniş bilgi için bkz. yuk. dn. 63.

¹¹⁹ Postacıoğlu, s. 291.

¹²⁰ Başözen, s. 103.

dıktan sonra, alacaklı tarafın rızası ve icra memurunun izni olmaksızın hacizli malını tasarruf işlemine konu edemez (İİK m. 86, m. 91). Borçlunun haczedilen mal ve haklar üzerindeki tasarruf işlemleri, haciz alacaklılarının alacak haklarına ulaşmasına zarar verdiği ölçüde hukukî sonuç doğurmaz¹²¹. Görüldüğü üzere, hacizli malvarlığı üzerinde borçlunun tasarruf yetkisi tümüyle elinden alınmamakta; borçlu, haciz koyduran alacaklılarının haklarına zarar vermediği ölçüde hacizli malvarlığı üzerinde tasarruf yetkisini devam ettirmektedir¹²². Burada söz konusu olan nisbî hükümsüzlüktür¹²³.

İİK’nda mahcuz alacak veya diğer talep hakları bakımından tasarruf yasağına ilişkin açık bir düzenleme mevcut değildir. Ancak, İİK’nun 89. maddesinin birinci fıkrasında yer alan haciz ihbarnamesini tebellüğ eden üçüncü kişinin mahcuz alacağı borçluya ödeyemeyeceği gibi, onun talimatıyla başka kişiye tevdi de edemeyeceğine ilişkin hüküm, bu yasağı ifade eden hükümlerden biridir. Bu çerçevede, borçlu, üçüncü kişideki alacağının haczi için haciz tutanağı düzenlendiği sırada icra dairesinde değil ise, bu alacağın haczedildiğinin borçluya bildirilmesi gerekir¹²⁴. Bu bildiri ile, aynı zamanda borçluya, alacaklının onayı ve icra müdürünün izni olmaksızın haczedilen alacak üzerinde tasarruf edemeyeceği, aksine hareketin cezaî sorumluluğu gerektireceği (TCK m. 276) ihtar edilmelidir (İİK m. 86, I).

Kanaatimizce, takip borçlusunun üçüncü kişilerdeki alacağı taşınır hükmünde olduğundan (İİK m. 106, II), yukarıda yapılan açıklamaların, bireysel emeklilik sistemindeki haciz uygulamaları bakımından da geçerli olduğu söylenebilir. Bu çerçevede, katılımcının bireysel emeklilik hesabındaki fon paylarında değerlendirilen birikimi üzerinde ya da emekliliğe hak

¹²¹ **Pekantez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s. 309; **Kuru**, El Kitabı, s. 432-433; **Gülşah Vardar Hamamcıoğlu**, Medenî Hukuk’ta Tasarruf İşlemi Kavramı, İstanbul 2014, s. 359-360. Burada geçersiz olan borçlunun tasarruf işlemleridir. Buna karşılık, borçlu, izin almadan hacizli taşınır malları hakkında borçlandırıcı işlemler (iltizamî muameleler) yapabilir. Örneğin borçlu, hacizli mallarını satabilir; bu satış sözleşmesi geçersiz değildir. Ancak borçlu, işbu satış sözleşmesine dayanarak borçlu malı devretmişse (tasarruf işlemi), işte bu devir işlemi, haciz koydurmuş olan alacaklıya karşı geçersizdir.

¹²² **Başözen**, s. 107.

¹²³ **Vardar Hamamcıoğlu**, s. 360.

¹²⁴ **Kuru**, Mevduat Haczi, s. 15; **Kuru**, El Kitabı, s. 462.

kazanan veya herhangi bir nedenle sistemden ayrılan katılımcıya yapılacak ödemeler üzerinde haciz uygulanırsa, katılımcının haciz konusu alacağı (birikimi) üzerindeki tasarruf yetkisi kısıtlanacaktır. Yani, katılımcının haczedilen birikimi üzerindeki tasarruf işlemleri, haciz alacaklılarının alacak haklarına ulaşmasına zarar verdiği ölçüde geçersiz olacaktır. Örneğin katılımcının, bireysel emeklilik hesabındaki mahcuz birikimini ya da emeklilik ya da sistemden ayrılma durumunda kendisine yapılacak ödemeleri üçüncü bir kişiye devri¹²⁵, bu devir takip alacaklısının uygulattığı haciz nedeniyle kazanmış olduğu haklarına zarar verdiği ölçüde geçersiz olacaktır¹²⁶. Yine katılımcının, bireysel emeklilik hesabındaki mahcuz birikimi üzerinde rehin tesis etmesi mümkün değildir. Zira, rehin hakkı alacak üzerindeki hakların kullanımını sınırlayan bir tasarruf işlemidir¹²⁷. Katılımcı, alacaklının onayı ve icra dairesinin izni olmaksızın mahcuz birikim üzerinde rehin hakkı tesis edecek olursa, rehin hakkı, kural olarak haciz sahibi alacaklılara karşı ileri sürülemeyecektir.

Bu noktada, haczin, bireysel emeklilik sisteminden ayrılma, fon dağılım değişikliği, birikimin aktarımı, emeklilik planı değişikliği gibi bireysel

¹²⁵ Bizim de katıldığımız görüşe göre, 4632 sayılı Kanun'da ve ilgili mevzuatta katılımcının bireysel emeklilik hesabındaki birikimleri ve getirilerini devretmesini yasaklayan herhangi bir hüküm bulunmadığından, katılımcının birikim ve getirilerini devretmesi mümkündür (Bolayır, s. 890; Ünan/Karayazgan, s. 299-300). Gerçekten de, 4632 sayılı Kanun'da ve ilgili mevzuatta, katılımcının bireysel emeklilik hesabındaki birikimleri ve getirileri üzerinde öngörülen sınırlamalar sadece bunlar üzerinde haciz uygulanması, rehin tesis edilmesi ve bunların iflâs masasına kaydedilmesi bakımındandır. Bu çerçevede, TBK'nun "Kanun, sözleşme veya işin niteliği engel olmadıkça alacaklı, borçlunun rızasını armaksızın alacağını üçüncü bir kişiye devredebilir." biçimindeki 183. maddesinin birinci fıkrası hükmü de dikkate alındığında, katılımcının emeklilik sözleşmesinden doğan alacaklarını genel hükümler çerçevesinde devretmesine engel bir durum olmadığı söylenebilir.

¹²⁶ "...Öyle ki, eğer anılan idareler tarafından temlik tarihinden önce aynı alacağa bir haciz uygulanmışsa, haciz, alacak üzerindeki tasarruf yetkisini kısıtlayacağından temlikli tasarruf, haciz sahibi alacaklılara karşı ileri sürülemez. Ancak dava konusu temlik haciz tarihinden önce ise, temlikli alacak el değiştirip, temlik alacaklısının tasarrufuna geçtiğinden SGK ve Vergi Dairesi hacizleri temlikten arta kalan para üzerine konulabilir." (13. HD (tarih belirtilmemiş), E. 2009/11407, 2010/2585: <http://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?t=17912&p=32903>).

¹²⁷ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Vardar Hamamcıoğlu, s. 332-335.

emeklilik sözleşmesinden doğan hakların kullanımına etkisine de ayrıca değinmek yararlı olacaktır¹²⁸. Haczin bu hakların kullanımına etkisi sorgulanırken unutulmaması gereken tek kural, haczin sadece takip borçlusunun tasarruf yetkisinin kısıtlanması sonucunu doğurduğu ve mahcuz üzerinde takip borçlusu tarafından gerçekleştirilecek tasarruf işlemlerinin haciz alacaklılarının alacak haklarına ulaşmasına zarar verdiği ölçüde hukukî sonuç doğurmayacağıdır. Dolayısı ile, öncelikle kısaca “tasarruf işlemi” kavramı üzerinde durmak yararlı olacaktır. Zira yukarıda sayılan hakların kullanımı ancak “tasarruf işlemi” niteliğinde ise hacizden etkilenecektir.

Öğretide, tasarruf işlemi, dar ve geniş anlamda olmak üzere iki biçimde tanımlanmaktadır¹²⁹. Dar anlamda tasarruf işlemi, malvarlığında yer alan bir hakkı doğrudan etkileyerek, hakkı devreden, sınırlayan, sona erdiren veya hakkın içeriğini değiştiren işlemidir. Geniş anlamda tasarruf işlemi ise, malvarlığında yer alan bir hakkı veya kişinin tarafı olduğu bir hukukî ilişkiyi doğrudan etkileyerek, onu devreden, sınırlayan, sone erdiren veya onun içeriğini değiştiren işlemidir. İster geniş anlamda, ister dar anlamda tanımlansın, tasarruf işlemleri, kural olarak işlemi yapan kişinin malvarlığının azalması, karşı tarafın ise malvarlığının çoğalması sonucunu doğuran işlemlerdir.

Konu öncelikle bireysel emeklilik sisteminden ayrılma hakkı bakımından değerlendirilecek olursa, daha önce de ifade edildiği gibi¹³⁰, bu hak, yenilik doğuran haklardandır. Yenilik doğuran hak ise, hak sahibine tek taraflı irade beyanı ile yeni bir hukukî ilişki kurma, var olan hukukî ilişkiyi değiştirme veya sona erdirmeye yollarından biriyle bir başka şahsın hukuk

¹²⁸ Daha önce açıklandığı üzere (bkz. yuk. I, B), bireysel emeklilik sözleşmesinde ve gruba bağlı bireysel emeklilik sözleşmesinde, sözleşmeden doğan bu haklar kural olarak katılımcı tarafından kullanılır. Bu sözleşmelerde, sistemden ayrılma ve emeklilik hakkı hariç diğer hakların katılımcı ad ve hesabına katkı payı ödeyen kişiler tarafından kullanılması kararlaştırılabilir. İşveren grup emeklilik sözleşmesinde, fon dağılımı değişikliği, emeklilik planı değişikliği ve birikimin aktarımı hakları, belirlenen hak kazanma süresi sonuna kadar kural olarak sponsor kuruluş tarafından kullanılır. Emeklilik sözleşmesinde belirtilmesi koşuluyla, sponsor kuruluş, fon dağılımı değişikliği hakkının kullanımını katılımcıya devredebilir.

¹²⁹ **Vardar Hamamcıoğlu**, s. 7.

¹³⁰ Bkz. yuk. B, III, 1.

alanında değişiklik meydana getirme yetkisi veren hak olarak tanımlanmaktadır. Bu hakkın doğrudan karşı tarafa yöneltilen tek taraflı iradeyle kullanılması ise yenilik doğuran hukukî işlemi meydana getirir. Görüldüğü üzere, tasarruf işleminde olduğu gibi, yenilik doğuran hukukî işlemde de “*etkilenen hukukî ilişki*” unsuru mevcuttur. İşte bu noktada cevaplanması gereken soru, yenilik doğuran hakkın kullanılmasının (yenilik doğuran işlemin) tasarruf işlemi niteliğinde olup olmadığıdır¹³¹. Buna verilecek cevap, haczin ayrılma hakkının kullanımına etkisini de açıklayacaktır. Zira, haczin nisbî olarak geçersiz kıldığı işlemler borçlunun mahcuz mal, alacak veya hak üzerindeki tasarruf işlemleridir. Bu çerçevede, bireysel emeklilik sisteminde ayrılma hakkının kullanılması gibi yenilik doğuran bir işlemin tasarruf işlemi niteliğinde olduğu savunulacak olursa, katılımcının, takip alacaklısının onayı ve icra dairesinin izni olmaksızın ayrılması mümkün olmayacaktır. Bu hakkın kullanılmasına tasarruf işlemi niteliği tanınmayacak olursa da, katılımcı herhangi bir sınırlamaya tâbi olmaksızın bu hakkını kullanabilecektir.

Bu konudaki bir görüşe göre, yenilik doğuran hukukî işlem, işlemi yapan tarafa ait bir hukukî ilişkiyi ve yenilik doğuran hakkın kendisi dışındaki bir hakkı etkilemesi kaydıyla, geniş anlamda tasarruf işlemi niteliğindedir¹³². Konuya ilişkin bir başka görüşe göre ise, yenilik doğuran hukukî işlem daima bir tasarruf işlemi niteliğindedir¹³³. Zira, gerek geniş anlamda tasarruf işlemi, gerek yenilik doğuran işlem hukukî ilişkiyi etkiler ve her iki işlem de kişinin hukuk sahasına doğrudan etki eder. Bizim de katıldığımız görüşe göre ise, yenilik doğuran hukukî işlem tasarruf işlemi niteliğinde değildir¹³⁴. Zira tasarruf işlemi, tasarrufu yapanın malvarlığının aktifini azaltmakta, karşı tarafın malvarlığını ise çoğaltmaktadır. Bunun yanı sıra, tasarruf ifadesi, hakkını devreden, sınırlayan, değiştiren ya da sona erdiren taraf bakımından kullanılırken bu tespitin yenilik doğuran hak bakımından

¹³¹ Yenilik doğuran hukukî işlemin geniş anlamda tasarruf işlemi niteliğinde olup olmadığına ilişkin görüşler için bkz. **Vardar Hamamcıoğlu**, s. 37-41.

¹³² Fikret **Eren**, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara 2012, s. 174; **Vardar Hamamcıoğlu**, s. 39 ve 37-38 dn. 81’deki yazarlar.

¹³³ **Vardar Hamamcıoğlu**, s. 38 dn. 83’teki yazarlar.

¹³⁴ **Buz**, s. 80.

yapılması mümkün değildir. Yenilik doğuran hakkın sahibi, bu hakkı kullanarak kendi lehine ya da aleyhine sonuç doğurur ve karşı tarafın hukuk alanını etkiler.

İşte bu çerçeveden bakıldığında, kanaatimizce katılımcının ayrılma talebinde bulunmasının bir tasarruf işlemi olarak değerlendirilmesi mümkün görünmemektedir. Bu nedenle, henüz emeklilik hakkını kazanmamış katılımcının bireysel emeklilik sistemindeki birikimi üzerinde haciz uygulandığı durumda da katılımcının sistemden ayrılma talebinde bulunmasına, emeklilik şirketinin de gerekli işlemleri yapmasına engel yoktur. Bununla birlikte, bu halde, emeklilik şirketi, katılımcının bireysel emeklilik hesabındaki birikimi üzerinde haciz uygulanmış miktarı icra dairesine ödemeli; bakiyeyi ise ayrılma talebine ilişkin işlemler tamamlandıktan sonra katılımcıya, ödemelidir (BESH Yön. m. 15/2).

Kanaatimizce aktarım hakkı da yenilik doğurucu hak olarak nitelendirilebileceğinden, bireysel emeklilik hesabındaki birikim üzerinde haciz uygulanması, aktarım hakkının kullanımını da etkilemez. Bununla birlikte, emeklilik şirketi, bireysel emeklilik hesabındaki birikim üzerinde haciz uygulandığı takdirde, mahcuz miktar dışında kalan kısmı aktarım yapılacak şirkete aktarmalı; mahcuz kısmı ise icra dairesine ödemelidir.

Son olarak, haczin fon dağılım değişikliği ile emeklilik planı değişikliği haklarına etkisine gelecek olursa, bu hakların kullanımının da tasarruf işlemi olmadığı açıktır. Bu nedenle, haczin bu hakların kullanımını bakımından da bir etki doğurması mümkün görünmemektedir.

D. Mahcuz Alacağın Ödenmesi

BESH Yön. m. 26, 3'te, "*Haciz bildiriminin yapılması üzerine şirket katılımcının mevcut birikimi üzerinden ve bu maddede belirtilen hükümlere göre hesaplanan haczedilemeyecek kısım düşüldükten sonra bakiyeyi, alacağa karşılık gelen kısma kadar olmak üzere, derhal öder.*" hükmü öngörülmüştür. Öğretide bu düzenlemenin, bireysel emeklilik sözleşmesinin şartlarıyla bağdaşmadığı ileri sürülmüştür¹³⁵. Bu görüşe göre, katılımcının birikimlerine hak kazanması, ya emekliliğe hak kazanmadan (sürekli iş

¹³⁵ Ünan/ Karayazgan, s. 291; Bolayır, s. 885.

göremezlik ya da vefat sebebiyle veya ayrılma beyanı ile) sistemden çıktığı an ya da emeklilik hakkını elde ederek sistemden ayrıldığı an veya yıllık gelir sigortası çerçevesinde kendisine bağlanan maaşın ya da hazırlanan bir program çerçevesinde düzenli ödemenin muaccel olduğu anda gerçekleşir. Bu çerçevede, katılımcı bireysel emeklilik sisteminden emekliliğe hak kazanarak veya hak kazanmadan ayrılmadıkça, icra müdürlüğünün katılımcının iradesi yerine geçerek emeklilik sözleşmesinden ayrılma beyanında bulunması ve bunun üzerine haczin paraya çevrilmesi doğru görünmemektedir. İcra müdürlüğüne fonların paraya çevrilmesini talep etme yetkisi tanınacaksa, bunun açık kanun hükmüyle gerçekleştirilmesi lazımdır. Bu gibi bir yasal düzenlemenin yokluğunda ise mahkeme kararı gerekir. İİK'nun 90. maddesi uyarınca, icra müdürlüğü sadece muaccel olan alacağı tahsil etme yetkisine sahip bulunmaktadır. O halde, muaccel olmamış bir alacağın tahsilinin talep edilmesi üzerine, icra mahkemesi nezdinde şikâyet yoluna başvurulması ve icra mahkemesi tarafından şikâyetin kabul edilip, işlemin iptal edilmesi gereklidir¹³⁶.

Gerçekten de bu hüküm yoruma muhtaçtır. Öncelikle, “*haciz bildirimini yapılması üzerine*” ifadesi ile neyin kastedildiği anlaşılammaktadır. Zira, katılımcının birikiminin İİK'nun 89. maddesi hükümleri çerçevesinde haczi söz konusu olduğunda, üçüncü kişi konumunda olan emeklilik şirketinin kendisine gönderilen birinci veya ikinci haciz ihbarnamelerine itiraz etme hakkı vardır. Emeklilik şirketinin bu hakkını kullanması durumunda ise, şirket, haciz ihbarnamesi ile kendisinden istenen parayı ödemekten kurtulacaktır¹³⁷. Bu halde şirketin verdiği cevabın doğru olmadığı kanısında olan takip alacaklısının yapabileceği yegâne şey, icra mahkemesine başvurarak şirketin İİK'nun 338. maddesinin birinci fıkrası hükmüne göre cezalandırılmasını ve ayrıca tazminata mahkûm edilmesini talep etmektir (İİK m. 89, IV). Bu çerçevede, kendisine gönderilen (birinci veya ikinci) haciz ihbarnamesine itiraz eden emeklilik şirketinin, “*bu bildirimlerin yapılması üzerine derhal ödeme yapılması*” düşünülemez. Bu değerlendirmemiz, emeklilik şirketine genel hükümler uyarınca haciz müzekkeresi tebliğ edilmesi ve

¹³⁶ Nizam İpekçi, İcra ve İflâs Kanunu Tatbikatı Şerhi, İstanbul 2007, s. 465; Bolayır, s. 886.

¹³⁷ Kuru, El Kitabı, s. 480.

emeklilik şirketi nezdinde takip borçlusu katılımcıya ait bir alacak bulunmaması durumunda da aynen geçerlidir.

Öte yandan, Kanun'un 89. maddesi uyarınca kendisine gönderilen ihbarnamelere itiraz etmeyen emeklilik şirketinin bu ihbarnameler ile kendisinden istenen alacağı ödemek zorunda olması için, yine anılan maddede öngörülmüş bulunan prosedürün tamamlanması ve borcun emeklilik şirketinin zimmetinde sayılmasının kesinleşmesi gerekir. Bu ise, aşağıda ayrıntılı bir biçimde açıklanacağı üzere¹³⁸, üçüncü kişinin haciz ihbarnamesi ile istenen borcu kabul etmesi veya üçüncü haciz ihbarnamesi üzerine süresinde menfi tespit davası açmaması ya da açıp da bu davayı kaybetmesi durumunda söz konusu olur.

Son olarak, kanaatimizce, henüz emeklilik hakkını kazanmamış katılımcının, bu hakkı kazanması durumunda seçimine göre (4632 s. K. m. 16) kendisine yapılacak ödemeler ile herhangi bir nedenle sistemden ayrılması durumunda kendisine yapılacak ödemenin (4632 s. K. m. 15) “*müstakbel alacak haczi*”ne konu edilmesine herhangi bir engel yoktur¹³⁹. Bu halde, kendisine İİK'nun 89. maddesi uyarınca birinci haciz ihbarnamesi gönderilen emeklilik şirketi takip borçlusu ile arasında bir hukukî ilişki mevcut olup da bundan ilerde bir alacak doğması muhtemel ise, icra dairesine 7 gün içinde vereceği cevapta, takip borçlusu ile arasında bir hukukî bir ilişki olduğunu ve ancak bu hukukî ilişki nedeniyle henüz takip borçlusu lehine doğmuş ve ödenebilir bir alacak bulunmadığını bildirmeli ve bireysel emeklilik hesabı üzerine haciz şerhi koymalıdır. Bununla birlikte, bu halde de, emeklilik şirketinin haciz ihbarnamesinin tebliği üzerine derhal bir ödeme yapması beklenemez. Emeklilik şirketi, ancak takip borçlusu ile arasındaki hukukî ilişkiden bir alacak doğarsa, o zaman bu alacağı icra dairesine ödemelidir.

Bu anlatılanlar ışığında, kanaatimizce, Bireysel Emeklilik Sistemi Hakkında Yönetmelik'in 26. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan düzenlemeyi, bu düzenlemenin sadece Yönetmelik hükmü olduğuna dikkat çekerek, İİK'nun 89. maddesi hükmü ile telif etmek suretiyle uygulamak

¹³⁸ Bkz. aşa. III, E.

¹³⁹ Karşı görüş için bkz. *İyilikli*, s. 287.

gereklidir. Bu çerçevede; kanaatimizce anılan madde aşağıdaki şekilde yorumlanmalıdır:

- Kendisine tebliğ edilen “*haciz müzekkeresi*” üzerine katılımcının kendi nezdinde mevcut alacağıın bulunduğunu tespit eden ve haczi uygulayan emeklilik şirketi, bu alacağı, kendisine ödemeye ilişkin herhangi bir müzekkere tebliğini beklemeksizin derhal ödemelidir. Hemen belirtelim ki, bu ödemeyi yapmadığı takdirde müeyyidesinin ne olduğu Yönetmelik’te öngörülmemiştir.
- Emeklilik şirketi aleyhine İİK’nun 89. maddesi uyarınca yürütülen prosedürün tamamlanarak borcun emeklilik şirketinin zimmetinde sayılmasının kesinleştiği her durumda da, emeklilik şirketi, kendisine ödemeye ilişkin herhangi bir müzekkere tebliğini beklemeksizin derhal ödeme yapmalıdır. Aslında bu durum, ikinci ve üçüncü haciz ihbarnamelerinde de açıkça belirtilmekte olup, Yönetmelik hükmü bu düzenlemelerin tekrarından ibarettir. Bu halde, emeklilik şirketi tarafından ödeme yapılmadığı takdirde, takip alacaklısı, icra dairesine başvurarak, emeklilik şirketinin zimmetinde sayılan borcun şirketten zorla tahsil edilmesini istemelidir.
- Emeklilik şirketi, icra dairesine ödeme yaparken, katılımcının mahcuz birikimi ya da yıllık gelir sigortası çerçevesinde ödenen maaşı veya programlı geri ödeme durumunda yapılan ödeme üzerinde haczi caiz olmayan tutarı kendiliğinden hesaplayıp, bu kısmı düşerek bakiyeyi ödemelidir.

E. Haczin Geçerlik Süresi

İİK’nun 106. maddesine göre, hacizli taşınır mallar için satış isteme süresi, “(kesin) hacziden itibaren 6 ay” olup, 6 aylık bu süre, “*haciz kararının verildiği tarihten*” değil, “*kesin haczin fiilen uygulandığı tarihten*” itibaren işlemeye başlar¹⁴⁰. Anılan maddenin ikinci fıkrasına göre ise, borçlunun üçüncü kişilerdeki alacağı taşınır hükmündedir. Bu düzenlemeden hareket eden bir görüşe göre¹⁴¹, hacizli alacakların paraya çevrilmesi (tahsili)

¹⁴⁰ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 345.

¹⁴¹ Kuru, El Kitabı, s.605; İyilikli, s. 55.

de “*hacizden itibaren 6 ay içinde*” istenebilir (m. 106, I). Yani alacaklı, borçlunun üçüncü kişide İİK’nun 89. maddesi uyarınca haczedilmiş bulunan alacağının icra dairesine gönderilmesini, icra dairesinden 6 ay içinde istemelidir; aksi halde alacak üzerindeki haciz kalkar (İİK m. 106, m. 110). Yargıtay da bazı kararlarında, borçlunun üçüncü kişilerdeki paralarının haczedilmesi halinde, alacaklının 6 ay içerisinde paranın dosyaya celbi için icra müdürlüğünden talepte bulunması gerektiği; aksi halde, mahcuz para üzerine konulan haczin düşeceği kanaatindedir¹⁴². Bununla birlikte, Yargıtay’ın, “*para ve alacağın satılarak paraya çevrilmesinin söz konusu olamayacağı*” gerekçesiyle, bunlar hakkında İİK’nun 106. ve 110. madde hükümlerinin uygulanamayacağı yönünde de kararları mevcuttur.

Kanımızca da; haczin, borçlunun mahcuz mal, alacak veya hak üzerindeki tasarruf hakkını kısıtlaması (İİK. m. 86) nedeniyle, alacak haczinin belirsiz bir süre için devamı uygun görülemez. Kaldı ki, İİK’nun satış talep edebilmek için öngörülen sürelerin düzenlendiği 106. maddesinin ikinci fıkrasında da açıkça üçüncü kişilerdeki alacağın taşınır hükmünde olacağı belirtilmiştir. Bu nedenle borçlunun üçüncü kişilerde bulunan para ve alacaklarının haczi halinde, bunların paraya çevrilmesi (satışı) niteliği gereği söz konusu olmaz ise de, emeklilik şirketinin kendisinden istenen borcu

¹⁴² “*Borçlunun üçüncü kişi Fortis Bank A.Ş. İzmir Ege Ticari Şubesindeki mevduatına 27.07.2006 tarihinde haciz konmuştur. İİK’nun "paraya çevirme" başlığını taşıyan 106 ve devamı maddelerinde taşınır ve taşınmaz malların satış usulü düzenlenmiştir. Haciz, satılarak paraya çevrilmesi zorunlu mala değil bankadaki paraya konmuştur. Her ne kadar alacak ve para, menkul hükümlerine göre haczedilir ise de, bu paranın satılarak paraya çevrilmesi söz konusu olamayacağından satış isteme açısından İİK’nun 106. ve 110. maddelerinin tatbiki düşünülemez. Ancak yasada para alacağı üzerine konulan haczin ne kadar süreyle mevcudiyetini koruyabileceği yönünde bir açıklık bulunmadığından İİK’nun 106. maddesinde menkul mallar için öngörülen 1 yıllık (6 aylık) sürenin para alacakları yönünden hacizden itibaren paranın istenmesi için gerekli azami süre olarak uygulanması gerekmektedir. Somut olayda alacaklı banka, 04.07.2007 tarihinde icra müdürlüğüne başvurarak, haczedilen paranın dosyaya gönderilmesi için talepte bulunmuş, icra müdürlüğüne de talep doğrultusunda üçüncü kişiye müzekkere yazılmıştır. Bu durumda alacaklı tarafından haciz tarihinden itibaren 1 yıllık (6 aylık) süre içinde paranın istenmesi keyfiyetinin yerine getirildiği görülmektedir. O halde belirtilen nedenlerle mahkeme kararının onanması gerekirken bozulduğu anlaşılmalı alacaklı vekilinin karar düzeltme isteminin kabulü gerekmektedir” (12. HD 24.3.2011, E. 2010/25735, K. 2011/4525: Legalbank).*

ödememesi durumunda, alacaklının 6 ay içinde “*haczedilen alacağın icra dairesine ödenmesi*”ni talep etmesi gerekir. Bu 6 aylık süre, “*haczin devamı süresi*”dir. Şimdi bu sürenin işlemeye başlayacağı anı çeşitli olasılıklar çerçevesinde incelemek gerekir:

1. Birinci Haciz İhbarnamesi Üzerine Borcun Kabul Edilmesi Durumunda

İK'nun 89. maddesi çerçevesinde emeklilik şirketine gönderilen birinci haciz ihbarnamesi ile haczin yapıldığı, bundan böyle borcun ancak icra dairesine ödenebileceği; haciz ihbarnamesinin tebliğinden itibaren 7 gün içinde itiraz edebileceği, aksi takdirde borcun zimmetinde sayılacağı bildirilir. Birinci haciz ihbarnamesini tebliğ eden emeklilik şirketi, haciz ihbarnamesinin tebliğinden itibaren 7 gün içinde icra dairesine başvurarak, haciz ihbarnamesinde belirtilen meblağı takip borçlusuna borçlu olduğunu kabul ederse, emeklilik şirketine karşı takip ve borcun zimmetinde sayılması kesinleşmiş olur¹⁴³. Bu halde, icra dairesi, alacaklının talebi üzerine, emeklilik şirketinin zimmetinde sayılan borca yetecek kadar malını (veya parasını) haczeder, satar ve elde edilen para ile takip alacaklısının alacağını (ve takip giderlerini) öder. Kanaatimizce, bu halde alacaklı, borcun emeklilik şirketinin zimmetinde sayılmasının kesinleştiği tarihten (şirketin borçlu olduğunu kabul ettiği tarihten) itibaren 6 ay içinde icra dairesine başvurarak, emeklilik şirketinin zimmetinde sayılan borcun emeklilik şirketinden zorla tahsil edilmesini istemelidir; aksi halde, emeklilik şirketinin zimmetinde sayılan ve taşınır hükmünde olan alacak üzerindeki haciz kalkar (m.106 ve m.110).

2. Birinci Haciz İhbarnamesine İtiraz Edilmemesi Durumunda

Emeklilik şirketi, birinci haciz ihbarnamesinin kendisine tebliğinden itibaren 7 gün içinde itiraz etmezse, borç zimmetinde sayılır ve bu husus ikinci bir haciz ihbarnamesi ile bildirilir. Bu ihbarname ile emeklilik şirketine, ikinci haciz ihbarnamesinin kendisine tebliğinden itibaren 7 gün içinde itiraz edebileceği; itirazda bulunmadığı takdirde zimmetinde sayılan borcu aynı süre içinde haciz ihbarnamesini gönderen icra dairesine ait banka

¹⁴³ İyilikli, s. 164; Arslan, s. 99.

hesabına yatırması gerektiği ihtar edilir. Şirket bu ihbarnameye de itiraz etmez ve borcu da ödemezse, şirkete üçüncü haciz ihbarnamesi gönderilir. Bu ihtarnameyle de, şirkete, menfi tespit davası açmaz veya dava açtığını gösterir belgeyi süresi içinde vermezse ihbarnamenin tebliğinden itibaren 15 gün içinde borcu haciz ihbarnamesini gönderen icra dairesine ait banka hesabına yatırması, aksi halde cebrî icra yolu ile borcun tahsil edileceği veya malın aynen alınacağı ihtar yazılır.

Kendisine üçüncü haciz ihbarnamesi (bildirim) gönderilen emeklilik şirketi, üçüncü haciz ihbarnamesinin kendisine tebliğinden itibaren 15 gün içinde menfi tespit davası açmaz ve zimmetinde sayılan borcu aynı süre içinde icra dairesine ödemezse, zimmetinde sayılan borcu ödemeye zorlanır (m.89, III c.3). Zira, bu halde, 89. maddenin uygulaması tamamlanmış olur ve borcun emeklilik şirketinin zimmetinde sayılması kesinleşir. Bu çerçevede, icra dairesi, *alacaklının talebi üzerine*, emeklilik şirketinin zimmetinde sayılan borca yetecek kadar malını (veya parasını) haczeder, satar ve elde edilen para ile takip alacaklısının alacağını (ve takip giderlerini) öder. Bu halde kanaatimizce alacaklı, 15 günlük menfi tespit davası açma süresinin bitiminden itibaren 6 ay içinde icra dairesine başvurarak, emeklilik şirketinin zimmetinde sayılan borcun emeklilik şirketinden zorla tahsil edilmesini istemelidir; aksi halde, emeklilik şirketinin zimmetinde sayılan alacak üzerindeki haciz kalkar (m.106 ve m.110)¹⁴⁴.

Emeklilik şirketi, süresi için menfi tespit davası açılacak olursa, bu dava sonunda verilen kararın kesinleşmesine kadar 6 aylık satış isteme süresi işlemez (m. 89, III, c. 5)¹⁴⁵. Emeklilik şirketi açtığı davayı kaybettiği takdirde, ret kararının kesinleşmesi üzerine, zimmetinde sayılan borcu ve mahkûm edildiği tazminatı icra dairesine ödemek zorundadır; aksi halde, *alacaklının talebi üzerine* malları haczedilir, satılır ve elde edilen paradan alacaklının alacağı ve tazminatı ödenir. Bu halde de, kanaatimizce alacaklı, menfi tespit davasının sonunda verilen ret kararının kesinleşmesinden itibaren 6 ay içinde icra dairesine başvurarak, emeklilik şirketinin zimmetinde sayılan borcun şirketten zorla tahsil edilmesini talep etmelidir; aksi halde, yine emeklilik şirketinin zimmetinde sayılan alacak üzerindeki haciz kalkar.

¹⁴⁴ **Kuru**, El Kitabı, s. 472 dn. 51; s. 605; **Kuru**, Mevduat Haczi, s. 50.

¹⁴⁵ **Kuru**, Mevduat Haczi, s. 78; **Kuru**, El Kitabı, s.477; **İyilikli**, s. 94.

Kaynakça

- Açıköz**, Ali Nevzat; Borçlunun Üçüncü Kişilerde Bulunan Menkul Mal ve Alacaklarının Haczi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 1989.
- Akın**, Levent; Maaş ve Ücret Haczi, AÜHFD 1995/44/4, s. 335-364.
- Alanya**, Y. Bora; Bireysel Emeklilik Hukuku, İstanbul 2007.
- Arslan**, Ramazan; Borçlunun Üçüncü Kişilerde Bulunan Mal ve Alacaklarının Haczi, Recaî Seçkin'e Armağan, Ankara 1974, s. 81-114.
- Aykaç**, Kemal; Açıklamalı Âmme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ve Genel Tebliğleri, Ankara 1976.
- Başözen**, Ahmet; Müflisin Tasarruf Yetkisi, Ankara 2005.
- Bolayır**, Nur; Bireysel Emeklilik Sisteminde Cebri İcra Sınırlamaları, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2009/11, s. 867-892.
- Buz**, Vedat; Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar, Ankara 2005.
- Demirbaş**, Harun; Yenilik Doğuran Haklar, İstanbul 2007.
- Eren**, Fikret; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2012.
- Erol**, Ahmet/**Yıldırım**, Ercan; Bireysel Emeklilik Sistemi, 2. B., Ankara 2004.
- Vardar Hamamcıoğlu**, Gülşah; Medenî Hukuk'ta Tasarruf İşlemi Kavramı, İstanbul 2014.
- İyilikli**, Ahmet Cahit; Haciz İhbarnameleri (İİK m. 89), Ankara 2012.
- Kabukçuoğlu Özer**, F. Dilek; Mukaseyeli Hukukta ve Uygulamada Hayat Sigortası, Ankara 2014.
- Kuru**, Baki; Bankalardaki Mevduatın ve Diğer Alacakların Haczi, Genişletilmiş 2. B., İstanbul 2002, (Mevduat Haczi).
- Kuru**, Baki; İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı, Tamamen Yeniden Yazılmış ve Genişletilmiş 2. B., İstanbul 2013, (El Kitabı).

- Kuru**, Baki; İcra ve İflâs Kanunu'nun 89. Maddesinde Yapılan Değişiklikler, Bankacılar Dergisi 2003/47, s. 59-82, (İİK m. 89).
- Muşul**, Timuçin; İcra ve İflâs Hukuku, 3. B., Ankara 2008, (İcra ve İflâs Hukuku).
- Muşul**, Timuçin; İcra ve İflâs Hukuku, C. I, Güncellenmiş Genişletilmiş 6. B., Ankara 2013, (C. I).
- Pekcanitez**, Hakan/**Atalay**, Oğuz/**Sungurtekin Özkan**, Meral/**Özekes**, Muhammet; İcra ve İflâs Hukuku, 10. B., Ankara 2012.
- Postacıoğlu**, İlhan E.; İcra Hukuku Esasları, İstanbul 1982.
- Ünan**, A. Samim/**Karayazgan**, Ahmet; Bireysel Emeklilik Hukuku, İstanbul 2009.
- Üstündağ**, Saim; İcra Hukukunun Esasları, İstanbul 2004.
- Yavaş**, Murat; Borçlunun Üçüncü Şahıslardaki Mal, Hak ve Alacaklarının Haczi, İstanbul 2005.
- Yavaş**, Murat; Maaş ve Ücret Haczi, TBBD, 2009/84, s. 93-120.
- Yıldırım**, M. Kâmil/**Deren-Yıldırım**, Nevhis; İcra Hukuku, Genişletilmiş Gözden Geçirilmiş 5. B., İstanbul 2012.
- Yüksel**, Bayram; Katılım Bankalarında Bireysel Emeklilik Sistemi ve İşleyişi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2013.